

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Rozvojová politika Evropské unie a Spojených
států amerických v Latinské Americe a
Karibiku po skončení studené války**

Michaela Breuová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Rozvojová politika Evropské unie a Spojených
států amerických v Latinské Americe a
Karibiku po skončení studené války**

Michaela Breuová

Vedoucí práce:

PhDr. Magdaléna Leichtová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí předkládané diplomové práce PhDr. Magdaléně Leichtové, Ph.D. za čas, odbornou pomoc a podnětné připomínky.

SEZNAM ZKRATEK

ACP	African, Caribbean, and Pacific Group of States Africká, karibská a pacifická skupina států
CAN	Comunidad Andina Andské společenství národů
DEVCO	EuropeAid Development & Cooperation Útvar pro rozvoj a spolupráci EuropeAid
DoS	U. S. Department of State Ministerstvo zahraničí USA
EK	European Commission Evropská komise
EEAS	European External Action Service Evropská služba pro vnější činnost
ES	European Communities Evropská společenství
EU	European Union Evropská unie
EU-LAC	European Union, Latin America and the Caribbean Summit Summit zemí EU, Latinské Ameriky a Karibiku
HDR	Human Development Report Zpráva o lidském rozvoji
IADB	Inter-American Development Bank Meziamerická rozvojová banka
ILO	International Labour Organization Mezinárodní organizace práce
MCC	Millennium Challenge Corporation
MDG	Millennium Development Goals Rozvojové cíle tisíciletí
MERCOSUR	Mercado Commun del Cono Sur Společný trh jihu
NAFTA	North American Free Trade Agreement Severoamerická dohoda o volném obchodu
NGO	Non-governmental organization Nevládní organizace
NSS	National Security Strategy Národní bezpečnostní strategie

<u>OAS</u>	Organization of American States Organizace amerických států
<u>ODA</u>	Official development assistance Oficiální rozvojová spolupráce
<u>OSN</u>	United Nations Organizace spojených národů
<u>PPP</u>	Public Private Partnership Partnerství veřejného a soukromého sektoru
<u>UNDP</u>	United Nations Development Programme Rozvojový program OSN
<u>UNEP</u>	United Nations Environment Programme Program OSN pro životní prostředí
<u>UNMD</u>	United Nations Millennium Declaration Deklarace tisíciletí OSN
<u>USA</u>	United States of America Spojené státy americké
<u>USAid</u>	United States Agency for International Development Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj
<u>WID</u>	Women in development Ženy v rozvoji

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	5
OBSAH	7
1 ÚVOD	10
2 KONCEPT LIDSKÉHO ROZVOJE	18
2.1 90. léta a Zprávy o lidském rozvoji	21
2.1.1 Politický rozvoj jedince	22
2.1.2 Sociální rozvoj jedince.....	24
2.1.3 Shrnutí	29
2.2 21. století a Rozvojové cíle tisíciletí.....	34
2.2.1 Politický rozvoj jedince	36
2.2.2 Sociální rozvoj jedince.....	37
2.2.3 Shrnutí	39
3 ROZVOJOVÉ STRATEGIE USA V LATINSKÉ AMERICE A KARIBIKU	44
3.1 90. léta	45
3.1.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce.....	46
3.1.2 Politický rozvoj jedince	49
3.1.3 Sociální rozvoj jedince.....	51
3.1.4 Shrnutí	53
3.2 21. století	58
3.2.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce.....	59
3.2.2 Politický rozvoj jedince	64
3.2.3 Sociální rozvoj jedince.....	67
3.2.4 Shrnutí	69

4 ROZVOJOVÉ STRATEGIE EU V LATINSKÉ AMERICE A	
KARIBIKU	74
4.1 90. léta	75
4.1.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce.....	77
4.1.2 Politický rozvoj jedince	81
4.1.3 Sociální rozvoj jedince.....	83
4.1.4 Shrnutí	86
4.2 21. století	90
4.2.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce.....	92
4.2.2 Politický rozvoj jedince	97
4.2.3 Sociální rozvoj jedince.....	102
4.2.4 Shrnutí	109
ZÁVĚR.....	113
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	122
Literatura.....	122
Prameny	126
RESUMÉ	134
PŘÍLOHY	135
Příloha č. 1 – Porovnání politického rozvoje jedince dle USA a EU v 90. letech	135
Příloha č. 2 – Porovnání politického rozvoje jedince dle USA a EU ve 21. století	136
Příloha č. 3.1 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU v 90. letech	137
Příloha č. 3.2 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU v 90. letech	138

Příloha č. 4.1 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU ve 21. století	139
Příloha č. 4.2 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU ve 21. století	140

1 ÚVOD

V post-studenoválečné době došlo k vyvrcholení dlouhodobého trendu o zapojení ne-ekonomických hodnot do rozvojových konceptů. Ty se prosazovaly již po skončení 2. světové války, kdy se rozvoj poprvé stal oficiální politikou vlád. V tomto období se uplatňovala především *teorie modernizace*, která si dala za cíl poskytnout méně vyspělým zemím tzv. třetího světa ekonomický růst měřený údajem HDP, uznávaným za objektivní měřítko. Samotný ekonomický růst ale nedokázal automaticky vylepšit sociální podmínky společnosti a obyvatel, a bylo tedy nutné tento koncept rozšířit o další rozměry.¹

Prvním takovým rozšířením byl *koncept základních lidských potřeb*, který představila v roce 1977 Mezinárodní organizace práce (*International Labour Organization, ILO*). Podstatou konceptu bylo zajistit základní potřeby nejen rodině, ale i celé společnosti.² Aktivita ženských hnutí v 70. letech také podnítila vznik konceptu *Ženy v rozvoji (Women in development, WID)*, jenž si vzal za cíl prosazovat rozvojové aktivity, které braly v potaz rovnost obyvatel v přístupu k zaměstnání a k dalším zdrojům a zahrnovaly možnost žen přispět k rozvoji společnosti.³ Dalším rozvojovým tématem se stala problematika životního prostředí, na jehož kvalitu od roku 1972 upozorňuje Program OSN pro životní prostředí (*United Nations Environment Programme, UNEP*). Na požadavky nových ekologických hnutí poté v 80. letech navázal *koncept udržitelného rozvoje*. Klíčovou zprávou environmentální problematiky se stala *Naše společná budoucnost (1987)*, která zdůraznila nejen hrozby pro budoucí generace, plynoucí z poškozování životního prostředí, ale zkoumala také aktuální problém chudoby obyvatelstva.⁴

Po skončení studené války zintenzivnila snaha přenést výše jmenované koncepty na globální úroveň. Organizace spojených národů

¹ Dichter 2003: s. 54; Thorbecke 2006: s. 10.

² ILO 1977: s. 32.

³ Razavi – Miller 1995: s. 2-5.

⁴ World Commission on Environment and Development 1987: passim.

(*United Nations, OSN*) pořádala v 90. letech velké množství konferencí, jejichž cílem bylo etablování daných témat v mezinárodním prostředí a v důsledku vytvoření nového rozvojového diskurzu.⁵ Ten je dnes charakteristický definitivním propojením ekonomického růstu s hodnotami lidského rozvoje. Jak píše Gustav Ranis⁶, ekonomický růst a lidský rozvoj jsou silně propojené koncepty, a pokud má země prospívat, nesmí opomenout ani jeden z nich. Chce-li zažít ekonomickou prosperitu, musí lidský rozvoj aktivně prosazovat, a *vice versa*.

Rozvojový program OSN (*United Nations Development Programme, UNDP*) na počátku 90. let prostřednictvím svých Zpráv o lidském rozvoji (*Human Development Report, HDR*) připomněl, že v centru debaty o rozvoji má být vždy jedinec a jeho potřeby. V průběhu 90. let se koncept lidského rozvoje vyvíjel a některé jeho komponenty byly poté v roce 2000 konsolidovány v Rozvojových cílech tisíciletí (*Millennium Development Goals, MDG*). Nové tisíciletí je charakteristické snahou vlád a nestátních aktérů tyto cíle naplnit.⁷ Lidský rozvoj můžeme považovat za jeden z nejpodstatnějších konceptů dnešní oficiální rozvojové spolupráce (*official development assistance, ODA*), a proto jej v této práci využívám jako teoretický základ, díky němuž mohu zkoumat realitu rozvojových aktivit Spojených států amerických (*United States of America, USA*) a Evropské unie (*European Union, EU*) v Latinské Americe a Karibiku.

⁵ V roce 1990 se konala konference v Jomtien, Thajsko, hlavním tématem bylo zajištění primárního vzdělání všem dětem a snížení negramotnosti do konce dekády; v roce 1990 se konala konference v New Yorku, USA, jejím cílem se stalo zajištění dětského zdraví, výživy, vzdělání a přístup k vodě a hygienickým zařízením; v roce 1992 se konala konference v Rio de Janeiro, Brazílie, tzv. Summit Země, hlavním tématem konference bylo životní prostředí a udržitelný rozvoj; v roce 1993 se konala konference ve Vídni, Rakousko, hlavním tématem byla lidská práva; v roce 1994 byla uspořádána konference v Káhiře, Egypt, hlavními tématy bylo posílení a rovnost žen, dopady urbanizace a migrace a stabilizace populačního růstu; v roce 1995 se odehrála konference v Kodani, Dánsko, konference se týkala sociálního rozvoje, zdůraznila nutnost bojovat s chudobou a zajistit zaměstnanost; v roce 1995 se konala konference v Pekingu, ČLR, která se zabývala postavením žen ve společnosti (veškeré informace jsou dostupné na: <http://www.un.org>, <http://www.unesco.org> a <http://www.unfpa.org>, 16. 1. 2014).

⁶ Ranis 2006: s. 250-256.

⁷ UN. MDG - Background (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml>, 17. 1. 2014).

Stručná historie rozvojové spolupráce mezi aktéry

EU a USA v současné době patří ke dvěma největším donorům ODA.⁸ Regiony Latinské Ameriky a Karibiku jsou zároveň zařazeny mezi hlavní oblasti rozvojové agendy obou aktérů, což vyplývá především z historických reálií, které USA a EU k těmto regionům dlouhodobě pojí.

Evropané si od roku 1492 postupně podmaňovali původní obyvatele amerického kontinentu a toto koloniální období trvalo v některých oblastech až do 20. století. USA získaly nezávislost již v roce 1774, jihoamerické státy se osvobodily v průběhu 19. století, ale některé země Karibiku se osamostatnily až v druhé polovině 20. století (např. bývalé britské kolonie Antigua a Barbuda (1981)⁹ a Svatý Kryštof a Nevis (1983)¹⁰). Kvůli odlišným evropským vlivům byly kontakty mezi severní a jižní částí kontinentu dlouhou dobu omezeny a nezávislé USA se začaly o své sousedy více zajímat až v poslední čtvrtině 19. století, po ukončení americké občanské války, a tento zájem vyústil v první pan-americkou konferenci v letech 1889-1890 a v uzavírání prvních obchodních paktů USA s některými latinskoamerickými zeměmi.¹¹ V důsledku americko-španělské války zintenzivnily na počátku 20. století obchodní vztahy mezi USA a zeměmi Latinské Ameriky¹² a během 1. světové války byly investice amerických korporací v sousedních zemích vnímány jako způsob rozvoje, který měl zajistit přeměnu Latinské Ameriky v oblast moderních průmyslových států.¹³ Ve 30. letech se začala rozvíjet první verze rozvojové politiky USA v regionu Latinské Ameriky. Americké ministerstvo zemědělství vytvářelo projekty, které měly pomoci s pěstováním obilnin v Latinské Americe a americká Exportní-Importní banka poskytovala obchodní půjčky Argentině a Brazílii.¹⁴ Odměnu za podporu během 2. světové války představovaly pro země Latinské

⁸ OECD. ODA 2002-12 Trends (dostupné na: <http://www.oecd.org/dac/stats/oda2012-interactive.htm>, 18. 1. 2014).

⁹ CIA – The World Factbook. Antigua and Barbuda. 7. 1. 2014 (dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ac.html>, 21. 1. 2014).

¹⁰ CIA – The World Factbook. Saint Kitts and Nevis. 7. 1. 2104 (dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sc.html>, 21. 1. 2014).

¹¹ Smith 2005: s. 42, s. 47.

¹² Smith 2005: s. 66.

¹³ Smith 2005: s. 79-80, s. 88-89.

¹⁴ Dichter 2003: s. 53-54.

Ameriky investice USA do strategických válečných odvětví a ekonomické výhody plynoucí z programu *Land-Lease*, prostřednictvím něhož obdržely latinskoamerické země více než \$450 milionů ve vojenské pomoci. USA také pomáhaly zemím modernizovat armádu a policii.¹⁵

V roce 1959 byla Organizací amerických států (*Organization of American States, OAS*) zřízena Mezi-americká rozvojová banka (*Inter-American Development Bank, IADB*), která si dala za cíl odstranění chudoby prostřednictvím finančních půjček latinskoamerickým zemím¹⁶, a v roce 1961 představil prezident J. F. Kennedy projekt *Alliance for progress*, který měl sumou \$20 miliard podpořit demokratické, ne-levicové směřování latinskoamerických zemí a jejich ekonomický a sociální rozvoj.¹⁷ Tento projekt můžeme považovat za první komplexní rozvojový plán v oblasti Latinské Ameriky. Ronald Reagan dále představil svůj program *Caribbean Basin Initiative*, jehož cílem bylo podporovat ekonomický rozvoj všech zemí karibského regionu (kromě Nicaraguy). Jeho následovník, George H. W. Bush navrhl *Brady plan* s cílem snížit zadlužení zemí Latinské Ameriky a také projekt *Enterprise of the Americas Initiative*, v němž uvažoval o zavedení zóny volného obchodu na celém kontinentu, myšlenka volně navazující na neúspěšnou Alianci pro pokrok. Výsledkem této iniciativy byl vznik Severoamerické dohody o volném obchodu (*North American Free Trade Agreement, NAFTA*) v roce 1993.¹⁸

O region Latinské Ameriky se během studené války začala intenzivně zajímat i Evropa, která tím především navázala na historické vazby z dob kolonialismu. V roce 1975 vznikla na základě *Lomé Convention* Africká, Karibská a Pacifická skupina států (*African, Caribbean and Pacific Group of States, ACP*), jež vytvořila platformu pro spolupráci států Evropských společenství (*European Communities, ES*) a

¹⁵ Livingstone 2009: s. 20-21; Smith 2005: s. 107-110.

¹⁶ Inter-American Development Bank. History of the Inter-American Development Bank (dostupné na: <http://www.iadb.org/en/about-us/history-of-the-inter-american-development-bank,5999.html>, 21. 1. 2014).

¹⁷ John F. Kennedy – Presidential Library and Museum. Alliance for Progress (dostupné na: <http://www.jfklibrary.org/JFK/JFK-in-History/Alliance-for-Progress.aspx>, 21. 1. 2014).

¹⁸ Smith 2005: s. 160-163.

zemí Karibiku, kterým byly touto smlouvou především poskytnuty obchodní preference. Do konce studené války byly podepsány *Lomé II* a *Lomé III*, které se zaměřovaly na efektivitu poskytované pomoci a částečně také na politický dialog, který měl mezi státy probíhat.¹⁹ Dále ES v roce 1984 zahájila *San José Dialogue*, který měl státům Střední Ameriky poskytnout know-how pro řešení ozbrojených konfliktů mírovou cestou.²⁰ V 70. letech byly uzavřeny první moderní bilaterální obchodní smlouvy s Brazílií a Uruguayí a v roce 1983 podepisují ES obchodní smlouvu se zeměmi Andského paktu, uskupení v té době zahrnující Bolívii, Kolumbii, Ekvádor, Peru a Venezuelu.^{21,22}

Hypotéza a cíl práce

Je patrné, že USA a EU prostřednictvím prvních rozvojových projektů podporovaly především ekonomický růst států Karibiku a Latinské Ameriky a posilování obchodních vztahů s nimi, což koresponduje s obecným náhledem na rozvojové strategie během studené války. V 90. letech ale došlo ke změnám a k příklonu k „lidštějšímu“ pojetí rozvojových politik a v tomto kontextu se nabízí otázka, do jaké míry se USA a EU podařilo tuto změnu implementovat v Latinské Americe a v Karibiku v 90. letech a na počátku nového tisíciletí. Cílem předložené práce je tedy porovnat, který z aktérů v takto vymezeném období více implementoval koncept lidského rozvoje a jeho vybrané součásti do svých rozvojových strategií pro regiony Latinské Ameriky a Karibiku.

Na základě strategií a dalších dokumentů vydaných v letech 1989 – 2013 budu zjišťovat, zda byla rozvojová spolupráce s vybranými regiony pevně zakotvena v institucích obou aktérů, jaké cíle si kladla a na jaké aspekty lidského rozvoje dávala důraz. Odpovědi na tyto otázky pomohou

¹⁹ African, Caribbean, and Pacific Group of States. FAQ (dostupné na: <http://www.acp.int/node/7>, 21. 1. 2014).

²⁰ EEAS. Central America (dostupné na: http://eeas.europa.eu/ca/index_en.htm, 21. 1. 2014).

²¹ Andean Community of Nations. Economic Development Stages of the Andean Pact (dostupné na: http://www.grouplamerica.com/andean_pact.htm, 21. 1. 2014).

²² Lister 1997: s. 32.

v závěru práce vyhodnotit, jakým způsobem oba aktéři přistupovali k regionům Latinské Ameriky a Karibiku.

Vzhledem k předběžné analýze obecných rozvojových strategií obou aktérů předpokládám, že Evropská unie se na lidský rozvoj v těchto regionech dlouhodobě soustředí více nežli USA, které se na své jižní sousedy dívají stále spíše z vlastní ekonomické perspektivy.

Metodologie

V práci bude použita metodologie komparace založená na zkoumání rozvojových dokumentů obou aktérů a jejich shody s vlastnostmi a podmínkami lidského rozvoje, jak je definují HDR v 90. letech a MDG v novém tisíciletí. Cílem komparace je potvrzení či vyvrácení výše formulované hypotézy.

Literatura

Pro samotnou komparaci budou v co největší míře využívány primární zdroje, tj. rozvojové dokumenty USA a EU týkající se regionů Latinské Ameriky a Karibiku. V případě, že takové zdroje nebudou z nějakého důvodu dostupné (např. dnes již historické vládní dokumenty 90. let), bude využita sekundární literatura předních autorů zabývajících se vztahy mezi danými aktéry.

Informace pro vytvoření teoretického rámce lidského rozvoje, který bude představen v následující kapitole, budou čerpány z HDR, jež nastavují obecná pravidla, jakým tématům rozvoje by se státy měly věnovat (ať už příjemci či donoři) a jak by měla rozvojová politika v praxi fungovat. UNDP, a konkrétně OSN, je organizace, která do formování mezinárodní rozvojové agendy promlouvá zdaleka nejvíce a definuje *ideály* rozvojové pomoci; měla by být nestranná, neutrální a sledovat obecné zájmy obyvatel celého světa. Z toho důvodu budu využívat HDR pro tvorbu teoretického rámce lidského rozvoje, protože právě tyto zprávy by měly nastavovat obecný rozvojový směr členům OSN. Druhým použitým nástrojem pro vytvoření rámce budou MDG z roku 2000. MDG

byly vytvořeny v návaznosti na HDR a konsolidují v sobě mnohé informace z 90. let. Protože MDG jsou více či méně obsaženy ve všech HDR od roku 2000, a protože jsou zcela zásadní koncepcí pro nové tisíciletí, rozhodla jsem nepostupovat jako v případě 90. let, kdy analyzuji jednotlivá HDR, ale používám již konsolidované MDG.

Členění práce

V druhé kapitole této práce nejprve představím a definuji jednotlivé komponenty teorie lidského rozvoje dle Amartya Sena, z nichž vytvořím konceptuální rámce, které budou použity v následujících kapitolách. Ve třetí a čtvrté kapitole charakterizují rozvojovou politiku obou aktérů v Latinské Americe a Karibiku a v závěru práce srovnám rozvojovou spolupráci USA a EU s vybranými regiony a zhodnotím, který z aktérů do svých strategií více implementoval prvky lidského rozvoje. V průběhu práce budou informace naplňující teoretické rámce lidského rozvoje konsolidovány v tabulkách a výsledné tabulkové srovnání bude možné nalézt v přílohách této práce.

Zkratky v textu budou používány dle svého ustáleného použití v české literatuře, tj. např. *Rozvojové cíle tisíciletí* budou zkráceny na MDG, zatímco *Organizace spojených národů* bude zkrácena na tradiční OSN. Všechny zkratky lze ve svém původním i českém znění nalézt v seznamu zkratek na začátku této práce. V celé práci bude používáno odkazování pod čarou a to z důvodu zachování čitelnosti a přehlednosti textu, který bude pracovat s množstvím smluv a dalších oficiálních dokumentů.

Region Latinské Ameriky bude v práci příhodně rozdělován do dvou sub-regionů, Střední Amerika (zahrnující země od Guatemaly po Panamu; Mexiko bývá obvykle v rozvojových strategiích vyčleňováno) a Jižní Amerika (zahrnující země od Kolumbie po Argentinu). Sub-region Jižní Ameriky je v některých částech práce dále rozdělován na země Společného trhu jihu (*Mercado Commun del Cono Sur, MERCOSUR*) (členy jsou dnes Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay, Venezuela) a

země Andského společenství národů (*Comunidad Andina, CAN*) (členy jsou dnes Bolívie, Kolumbie, Ekvádor a Peru). Region Karibiku je tradičně od Latinské Ameriky oddělen, což lze vysvětlit geografickou i historickou odlišností, a zahrnuje ostrovy Velkých a Malých Antil.

2 KONCEPT LIDSKÉHO ROZVOJE

Hlavní myšlenka konceptu lidského rozvoje má v rozvojových teoriích dlouhou tradici. Lidský rozvoj je nejvíce spojován s 90. léty, s HDR a s *Indexem lidského rozvoje* od UNDP, přesto je nutné připomenout, že rozvoj byl vždy především o lidech, jejich potřebách a jejich schopnostech. V druhé polovině 20. století se ale vlivem soustředění se primárně na ekonomický růst státu a společnosti dostal člověk z pozice *cíle* rozvoje do pozice pouhého *prostředku* rozvoje. Obrat zpět k myšlence člověka jako cíle rozvojových aktivit může být připsán především Amartya Kumar Senovi, který přivedl pozornost teoretiků i praktiků rozvoje k lidské svobodě a k možnostem každého jedince.²³

Sen ve svých dílech²⁴ představil přístup založený na lidských schopnostech (*capabilities approach*) a svobodě (*freedom*), čímž navázal na myšlenky Aristotela, Adama Smithe či Karla Marxe.²⁵ Tento přístup má také blízko ke konceptu základních lidských potřeb, přestože Sen jej ve své práci kritizoval a považoval za koncept „komoditního fetišismu“, tj. zabývajícího se poskytováním pouhých komodit (jídlo, oblečení a bydlení) bez přesahu ke schopnostem a možnostem jedinců.²⁶ Cílem rozvoje by dle Sena nemělo být jen poskytování komodit či *a priori* snaha o vytvoření spokojenosti a štěstí jedinců, ale měli bychom se spíše zaměřovat na to, jaké má jedinec schopnosti (*capabilities*) a zda si může zvolit, jak tyto své schopnosti uplatní (tj. zda je *svobodný* ve své volbě).²⁷

Aktivita jedince je zcela nezbytná pro překonání lidského strádání (*deprivations*) a pro dosažení rozvoje. Proces je ale v tomto případě obousměrný: svoboda jednání člověka je omezena tím, jaké má sociální,

²³ Sen 2003: s. 41, s. 54; Clark 2005: s. 5.

²⁴ Sen napsal před skončením studené války několik knih, které se dotýkají konceptu lidského rozvoje, např. *Resources, Values and Development* z roku 1984 nebo *Commodities and Capabilities* z roku 1985. Četné jsou také jeho příspěvky do odborných časopisů a sbírek, např. příspěvek z roku 1980 na téma *Equality of What*, který byl zveřejněn ve sbírce přednášek na Stanfordské univerzitě The Tanner Lectures on Human Values. Nejdůležitější post-studenoválečnou knihou, která sumarizuje Senovy myšlenky, je *Development as Freedom* z roku 1999.

²⁵ Clark 2005: s. 2.

²⁶ Sen 2003: s. 47.

²⁷ Clark 2005: s. 4.

politické a ekonomické možnosti (*opportunities*), které jsou vzájemně provázány.²⁸ Růst HDP a příjmu jedince může být způsob (*mean*) pro rozšiřování individuálních svobod (*freedoms*), ale jejich rozšiřování záleží také na sociálních možnostech (*social opportunities*) (např. základní vzdělání, lékařská péče) a na politických a občanských právech (např. možnost participace na veřejné debatě).²⁹ Ekonomická prosperita pomáhá jedinci získat více možností a umožňuje žít více naplňující život, ale Sen vyzdvihuje především tzv. sociální rozvoje (*social developments*), k nimž lze zařadit právě vzdělání či lepší lékařskou péči. Tyto rozvoje nám pomáhají žít delší, svobodnější a úspěšnější život.³⁰

Pokud má jedinec adekvátní sociální možnosti, může formovat svůj vlastní osud a pomáhat ostatním lidem. V Senově podání není člověk jen pasivním příjemce benefitů z rozvojových programů³¹:

„[...] [lidé] nejsou pacienti, kterým jsou během procesu rozvoje poskytovány výhody [...] Zodpovědní dospělí lidé se musí sami postarat o svůj blahobyt; je na nich, aby se rozhodli, jak využijí své schopnosti.“^{32,33}

Sen svou definicí *aktivity jedince a sociálních možností* vytváří široký a volně definovaný rámec, který lze vždy přizpůsobovat aktuálním potřebám jedince a společnosti.³⁴ Tento široký rámec je postupně konkretizován v průběhu 90. let, o což se zasloužily především HDR, které vyplnily a rozšířily základní Senovu teorii a každoročně naplňují její rámec jiným tématem. Od počátku vydávání v sobě ale HDR projektují hlavní myšlenku rozvoje, navazující na Senův koncept: *rozvoj má být lidský, prosazovaný prostřednictvím lidí a pro lidi.*^{35,36}

²⁸ Sen 2000: xii, s. 4-5.

²⁹ Tamtéž: s. 3, 11.

³⁰ Tamtéž: s. 295.

³¹ Tamtéž: s. 11.

³² Tamtéž: s. 288.

³³ V originálním znění: „*Fourth, an approach to justice and development that concentrates on substantive freedoms inescapably focuses on the agency and judgment of individuals; they cannot be seen merely as patients to whom benefits will be dispensed by the process of development. Responsible adults must be in charge of their own well-being; it is for them to decide how to use their capabilities.*“

³⁴ Clark 2005: s. 5.

³⁵ UNDP 1991: s. 13.

Teoretický koncept lidského rozvoje, který je v této kapitole představen, je rozdělen do dvou časových období. Důvodem je odlišný přístup k rozvojové problematice, který v těchto obdobích převládal. Jak píše Gilbert Rist³⁷, 90. léta jsou typická snahou využít globalizaci k ekonomickému růstu s cílem posílit nejchudší část obyvatelstva, zatímco 21. století je charakteristické soustředěním se primárně na snížení chudoby, což se nejvíce odráží ve vzniku MDG. Některé rozvojové priority obou těchto období ale spadají do konceptu lidského rozvoje tak, jak jej přestavil Sen, tj. cílí na *politická a občanská práva jedince a jeho aktivitu* a na vylepšení *sociálních možností* (zdravotnictví, vzdělávání a charakter prostředí, v němž žijeme), a proto je možné tyto dva cíle sledovat i v HDR a následně v MDG.

³⁶ „*It has to be development of the people, by the people and for the people.*“ Jak je definováno v HDR z roku 1991, *development of the people* znamená nutnost investic státu do vlastního obyvatelstva, které se má stát hnací silou rozvoje a změn; *development by the people* vyjadřuje fakt, že lidé jsou nezpochybnitelnou součástí rozvojových strategií a měli by na nich participovat; a z *development for the people* vyplývá, že rozvoj musí uspokojit potřeby každého člověka a poskytnout možnosti každému jedinci (UNDP 1991: s. 13, s. 15).

³⁷ Rist 2008: s. 221.

2.1 90. léta a Zprávy o lidském rozvoji

Informace pro tuto kapitolu byly vyselektovány ze zpráv HDR z let 1990 – 1999. Obecným cílem těchto zpráv bylo komplexní představení problematiky lidského rozvoje, ale pro potřeby předkládané práce bylo vybráno jen několik problémů a přístupů, kterým UNDP věnovala pozornost v daném období a které tematicky spadají do konceptu lidského rozvoje, jak jej navrhl Sen.

Zprávy UNDP se v 90. letech věnovaly tomu, jakým způsobem by měla být ODA realizována, aby naplňovala podstatu lidského rozvoje. UNDP nejprve definovala všeobecný přístup k lidskému rozvoji, který měli donoři dodržovat: do roku 1997³⁸ měli definitivně změnit charakter své zahraniční spolupráce z vojenské na rozvojovou³⁹ a nejméně 20% jejich ODA mělo směřovat do oblasti lidského rozvoje⁴⁰, v níž bylo nutné zacílit na klíčové problémy.⁴¹ Tyto klíčové problémy budou popsány v následujícím textu.

³⁸ UNDP 1994: s. 54.

³⁹ UNDP 1992: s. 86.

⁴⁰ Tamtéž: s. 9.

⁴¹ UNDP 1994: s. 78.

2.1.1 Politický rozvoj jedince

V této kapitole jsou vypsány tři konkrétní přístupy mající za cíl politický rozvoj jedince a je specifikováno, v jakých oblastech se měli donoři těmito přístupy zabývat a jakých výsledků mohlo být s jejich využitím dosaženo.

Participace

Amartya Sen hovořil o nutnosti zapojit obyvatele do rozvoje vlastní země, což UNDP plně reflektovala a o *participativním rozvoji* jako o nutnosti hovořila již v HDR z roku 1991.⁴² V praxi se tedy donoři v 90. letech měli zaměřovat na programy, které zahrnovaly lokální iniciativu a aktivní participaci místních obyvatel⁴³, protože se ukázalo, že tzv. *grassroots* rozvojové projekty mohou patřit k těm nejúspěšnějším.⁴⁴

Zapojení nevládních organizací

Nevládní organizace (*nongovernmental organizations, NGOs*) byly pro vytvoření úspěšných rozvojových aktivit 90. let nezbytnou nutností.⁴⁵ NGOs byly dle UNDP pro projekty lidského rozvoje lépe uzpůsobeny a mohly efektivně působit jako prostředník mezi státem a obyvateli⁴⁶, protože měly vždy blízko k lokálním skupinám, kterým často poskytovaly technické know-how nebo finanční podporu.⁴⁷ Kromě státu se rozvojových aktivit měly účastnit právě NGOs a lokální komunity, čímž mělo být dosaženo žádoucí decentralizace rozvoje.⁴⁸

Donoři často distribuovali část ODA prostřednictvím NGOs, protože věřili, že NGOs byly schopné lépe komunikovat s chudými lidmi. Větší část NGOs se opravdu na sociální rozvoj v 90. letech primárně zaměřovala⁴⁹; angažovaly se v posílení marginalizovaných skupin

⁴² UNDP 1991: s. 4.

⁴³ Tamtéž: s. 72.

⁴⁴ UNDP 1997: s. 64.

⁴⁵ UNDP 1990: s. 6.

⁴⁶ Tamtéž: s. 29.

⁴⁷ UNDP 1993: s. 85.

⁴⁸ UNDP 1991: s. 7.

⁴⁹ UNDP 1991: s. 75.

společnosti a obhajovaly znevýhodněné obyvatele⁵⁰, angažovaly se v řešení chudoby a poskytovaly finanční půjčky chudým.⁵¹

Práva žen

Základním parametrem lidského rozvoje byla dle UNDP rovnost mezi ženami a muži, přičemž obě pohlaví měla mít k dispozici stejné možnosti.⁵² Mezi hlavní cíle rozvojové genderové problematiky měla tedy patřit rovnost příležitostí mužů a žen a eliminace jakýchkoliv nerovností mezi nimi, sdílení povinností na pracovišti i v domácnosti, ocenění práce ženy a rovný přístup k pracovním výsledkům obou pohlaví.⁵³ Ženy také měly získat posílené rozhodovací pravomoci v domácnosti.⁵⁴ Strategie UNDP pro 21. století hovořila o posílení genderové rovnosti, a to v oblasti vzdělávání, lékařské péče, práce, půdy a půjček. Posílení žen měl být přirozený důsledek ukončení diskriminace ve všech oblastech.⁵⁵

⁵⁰ UNDP 1993: s. 6.

⁵¹ Tamtéž: s. 94-98.

⁵² UNDP 1995: s. 2, s. 102-103.

⁵³ Tamtéž: s. 115-116.

⁵⁴ Tamtéž: s. 71.

⁵⁵ UNDP 1997: s. 6-7.

2.1.2 Sociální rozvoj jedince

V následujícím textu je představeno pět rozvojových témat, kterým se UNDP v 90. letech věnovala nejobsáhleji a která si dala za cíl rozšíření sociálních možností obyvatel. Ke každému tématu jsou vypsány problémy, které se k němu vážou a následně i doporučení, kterými by se státy a mezinárodní společenství v dané oblasti měly řídit a jakých cílů by měly chtít dosáhnout. Dále je konkretizováno, jaký závazek UNDP stanovuje ke splnění těchto cílů.

Následující témata jsou definována odděleně, ale je zcela přirozené, že některé problémy, závazky či cíle v nich se navzájem překrývají. Je to z toho důvodu, že lidský rozvoj je multisektorovým konceptem, v němž jsou jednotlivé sektory pevně provázané a vždy vytváří komplexní rozvojovou politiku.⁵⁶

Chudoba

Odstranění chudoby bylo jedním z hlavních cílů, na které se mezinárodní společenství mělo v 90. letech trvale soustředit.⁵⁷ Ve zprávách UNDP byla chudoba definována jako nemožnost volby a příležitosti⁵⁸, tedy v intencích teorie lidského rozvoje, jak ji představil Sen. Chudoba tedy neznamenal jen nízký příjem (tzv. příjmová chudoba), ale znamenala také nemožnost dosáhnout na dobré vzdělání a zdravotní služby, na znalosti a informace, nebo omezenou schopnost prosazovat svá práva (tzv. lidská chudoba).⁵⁹

UNDP také spojovala lidskou chudobu s místem bydliště. Tři čtvrtiny obyvatel rozvojových zemí na počátku 90. let sice žily v zemědělských oblastech, ale bylo nutné brát v potaz také urbanizaci chudoby, která vznikala v důsledku nárůstu počtu městských slumů.⁶⁰

⁵⁶ UNDP 1991: s. 14, s. 77.

⁵⁷ Tamtéž: s. 23.

⁵⁸ UNDP 1997: s.12.

⁵⁹ tamtéž: iii.

⁶⁰ UNDP 1990: s. 22.

Chudoba měla i svou „ženskou tvář“. Ženy v chudých obydlech měly dle UNDP často malý podíl na distribuci jídla (což bylo dáno jejich postavením a rolí v rodině), a to i přesto, že 75% jídla v Africe produkovaly právě ony.⁶¹

Rozvojové strategie se musely v 90. letech dotýkat také lidí, kteří žili v *absolutní chudobě*⁶² a potřebovali podporu, aby mohli na lidský rozvoj dosáhnout (což se týkalo např. zemědělce bez půdy, obyvatele slumu, člena utiskované etnické menšiny nebo ženy vyloučené z ekonomických procesů).⁶³

S chudobou bylo dle UNDP možné bojovat díky efektivním investicím do jedinců, což znamenalo zajištění vzdělávání, pitné vody, zdravotnictví a bydlení.⁶⁴ Zdraví a vzdělaní lidé, participují na rozvojových programech, mohli vylepšit svoji vlastní životní úroveň a v důsledku tedy podpořit ekonomický růst své země.⁶⁵

Bylo důležité, aby si rozvinuté země uvědomily, že „*chudoba nepotřebuje pas k překonávání hranic*“; do zemí Severu přicházela ve formě ilegální migrace, environmentální degradace, terorismu, drog, nemocí a politické nestability.⁶⁶ UNDP doporučila, aby byla do roku 2000 snížena absolutní chudoba o 50%⁶⁷, do roku 2005 o polovinu snížena negramotnost dospělých a vzdělávací systém měl umožnit každému jedinci přístup k základnímu vzdělání.⁶⁸

Životní prostředí

Zachování tehdejšího stavu životního prostředí pro budoucí generace bylo nežádoucí, protože 90. léta byla definována především

⁶¹ UNDP 1990: s. 22.

⁶² *Absolutní chudoba* se vztahuje k fixně a dlouhodobě danému standardu chudoby, tj. je vyjádřena prostřednictvím základních komodit, které jsou nutné pro existenci (jídlo, ošacení, atd.). Naopak člověk žijící v *relativní chudobě* má tyto základní lidské potřeby k dispozici, ale ve srovnání se zbytkem společnosti má horší postavení, které mu neumožňuje žít společensky plnohodnotný život (UNDP 1990: s. 106 – 107).

⁶³ UNDP 1990: s. 61; UNDP 1995: s. 114.

⁶⁴ UNDP 1999: s. 94-95.

⁶⁵ UNDP 1992: s. 81.

⁶⁶ Tamtéž: s. 6; UNDP 1993: s. 8.

⁶⁷ Tamtéž: s. 8.

⁶⁸ UNDP 1994: s. 77.

nerovností. Proto musel být rozvoj *lidský*, beroucí ohled na každého jedince a do budoucna umožňující rovný přístup k možnostem.⁶⁹ Kombinací udržitelného růstu a lidského rozvoje tedy vznikl koncept *udržitelného lidského rozvoje*, jehož cílem se mělo stát zamezení chudoby, redukce populačního růstu, zdravější a vzdělanější lidé a spravedlivější rozdělování zdrojů.⁷⁰

Je pravdou, že ekonomický růst byl v 90. letech ve strategiích zaměřujících se na odstranění chudoby zcela klíčový. Tento růst ale nesměl dle UNDP plýtvat přírodními zdroji a způsobovat nejen pozornost přitahující „*loud emergencies*“ (globální oteplování, oslabování ozonové vrstvy), ale ani pro rozvojové země důležitější „*silent emergencies*“ (znečištění vody, degradace půdy).⁷¹ (Nejen) v rozvojových zemích se objevila krize obnovitelných zdrojů, rozšiřovaly se procesy deforestace, degradace půdy a dezertifikace, rostla spotřeba vody, ubývaly mořské zásoby a zvyšovalo se znečištění a množství odpadu.⁷² Rozvojové programy si proto měly dát za cíl udržování přírodních zdrojů a ekosystémů a podporu lokálních komunit, které by se samy mohly starat o své přírodní zdroje.⁷³ Donoři se měli také zasadit o vývoj technologií, které měly méně znečišťovat prostředí a takové technologie poté učinit dostupné pro všechny rozvojové země.⁷⁴ Tyto moderní technologie měly dle UNDP ideálně využívat obnovitelné zdroje (např. biomasu).⁷⁵ V souvislosti s environmentálními hrozbami se donoři v roce 1996 zavázali připravit plány pro ukončení ničení životního prostředí.⁷⁶

Ženy

Rozvojové programy měly začlenit takový demografický proces, jehož podstatou bylo omezení vysoké míry porodnosti v rozvojových zemích. Aby bylo tohoto cíle dosaženo, měly mít dle UNDP ženy

⁶⁹ UNDP 1994: s. 19.

⁷⁰ UNDP 1992: s. 2, s. 17.

⁷¹ UNDP 1993: s. 3-4.

⁷² UNDP 1998: s. 54-55.

⁷³ UNDP 1997: s. 114.

⁷⁴ UNDP 1998: s. 82-83.

⁷⁵ Tamtéž: s. 88.

⁷⁶ UNDP 1997: 114.

zajištěný přístup ke vzdělání a posílené rozhodovací pravomoci v domácnosti.⁷⁷ Dílčím cílem bylo také ukončení násilí páchaného na ženách.⁷⁸

Donoři se dle UNDP měli zavázat k pokroku v genderové rovnosti a k dosažení univerzálního ženského vzdělání do roku 2010.⁷⁹ Tento cíl byl později specifikován na posílení žen především v oblasti primárního a sekundárního vzdělávání, a to již do roku 2005.⁸⁰ Bylo důležité, aby do roku 2005 ženská negramotnost nepřevyšovala negramotnost mužskou a dívčí vzdělávání bylo na stejné úrovni jako chlapecké.⁸¹

Zdraví a výživa

Jedním z globálních cílů 90. let bylo zajištění univerzálního přístupu k pitné vodě a k hygienickým zařízením.⁸² K dalším základním oblastem rozvoje v oblasti zdraví a výživy patřila dostupná lékařská péče, která měla poskytovat služby pro plánování rodičovství a lékařskou reprodukční péči.⁸³ Strategický plán UNDP pro 21. století hovořil také o zajištění potravinové bezpečnosti domácností,⁸⁴ tj. zajištění fyzického a ekonomického přístupu jedince k základním potravinám.⁸⁵

Dle UNDP bylo také nutné zajistit, aby měla poskytovaná primární zdravotní péče komplexní rozsah a soustředila se na výživu, konkrétně na ukončení podvýživy žen a dětí. Prostřednictvím primární péče měla být zajišťována podpora rodin a komunit těhotným ženám a ženám s malými dětmi, a školní systém měl být využit jako prostředník pro rozšiřování znalostí o výživě.⁸⁶ Lidé měli mít zajištěný přístup k vodě a hygienickým zařízením ve venkovských oblastech a slumech; měly být více podporovány investice do technologií, které mohly zamezit

⁷⁷ UNDP 1997: s. 71.

⁷⁸ Tamtéž: s. 110.

⁷⁹ UNDP 1995: s. 111.

⁸⁰ UNDP 1997: s. 114.

⁸¹ UNDP 1994: s. 77.

⁸² UNDP 1990: s. 67; UNDP 1991: s. 8.

⁸³ UNDP 1997: s. 110.

⁸⁴ Tamtéž: s. 110.

⁸⁵ UNDP: 1994: s. 27.

⁸⁶ UNDP: 1998: s. 88.

nežádoucím únikům vody; zemědělství a průmysl měly v souvislosti s využíváním vody fungovat efektivněji; a lokální komunita měla být aktivní součástí řešení problémů spojených se zavedením systémů zajišťujících vodu.⁸⁷

Nemoc HIV/AIDS byla již v 90. letech považována za globální problém a jak tvrdila UNDP, ohrožovala především ty rozvojové země, které neměly dostatečně rozvinuté preventivní lékařské a sociální služby. Ve výsledku tedy docházelo k prohlubování chudoby a negramotnosti jejich obyvatel a zhoršovalo se zadlužování již tak nevykonných státních ekonomik.⁸⁸

Do roku 2005 měla být podle UNDP zajištěna primární zdravotní péče, bezpečná voda a hygienická zařízení pro obyvatele rozvojových zemí a také eliminována vážná podvýživa a o polovinu snížena průměrná podvýživa. Dále měl být zajištěn přístup pro partnery ke službám rodinného plánování.⁸⁹ Donoři se měli zavázat ke snížení úmrtnost matek o dvě třetiny a k poskytování reprodukčních lékařských služeb prostřednictvím primární lékařské péče do roku 2015.⁹⁰

Děti

Podle zpráv UNDP z 90. let patřily děti dlouhodobě mezi nejvíce ohrožené skupiny společnosti, které zažívaly vyloučení z participace na rozvoji země nejčastěji. Největší počet dětí v rozvojových zemích umíral při narození a poté do pěti let věku, a mezi globální rozvojové cíle 90. let proto patřilo snížení úmrtnosti dětí v tomto věku díky zavedení plošného dětského očkování. Na situaci dětí měla vliv také pandemie HIV/AIDS, kvůli níž se z dětí stávali sirotci, a byly nuceny žít v podmínkách chudoby.⁹¹

⁸⁷ UNDP 1998: s. 89.

⁸⁸ UNDP 1990: s. 40.

⁸⁹ UNDP 1994: s. 77.

⁹⁰ UNDP 1997: s. 114.

⁹¹ UNDP 1993: s. 25.

Jedním z nejviditelnějších projevů takové chudoby byly v 90. letech „děti ulice“. Takové děti měly malou šanci na získání základního vzdělání.⁹² Na ulici mohly být vystavovány rizikům podvýživy a také nechodily do školy, protože pro ně byla finančně nedostupná, nebo musely pracovat.⁹³ Cílem rozvojových strategií mělo být zajištění povinné školní docházky prvního stupně pro všechny děti.⁹⁴

Nejzneužívanější pracovníci na světě byly dle UNDP dětští pracovníci, kteří pracovali např. v továrnách, na polích a na ulicích. Pracovali zde za minimální odměnu a práci obětovali své zdraví, vzdělání a dětství. Dlouhodobým cílem mezinárodní komunity proto mělo být vymýcení dětské práce a vyjmutí dětí z nejnebezpečnějších typů pracovního prostředí. V kratším časovém horizontu považovala UNDP za nutné poskytnout těmto dětem zdravotní služby a programy zaměřené na výživu a neformální vzdělávání, které by bylo možné zkoordinovat i s jejich pracovním vytížením.⁹⁵ Díky takovým programům mohly mít i pracující děti možnost získat minimální vzdělání a tedy šanci na lepší život.

Donoři se zavázali snížit úmrtnost novorozenců a dětí do pěti let věku o dvě třetiny a zajistit univerzální vzdělání prvního stupně do roku 2015.⁹⁶ Do roku 2005 také měly být všechny děti očkovány.⁹⁷

2.1.3 Shrnutí

V následujících tabulkách jsou shrnuty hlavní body teoretického konceptu lidského rozvoje, jak se vyvíjel v 90. letech v HDR UNDP. Tento koncept dále poslouží jako základ pro zkoumání rozvojových strategií EU a USA v 90. letech v Latinské Americe a Karibiku.

⁹² UNDP 1993: s. 24.

⁹³ Tamtéž: s. 25.

⁹⁴ UNDP 1990: s. 67.

⁹⁵ UNDP 1993: s. 33.

⁹⁶ UNDP 1997: s. 114.

⁹⁷ UNDP 1994: s. 77.

Tabulka č. 1 – Politický rozvoj jedince dle UNDP v 90. letech

PŘÍSTUP	CÍL	PROVEDENÍ
Participace	Participativní rozvoj	Zapojení grassroots projektů
Zapojení NGOs	Decentralizace rozvoje díky NGOs	Distribuce ODA prostřednictvím NGOs
		Zapojení NGOs do rozvojových aktivit
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	Posílení rovnosti v oblasti lékařské péče, práce, v přístupu k půjčkám a půdě
		Posílení rozhodovacích pravomocí

Tabulka č. 2.1 – Sociální rozvoj jedince dle UNDP v 90. letech

TÉMA	PROBLÉM	DOPORUČENÍ	ZÁVAZEK
Chudoba	Lidská chudoba	Investice do jedinců v oblasti vzdělávání, zdravotnictví a bydlení	<i>Snížit absolutní chudobu o ½ do roku 2000. Všeobecný přístup ke vzdělávání a snížení negramotnosti dospělých o ½ do roku 2005.</i>
	Urbanizace chudoby		
	Feminizace chudoby		
	Absolutní chudoba		
	Nedostupnost vzdělávání		
Životní prostředí	Nedostatek přírodních zdrojů	Udržitelný lidský rozvoj	<i>Připravit plány pro ukončení ničení životního prostředí.</i>
		Ochrana životního prostředí	
		Dostupné technologie	

Tabulka č. 2.2 – Sociální rozvoj jedince dle UNDP v 90. letech

TÉMA	PROBLÉM	DOPORUČENÍ	ZÁVAZEK
Ženy	Vysoká míra porodnosti	Přístup žen ke vzdělání	<i>Genderová rovnost a dosažení primárního a sekundárního ženského vzdělávání do roku 2005. Dorovnání ženské a mužské negramotnosti do roku 2005.</i>
	Násilí na ženách		<i>Ukončit násilí páchané na ženách. Dorovnání úrovně dívčího a chlapeckého vzdělávání do roku 2005.</i>
Zdraví a výživa	Nedostatek vody	Efektivní management vody	<i>Zajištění primární zdravotní péče, bezpečné vody a hygienických zařízení, eliminace vážné podvýživy a snížení průměrné podvýživy o 1/2 do roku 2005. Zajistit přístup ke službám rodinného plánování do roku 2005. Snížit úmrtnost matek o 2/3 a zajistit reprodukční zdravotní služby do roku 2015.</i>
		Zajištění hygienických zařízení	
	Nedostatečná potravinová bezpečnost		
	Nedostupnost lékařské péče	Komplexní rozsah primární zdravotní péče	
		Podpora matek	
	Služby plánování rodičovství a reprodukční služby		
HIV/AIDS			

Tabulka č. 2.3 – Sociální rozvoj jedince dle UNDP v 90. letech

TÉMA	PROBLÉM	DOPORUČENÍ	ZÁVAZEK
Děti	Předčasná úmrtnost	Plošné dětské očkování	<i>Snížit úmrtnosti novorozenců a dětí do 5 let o 2/3 do roku 2015. Zajistit univerzální vzdělání prvního stupně do roku 2015. Očkovat všechny děti do roku 2005.</i>
	Vliv HIV/AIDS na dětskou chudobu		
	Děti ulice	Povinná školní docházka prvního stupně	
	Dětská práce	Vymýcení dětské práce	
		Programy pro pracující děti	

2.2 21. století a Rozvojové cíle tisíciletí

Chudoba, jedno z hlavních témat lidského rozvoje 90. let, se stalo zastřešujícím tématem nové dekády. Chudoba již tedy není dílčím cílem, jehož prostřednictvím lze dosáhnout rozvoje, ale stává se všeobecným cílem pro všechny rozvojové aktivity. Snaha zabránit narůstající chudobě a poskytovat pomoc chudým lidem se stala hlavním cílem OSN a dalších mezinárodních organizací. V roce 2000 byla proto na Summitu tisíciletí (Millennium Summit) schválena Deklarace tisíciletí OSN (*United Nations Millennium Declaration, UNMD*), z níž vyplynulo osm MDG, které svým rozsahem pokrývají léta 2000 – 2015.⁹⁸

1. Vymýcení extrémní chudoby a hladu
2. Dosažení univerzálního primárního vzdělání
3. Podpora ženské rovnoprávnosti a posílení žen
4. Snížení dětské úmrtnosti
5. Vylepšení zdraví matek
6. Boj s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi
7. Zajistit environmentální udržitelnost
8. Globální partnerství pro rozvoj⁹⁹

Součástí posledního bodu se také stala nutnost monitorovat politické závazky zemí OSN a dalších aktérů v mezinárodním prostředí. V centru zájmu musí být do budoucna především míra alokování financí v sektoru základních sociálních služeb příjmových zemí (výdaje na základní vzdělání, zdravotní péči, výživu, bezpečnou vodu, atd.).¹⁰⁰

⁹⁸ UN Millennium Summit (6-8 September 2000) (dostupné na: http://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml, 20. 3. 2014).

⁹⁹ UN. MDG – Background (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml>, 20. 3. 2014).

¹⁰⁰ UN. MDG – Goal 8 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/global.shtml>, 21. 3. 2014).

Přestože MDG na první pohled „rozdrobily“ jednotný koncept rozvojové politiky, jak jsme jej znali z předchozích dekád, lze mezi těmito body najít provázanost a také podstatu lidského rozvoje, jak jen nastínil Sen. Protože MDG jsou samy o sobě velmi stručné, k jejich bližšímu definování je nápomocna UNMD, její cíle a závazky.

2.2.1 Politický rozvoj jedince

Rozvojová spolupráce by se v kontextu Senovy teorie měla především snažit podporovat aktivitu jedince, potažmo zajistit jeho nezávislost a schopnost se angažovat. Tuto tezi potvrdila v roce UNMD, dle níž aktéři mezinárodního společenství musí začít pracovat kolektivně s cílem zavést takové politické procesy, které do budoucna umožní opravdovou participaci všech občanů ve všech zemích.¹⁰¹ Aby došlo k rozvoji společnosti a vymýcení chudoby, je nutné spolupracovat s organizacemi občanské společnosti.¹⁰²

Muži i ženy mají dle UNMD právo na důstojný život osvobozený od hladu a strachu. Žádný jedinec (muž ani žena) ani žádný národ nesmí mít odepřenu možnost získat prospěch z rozvoje.¹⁰³ Ženy nemohou být diskriminovány v přístupu ke vzdělání, k práci, k ekonomickým zdrojům a k participaci na vládnutí země. Jedním z dílčích cílů se stalo proporční navýšení počtu křesel v parlamentu obsazených ženami.¹⁰⁴

Donoři musí respektovat mezinárodní lidská práva bez ohledu na rasu, pohlaví, jazyk či náboženství jedince, a základní svobody, včetně práva na rozvoj.¹⁰⁵ Je také nutné podporovat demokracii a posilovat vládu práva (tj. podporovat dobré vládnutí).¹⁰⁶

¹⁰¹ Deklarace OSN č. A/RES/55/2 (2000): čl. 25.

¹⁰² Tamtéž: čl. 20.

¹⁰³ Tamtéž: čl. 6.

¹⁰⁴ MDG Monitor. Promote Gender Equality and Empower Women (dostupné na: <http://www.mdgmonitor.org/goal3.cfm>, 21. 3. 2014).

¹⁰⁵ Deklarace OSN č. A/RES/55/2 (2000): čl. 4, čl. 24.

¹⁰⁶ Tamtéž: čl. 24, čl. 25.

2.2.2 Sociální rozvoj jedince

Jak tvrdil Sen, svoboda jedince je omezena mj. tím, jaké má sociální možnosti, a v tomto kontextu lze nahlížet i na MDG. První bod, vymýcení chudoby, přirozeně funguje jako zastřešující téma rozvojové problematiky nového tisíciletí. Chudoba je zde *multidimenzionálním* pojmem, protože zahrnuje všechny následující body a ovlivňuje jejich potenciál naplnění.

Všechny děti na světě musí mít dle MDG zajištěný přístup k základnímu vzdělání a mít možnost jej dokončit. V tomto ohledu je nutné zaměřit se na rizikovou skupinu žen, resp. dívek, protože z celkového počtu mladých lidí, kteří nemají základní znalosti čtení a psaní, bylo v roce 2000 stále 61% mladých žen. Dívky a chlapci mají mít rovnocenný přístup ke vzdělání.^{107,108} Dle MDG je v novém tisíciletí nutné eliminovat genderovou nerovnost v primárním, sekundárním a terciárním vzdělávání.

MDG také stanovily nutnost omezit úmrtnost dětí v prvním roce jejich života a poté do pěti let věku. Musí být poskytovány očkovací vakcíny, např. proti spalničkám a dalším nemocem. Děti vzdělaných matek (i jen s primárním vzděláním) mají větší šanci přežít než děti s nevzdělanými matkami.^{109,110} Státy musí také bojovat s hladem, fenoménem, s nímž je nejvíce spjata riziková skupina dětí.¹¹¹

Důležitou roli hraje bezpečnost žen. Ženy mají mít větší šanci získat zaměstnání i v ne-zemědělském sektoru a musí přestat vykonávat nebezpečné práce, k nimž se vážou nižší sociální benefity, než mají muži. Je také nutné ukončit násilí na ženách.¹¹²

¹⁰⁷ UN. MDG – Goal 2 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/education.shtml>, 21. 3. 2014).

¹⁰⁸ Deklarace OSN č. A/RES/55/2 (2000): čl. 19.

¹⁰⁹ UN. MDG – Goal 4 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/childhealth.shtml>, 21. 3. 2014).

¹¹⁰ MDG Monitor. Reduce Child Mortality (dostupné na: <http://www.mdgmonitor.org/goal4.cfm>, 21. 3. 2014).

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² UN. MDG – Goal 3 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/gender.shtml>, 21. 3. 2014).

MDG také vyjádřily nutnost rozšířit antikoncepční přípravky, zlepšit přístup ke službám rodinného plánování a rozšířit možnosti předporodní péče.¹¹³ Ženy mají mít také nárok na porod pod dohledem odborníka, a to ve městech i na venkově bez rozdílu.¹¹⁴

Ve společnosti je i v novém tisíciletí stále nedostatečná znalost přenosu viru HIV a používání ochranných prostředků. Musí být zajištěn univerzální přístup k lékům, které zmírňují projevy HIV/AIDS, a omezeny dopady nemoci HIV/AIDS na osiřelé děti (např. zajištěním jejich docházky do školy). Je nutné plošně zajistit postelové sítě, které chrání před komáry, resp. malárií. Dojde-li ke snížení výskytu malárie, bude také snížena dětská úmrtnost.¹¹⁵ Země se mají dále zavázat ke spolupráci s farmaceutickými společnostmi s cílem poskytovat cenově dostupné základní léky v rozvojových zemích.¹¹⁶

Dle UNMD bylo dále nutné ukončit neudržitelné využívání zdrojů prostřednictvím vhodných regionálních, národních a lokálních programů, které prosazují rovný přístup ke zdrojům.¹¹⁷ Principy udržitelného rozvoje musí být implementovány do politik států a jejich programů s cílem odvrátit ubývání přírodních zdrojů. Např. lesy slouží jako základní zdroj obživy pro chudé obyvatele, přesto neustále ubývají, a proto je nutné ve větší míře hlídat zachování biodiverzity a rozšiřovat chráněné přírodní oblasti. Lidé mají mít přístup k pitné vodě a základním hygienickým zařízením. Dílčím cílem je také značně vylepšit život v městských slumech a ideálně snížit počet lidí, kteří v nich žijí.¹¹⁸ Je také nutné změnit vzorce současné produkce a spotřeby, které jsou neudržitelné, abychom zajistili náš blahobyt a blahobyt budoucích generací.¹¹⁹

¹¹³ MDG Monitor. Improve Maternal Health (dostupné na: <http://www.mdgmonitor.org/goal5.cfm>, 21. 3. 2014).

¹¹⁴ UN. MDG – Goal 5 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/maternal.shtml>, 21. 3. 2014).

¹¹⁵ UN. MDG – Goal 6 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/aids.shtml>, 21. 3. 2014).

¹¹⁶ UN. MDG – Goal 8 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/global.shtml>, 21. 3. 2014).

¹¹⁷ Deklarace OSN č. A/RES/55/2 (2000): čl. 23.

¹¹⁸ MDG Monitor. Ensure Environment Sustainability (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/environ.shtml>, 21. 3. 2014).

¹¹⁹ Tamtéž: čl. 6.

2.2.3 Shrnutí

V následujících tabulkách jsou shrnuty hlavní body teoretického konceptu lidského rozvoje, odvozeného od MDG a UNMD. Tento koncept dále poslouží jako základ pro zkoumání rozvojových strategií EU a USA ve 21. století v Latinské Americe a Karibiku. Závazky v tabulkách č. 4.1 a č. 4.2 vycházejí z *MDG Monitor*.¹²⁰

¹²⁰ MDG Monitor (dostupné na: www.mdgmonitor.org, 21. 3. 2014).

Tabulka č. 3 - Politický rozvoj jedince dle MDG ve 21. století

PŘÍSTUP	CÍL	PROVEDENÍ
Participace	Zapojení každého jedince	Spolupráce s organizacemi občanské společnosti
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	Participace žen na vládnutí
		Přístup žen ke vzdělání, k práci a k ekonomickým zdrojům
Diskriminace	Dodržování lidských práv	Dobré vládnutí rozvojové země

Tabulka č. 4.1 – Sociální rozvoj jedince dle MDG ve 21. století

TÉMA	PROBLÉM	DOPORUČENÍ	ZÁVAZEK	
Děti	Nedostatečný přístup k základnímu vzdělání, možnost jeho dokončení		<i>Mezi léty 1990 a 2015 o ½ snížit množství lidí, kteří zažívají hlad.</i>	
	Předčasná úmrtnost	Očkovací vakcíny	<i>Do roku 2015 zajistit, aby všechny děti mohly dokončit základní vzdělání.</i>	
		Vzdělané matky	<i>Mezi léty 1990 a 2015 snížit o 2/3 úmrtnost dětí do 5 let.</i>	
		Ukončení hladu		
Ženy	Negramotnost žen	Eliminace genderové nerovnosti na všech úrovních vzdělávání	<i>Do roku 2005 eliminovat genderovou nerovnost v primárním a sekundárním vzdělávání, do roku 2015 na všech úrovních vzdělání.</i>	
	Vykonávání nebezpečných zaměstnání		<i>Do roku 2015 zajistit univerzální přístup k reprodukčnímu zdraví.</i>	
	Nedostatečné reprodukční zdraví	Rozšíření antikoncepčních přípravků		<i>Mezi léty 1990 a 2015 snížit o 2/3 úmrtnost matek.</i>
		Přístup ke službám rodinného plánování		
		Předporodní péče		
		Odborný porod		
Násilí na ženách				

Tabulka č. 4.2 – Sociální rozvoj jedince dle MDG ve 21. století

TÉMA	PROBLÉM	DOPORUČENÍ	ZÁVAZEK
Nemoci	HIV/AIDS	Šíření znalostí a ochranných prostředků	<i>Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS.</i>
		Zmírnění dopadů na osiřelé děti	
	Malárie	Ochranné sítě	<i>Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření malárie a dalších nemocí.</i>
		Univerzální přístup k cenově dostupným lékům	
Životní prostředí	Nevhodné využívání a ubývání přírodních zdrojů	Programy pro rovný přístup ke zdrojům	<i>Do roku 2010 zredukovat ztráty biodiverzity.</i>
		Ochrana biodiverzity a více chráněných oblastí	
	Přístup k pitné vodě a hygienickým zařízením		
	Městské slumy	Zlepšení podmínek života	<i>Do roku 2020 značně vylepšit život alespoň 100 milionů obyvatelů slumů.</i>
		Snížení počtu zde žijících lidí	
Neudržitelná produkce a spotřeba			

Díky analýze globálních rozvojových konceptů 90. let a nového tisíciletí je zřejmá pravdivost tvrzení Gilberta Rista, uvedeného na začátku této kapitoly: *„90. léta jsou typická snahou využít globalizaci k ekonomickému růstu s cílem posílit nejchudší část obyvatelstva, zatímco 21. století je charakteristické soustředěním se primárně na snížení chudoby, což se nejvíce odráží ve vzniku MDG.“*

V 90. letech je odstranění chudoby jen jedním z dílčích cílů, jehož dosažením může dojít k ekonomickému a sociálnímu rozvoji společnosti, ale po roce 2000 se odstranění chudoby a další reformy sociálního sektoru stávají hlavními rozvojovými cíli. Zkoumané dokumenty obou období mají značně odlišný charakter; UNDP dává v 90. letech důraz na lidský rozvoj v jeho komplexní podobě, tj. na ekonomický, sociální a politický rozvoj jedince, zatímco MDG si z lidského rozvoje vybírají jen rozvoj sociálních a do určité míry i politických možností jedince, které by donoři v rozvojových strategiích měli sledovat.

Předmětem této práce nicméně není hodnocení úspěšnosti rozvojových konceptů po skončení studené války a zkoumání, do jaké míry naplňují Senův přístup k lidskému rozvoji. Cílem bylo vybrat z těchto konceptů několik přístupů a témat, která odpovídají Senovu pojetí lidského rozvoje, tj. podporují aktivitu jedince a rozvíjejí jeho sociální možnosti, a z nich poté vytvořit vlastní konceptuální rámce, které mohou být v následujících dvou kapitolách použity pro zkoumání rozvojových strategií USA a EU v Latinské Americe a v Karibiku.

3 ROZVOJOVÉ STRATEGIE USA V LATINSKÉ AMERICE A KARIBIKU

Zahraniční a rozvojová politika USA jsou pevně spjaty a vzájemně se v mnoha oblastech překrývají. Zahraniční agendu má v USA na starost prezident a jeho kabinet a také Kongres reprezentující legislativní složku moci. Obě složky vytvářejí teoretické strategie a koncepce zahraniční rozvojové politiky, které poté v praxi implementuje Ministerstvo zahraničí USA (*U. S. Department of State, DoS*), Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (*United States Agency for International Development, USAid*) a Millennium Challenge Corporation (*MCC*). V následující kapitole se budu do určité míry věnovat všem těmto aktérům a jejich strategiím ve vztahu k regionům Latinské Ameriky a Karibiku.

Za hlavní rozvojovou instituci USA je již od roku 1961¹²¹ považována USAid. V druhé polovině 20. století se objevilo několik pokusů o její reformu, ale v důsledku došlo spíše k fragmentaci americké rozvojové politiky, protože rozvojové aktivity přejímaly další agentury a úřady a docházelo k jejich překrývání a duplikaci.¹²² Zásadní změny v rozvojové politice USA prosadil prezident G. W. Bush, nicméně některé z těchto změn přispěly k její další fragmentaci. V roce 2004 byla totiž vytvořena výše zmíněná, na USAid zcela nezávislá rozvojová instituce MCC, která taktéž implementuje rozvojovou politiku.¹²³

Za prezidenta Baracka Obamy bylo opět posíleno postavení USAid. V roce 2010 ve své *Presidential Policy Directive on Global Development* potvrdil, že USAid se má stát jedinou vůdčí rozvojovou agenturou USA, která bude do budoucna lépe koordinovat své aktivity s MCC.¹²⁴

¹²¹ USAid. USAid History. 4. 10. 2013 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/who-we-are/usaid-history>, 6. 4. 2014).

¹²² Lancaster 2008: s. 12-15.

¹²³ Lancaster 2008: s. 19-20.

¹²⁴ The White House 2010: nestr.

3.1 90. léta

USA byly v 90. letech teprve na cestě ke konsolidaci svých rozvojových priorit a zájmů vůči rozvojovým zemím, a proto jejich vztah k Latinské Americe a Karibiku není definován v jediném konkrétním rozvojovém dokumentu. Vztah mezi regiony vyplynul především z praktického fungování kontinentální politiky, přesto lze najít dokumenty, v nichž USA predestřely určitou strategii pro regiony Latinské Ameriky a Karibiku.

Vztah se sousedy USA a charakter nové rozvojové spolupráce byl diskutován na půdě Kongresu USA a tyto kongresové materiály tedy použiji jako zdroj pro analýzu americké rozvojové politiky. Region stál ve středu zájmu USA především na přelomu 80. a 90. a na počátku 90. let, a proto jednání o tématech i charakteru rozvojové spolupráce probíhala i na této politické úrovni.

Protože USA dlouhodobě sledovaly v Latinské Americe a Karibiku své ekonomické zájmy (viz úvod), v kapitole zkoumám politický charakter ekonomických uskupení, jež USA na kontinentu iniciovaly. Pro celkové dokreslení charakteru vzájemných vztahů budu v této kapitole také vycházet ze sekundárních zdrojů autorů, kteří se vztahům Latinské Ameriky, Karibiku a USA dlouhodobě věnují. Analyzované dokumenty jsou seřazeny vzestupně dle svého data vydání.

3.1.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce

ODA pro Latinskou Ameriku a Karibik v 90. letech poklesla, protože USA se začaly více soustředit na jiné světové regiony. Jedním z důvodů pro tento krok byla také situace ve Střední Americe, kde byly ukončeny konflikty nestabilních 80. let a postupně zde byly zaváděny demokratické principy. Přesto i v méně štědrých 90. letech věnovaly USA pozornost regionům v několika klíčových oblastech: boj s drogami, humanitární a rekonstrukční pomoc státům Střední Ameriky po zásahu hurikánem Mitch v roce 1998¹²⁵, prosazování demokratických hodnot a posilování ekonomických kontinentálních vztahů.

V roce 1996 americký velvyslanec Jeffrey Davidow prohlásil:

„USA mají tři hlavní cíle v kontinentální politice: vytvoření zóny volného obchodu, posílení demokracie a boj s pašováním drog, mezinárodní kriminalitou, ilegálními cizinci a terorismem“.^{126,127}

Protidrogové programy v 90. letech zabíraly stále větší část ODA směřované do Latinské Ameriky (např. programy v Peru, Kolumbii a Bolívii dohromady převýšily ODA pro celou Latinskou Ameriku). Tato pomoc byla ale Spojenými státy částečně využívána jako nová verze invazivního přístupu, který se ve své původní formě prosadil v regionech (nejen) v 80. letech v podobě zásahů proti nedemokratickým režimům. Pokud některé státy na těchto protidrogových programech neparticipovaly, byla jim omezena celková výše ODA. USA za tímto účelem každoročně vytvářely bodový systém, v němž státy Latinské Ameriky a Karibiku hodnotily, což se těmto zemím ale přirozeně nelíbilo.^{128,129}

¹²⁵ Pastor 2001: s. 214; Meyer-Sullivan 2012: s. 2-3.

¹²⁶ Hillman-Peeler-da Silva et al. 2002: s. 106.

¹²⁷ V originálním znění: „*There are three principal goals in the hemispheric policy of the United States: the creation of a free market zone, the strengthening of democracy and the war against drug traffic and international crime, illegal aliens, and terrorism.*“

¹²⁸ Pastor 2001: s. 115.

¹²⁹ Dobrým příkladem takového jednání může být přístup Jesseho Helmsa, předsedy Senátního výboru pro zahraniční vztahy (*Senate Foreign Relations Committee*), který byl obecně vzato proti

Je nutné zdůraznit, že většina financí, které USA v 90. letech svým sousedům poskytovaly, nesměřovala do oblasti ekonomického rozvoje, ale převážně do vojenské a policejní oblasti.¹³⁰ Motivy rozvojové spolupráce byly v té době tedy především bezpečnostní, protože USA chtěly zabránit toku drog do země a zachovat demokratická uspořádání v blízkém příhraničí.

USA se tedy ani v 90. letech nevzdaly vojenské pomoci pro jihoamerické země. Když byl v roce 1998 kolumbijským prezidentem Andrésem Pastranou navržen *Plan Colombia*, jenž si dal za cíl bojovat s drogovými kartely, USA ihned přislíbily vojenskou pomoc a poskytnutí potřebného vybavení.¹³¹ Vojenská pomoc byla latinskoamerickým a karibským zemím posílána i nadále, i když změny v množství poskytovaných financí jsou v průběhu 90. let znatelné:

- mezi léty 1991 a 1994 byla vojenská pomoc snížena z \$221 milionů na \$18,2 milionů¹³²;
- mezi léty 1996 a 1999 byla vojenská pomoc navýšena z \$297 milionů na \$595 milionů.¹³³

Kromě bezpečnostního hlediska (které bylo nejdůležitější) v sobě rozvojové aktivity USA v jižní části kontinentu nesly v 90. letech také charakter ekonomické spolupráce. USA se na Latinskou Ameriku dlouhodobě dívaly především optikou svých vlastních ekonomických zájmů (viz úvod), a tento trend do určité míry pokračoval i po skončení studené války.

USA začaly v 90. letech jednat s latinskoamerickými a karibskými zeměmi o ekonomické spolupráci a obchodních pravidlech, a to ideálně

poskytování ODA. Schválil ale určité množství této pomoci pro rozvojové země, aby ji mohl odejmout v případě, že příjemce nebude spolupracovat dle jeho představ (Pastor 2001: s. 118).

¹³⁰ Pastor 2001: s. 214.

¹³¹ Tamtéž: s. 125.

¹³² Dent 1995: s. 354-355.

¹³³ Just the Facts. Military and Police Aid, All Programs, Entire Region, 1996-1999 (dostupné na: http://justf.org/All_Grants_Program?year1=1996&year2=1999&funding=All+Programs&subregion=Entire+Region&x=39&y=4, 9. 3. 2014)

na základě reciprocity.¹³⁴ Už v roce 1990 prezident George H. W. Bush prohlásil:

*„Prosperita naší hemisféry závisí na obchodu, ne na pomoci.“*¹³⁵

Ve stejném roce byl také schválen *Brady plan*, který měl řešit dluhová břemena latinskoamerických zemí, především Mexika. V plánu bylo poprvé oficiálně uznáno, že dluhy těchto zemí nemohou být nikdy zcela splaceny.¹³⁶

International Cooperation Act of 1991

V tomto dokumentu Kongres USA schválil prezidentovi možnost snížit dluh, které mají země Latinské Ameriky a Karibiku vůči USA, ale celková výše ODA nesměla v důsledku tohoto kroku poklesnout.¹³⁷

¹³⁴ Pastor 2001: s. 288.

¹³⁵ Los Angeles Times. Trade, Not Aid, Will Cure Latin Ills, Bush Says. 27. 6. 1990 (dostupné na: http://articles.latimes.com/1990-06-27/news/mn-783_1_latin-american, 7. 3. 2014); v originálním znění: „*The prosperity of our hemisphere depends on trade, not aid.*“

¹³⁶ Smith 2005: s. 162.

¹³⁷ Kongresový zákon č. H. R. 2508: sekce 814 (a) (3).

3.1.2 Politický rozvoj jedince

V 90. letech se americké rozvojové aktivity zaměřily na posilování demokracie. Tato „*democratic assistance*“ měla za úkol posílit demokratické instituce, principy a procesy v nedemokratických nebo polo-demokratických zemích. Cílovou zemí pro USAid byla např. Venezuela.¹³⁸ V roce 1990 vydala USAid dokument *Democracy Initiative*, který byl obecně platný pro jakékoliv aktivity USAid a lze jej tedy vztáhnout i k Latinské Americe a Karibiku, kde bylo budování demokracie jeden z hlavních cílů 90. let.

Tento dokument, jak píše National Research Council, ustavil rámec rozvojové spolupráce USA, který se poté v praxi používal více jak 15 let.¹³⁹ Zpráva hovořila o tom, že udržitelný ekonomický rozvoj může existovat, pokud bude společnost otevřená, cenit si lidská práva, respektovat právní stát a bude mít zodpovědnou vládu. Demokracii tedy USA chápaly jako téma týkající se nejen politiky, ale také ekonomického rozvoje.¹⁴⁰ V rámci rozvojových programů bylo dle USA nutné posilovat lokální instituce¹⁴¹, občanské instituce a nevládní skupiny, aby byla vybudována demokratická a pluralitní společnost. Politický systém, který rozšiřoval práva svých obyvatel a podporoval jejich politickou participaci, přispíval dle USA k obecnému ekonomickému rozvoji.¹⁴² USAid také zkoumala alokování svých financí v každém světovém regionu a přizpůsobovala jej dle toho, jak státy postupovaly v procesu demokratizace.¹⁴³

International Security and Development Cooperation Act of 1989

Z pohledu USA bylo žádoucí distribuovat ODA pro sub-region Střední Ameriky prostřednictvím regionálních institucí, a tedy trvat na její

¹³⁸ Hillman-Peeler-da Silva et al. 2002: s. 105.

¹³⁹ National Research Council 2008: s. 22.

¹⁴⁰ USAid 1990: s. 1.

¹⁴¹ Tamtéž: s. 7.

¹⁴² Tamtéž: s. 2.

¹⁴³ Tamtéž: s. 3.

multilateralitě.¹⁴⁴ Pro efektivní rozvoj Střední Ameriky bylo nutné zajistit participaci veřejného i soukromého sektoru, přizvat zástupce odborů, podnikatelské komunity a NGOs.¹⁴⁵

International Cooperation Act of 1989

V Karibiku měla být ODA poskytována regionálním, vládním i nevládním, institucím, které měly dostatečné kapacity na prosazování rozvojových programů.¹⁴⁶ ODA měla být přidělována především těm regionálním institucím, které reprezentovaly chudé obyvatele a pomáhaly jim.¹⁴⁷ Dle USA bylo nutné soustředit se na zajištění přístupu žen ke zdrojům a službám, např. k půdě, půjčkám či trhů.¹⁴⁸

International Cooperation Act of 1991

USA se v tomto dokumenty zavázaly vytvořit partnerství mezi donorskými zeměmi a zeměmi Střední Ameriky. Cílem bylo dosáhnout koordinovaného poskytování zdrojů a rozvinutí fóra pro společný dialog týkající se rozvoje, demokracie, sociální spravedlnosti a dodržování lidských práv. USA se také do budoucna rozhodly snažit a o zajištění multilaterální a regionální spolupráce donorů v případě rozvoje a financování zemí sub-regionu Střední Ameriky, a zajištění participaci vládních i nevládních organizací v rámci rozvojových programů USA.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Kongresový zákon č. S. 1347: sekce 904 (a).

¹⁴⁵ Tamtéž: sekce 904 (c) (1).

¹⁴⁶ Kongresový zákon č. H. R. 2655: sekce 6102 (a) (3).

¹⁴⁷ Tamtéž: sekce 6102 (b) (1).

¹⁴⁸ Tamtéž: sekce 6106 (1) (2).

¹⁴⁹ Tamtéž: sekce 701 (d).

3.1.3 Sociální rozvoj jedince

V roce 1990 byla vytvořena *Iniciativa podnikání pro Ameriky* (*Enterprise of the Americas Initiative*), která měla primárně podpořit obchodní transakce na kontinentu. Hlavním cílem bylo ustavit zónu volného obchodu, rozšířit investice a odpustit dluh latinskoamerickým a karibským zemím. Dílčím cílem prezidenta Bushe bylo propojit odpuštění dluhů zemí s ochranou životního prostředí. S každou jednotlivou zemí měl být uzavřen rámec spolupráce, v němž Bush slíbil vytváření takových smluv, které by dovolily placení úroků ze závazků v lokální měně. Tyto úroky poté měly putovat do environmentálního fondu, jenž by podporoval environmentální projekty v těch zemích, které úroky platily.¹⁵⁰

International Security and Development Cooperation Act of 1989

USA se v tomto dokumentu rozhodly poskytovat finanční podporu zemím Střední Ameriky s cílem podpořit udržitelný ekonomický růst a rozšířit možnosti vzdělávání a přístupu k lékařské péči.¹⁵¹ Zavázaly se také zajistit zásoby potravin a zdravotních potřeb pro chudé obyvatele sub-regionu.^{152,153}

International Cooperation Act of 1989

USA chtěly i nadále poskytovat ODA karibským zemím s cílem pomoci chudým obyvatelům, a to včetně žen a původních obyvatel. Jak tvrdily, chudí lidé mají mít možnost participovat na rozvoji své společnosti, a tu mohou získat díky ekonomickému růstu, který zvýší jejich příjmy a přístup ke zdrojům. Lidé mají mít možnost dělat vlastní rozhodnutí, která ovlivní jejich život.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Harrington 1992: s. 5.

¹⁵¹ Kongresový zákon č. S. 1347: sekce 902 (1).

¹⁵² Tamtéž: sekce 903.

¹⁵³ USAid působila v 90. letech v Nicarague jako hlavní donor ve zdravotnické oblasti. Díky tomu byla snížena dětská úmrtnost z 52% na 29% na 1000 dětí, snížila se porodnost žen z 3,8 na 2,7 dítěte, 70% žen v partnerském vztahu používá moderní antikoncepční prostředky a asi ve 300 komunitách byla vylepšena kvalita vody. O 55% méně dětí v 90. letech umíralo na zápal plic v nemocnicích, které přijímaly asistenci USAid. Agentuře se také podařilo zvýšit počet služeb pro plánování rodiny (USAid. Nicaragua, history. 22. 10. 2013 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/nicaragua/history>, 7. 3. 2014)).

¹⁵⁴ Kongresový zákon č. H. R. 2655: sekce 6102 (a) (1).

Dle USA bylo také nutné brát v potaz rozdíly mezi městskou a venkovskou chudobou a eventuálně zpomalit proces venkovské emigrace.¹⁵⁵ USA prosazovaly v regionu rozvoj, který byl environmentálně udržitelný, a proto podporovaly aktivity, které rozšiřovaly ochranu životního prostředí a místních přírodních zdrojů.¹⁵⁶

USA podporovaly lokální podnikání a malé podnikatele, kteří zpracovávali místní zdroje. Jedním z nástrojů, jak tuto skupinu podpořit, byl apel na karibské komerční banky, aby pro tento typ podnikání poskytovaly více půjček.¹⁵⁷ Země Karibiku měly být také povzbuzovány ke vzdělávání vlastního obyvatelstva, a to ve všech oblastech potřebných pro rozvoj země (finance, technologie, turismus, atd.).¹⁵⁸

USA se rozhodly v regionu Karibiku finančně podporovat zajištění základních lidských potřeb, např. základní vzdělávání, primární lékařskou péči, služby plánování rodičovství, služby pro prevenci a kontrolu HIV/AIDS.¹⁵⁹ Cílem bylo také kontrolovat a snížit úmrtnost dětí.¹⁶⁰ Podporovány měly být programy, které prosazovaly vzdělávání žen na komunitním principu či programy týkající se péče o dítě.¹⁶¹

International Cooperation Act of 1992

USA se rozhodly finančně podporovat země Střední Ameriky v jejich snahách budovat demokracii, obnovovat mír, rozšiřovat své ekonomické možnosti prostřednictvím udržitelného rozvoje a vylepšovat podmínky pro život obyvatel.¹⁶² USA se zavázala zemím v postkonfliktní fázi rozvoje poskytovat zvýšenou finanční pomoc, aby se mohly mj.

¹⁵⁵ Kongresový zákon č. H. R. 2655: sekce 6103 (2).

¹⁵⁶ Tamtéž: sekce 6103 (8).

¹⁵⁷ Tamtéž: sekce 6103 (4) (b).

¹⁵⁸ Tamtéž: sekce 6103 (7) (a), (b).

¹⁵⁹ V 90. letech se uskutečnil jeden z neúspěšnějších USAid projektů v Dominikánské republice. USAid spolupracovala se sedmnácti NGOs s cílem zlepšit ekonomické a sociální podmínky v zemi. Finance na projekty byly sdílány USAid, NGOs a dominikánskými komunitami. USAid také přímo spolupracovala s vládou a NGOs v oblasti epidemie AIDS. Díky veřejnému vzdělávání, prevenci a distribuci antikoncepčních prostředků se v zemi podařilo snížit výskyt AIDS (USAid. Dominican Republic, history. 24. 2. 2014 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/dominican-republic/history>, 7. 3. 2014)).

¹⁶⁰ Kongresový zákon č. H. R. 2655: sekce 6103 (11).

¹⁶¹ Tamtéž: sekce 6106 (1) (2).

¹⁶² Kongresový zákon č. H. R. 5757: sekce 701 (a).

postarat o uprchlíky, aby mohly rozšiřovat možnosti vzdělávání a přístupu ke zdravotní péči a aby byly zachovány přírodní zdroje a chráněno životní prostředí.^{163,164}

Western Hemisphere Environmental Cooperation Act of 1993

USA se zavázaly podporovat zachování přírodních zdrojů a udržitelné využívání tropických lesů v Latinské Americe a Karibiku.¹⁶⁵ Jedním z nástrojů pro dosažení tohoto cíle byla v rámci hemisféry podpora partnerství veřejného a soukromého sektoru (*Public Private Partnership, PPP*), které by bylo schopné soustředit se na řešení environmentálních problémů. USA se také rozhodly rozšířit spolupráci se zeměmi Latinské Ameriky a Karibiku v případě používání technologií, které mohou pomoci environmentální problémy řešit, a pomohou těmto zemím technologie vyvinout. USA se rozhodly poskytnout adekvátní „environmentální trénink“ pro vládu, průmysl a NGOs, jehož cílem bylo předávání informací o prospěšném environmentálním chování.^{166,167}

3.1.4 Shrnutí

V následujících tabulkách je shrnuto, která kritéria konceptu lidského rozvoje USA v 90. letech ve vztahu k Latinské Americe a Karibiku naplňovaly. Vzhledem k Senově teorii je zdůrazněn rozvoj politických a sociálních možností jedince.

¹⁶³ Kongresový zákon č. H. R. 5757: sekce 701 (b) (1).

¹⁶⁴ Salvador získal ODA už v roce 1992 po ukončení občanské války a podepsání mírových dohod. USA pomohly s poválečnou rekonstrukcí, obnovením produkce, poskytováním základních služeb a reintegrací bojovníků. USAid se soustředila především na redukci sociálních, ekonomických a politických nerovností a poskytovala technickou spolupráci v oblasti zemědělství, zdravotnictví a vzdělávání (USAid. USAid in El Salvador: A Long Lasting Alliance. 6. 3. 2014 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/el-salvador/history>, 7. 3. 2014)).

¹⁶⁵ Kongresový zákon č. H. R. 869: sekce 2 (5).

¹⁶⁶ Tamtéž: sekce 6 (1), (2), (3), (5).

¹⁶⁷ USAid se environmentálními problémy zabývala např. v Ekvádoru. Jejím cílem bylo snížit ztráty lesů a lépe využívat přírodní zdroje. Prosadila také environmentální vzdělávání a představila nové modely managementu životního prostředí, a to např. v národním parku Galapágy (USAid. Ecuador, history. 16. 12. 2013 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/ecuador/history>, 7. 3. 2014)).

LEGENDA

Kategorie „závazky“ byla z tabulky č. 6.1 a č. 6.2 vynechána, protože USA si žádné veřejné oficiální závazky v těchto kategoriích nestanovily.

0 = neplatí pro žádný region

1= platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku

K = platí jen pro region Karibiku

LA = platí jen pro region Latinské Ameriky

JA = platí jen pro sub-region Jižní Ameriky

SA = platí jen pro sub-region Střední Ameriky

Tabulka č. 5 – Politický rozvoj jedince dle USA v 90. letech

PŘÍSTUP UNDP	CÍL UNDP	CÍL USA	AKTIVITA UNDP	AKT. USA
Participace	Participativní rozvoj	1	Zapojení grassroots projektů	0
Zapojení NGOs	Decentralizace rozvoje díky NGOS	K, SA	Distribuce ODA prostřednictvím NGOs	K
			Zapojení NGOs do rozvojových aktivit	SA
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	0	Posílení rovnosti v oblasti lékařské péče, práce, v přístupu k půjčkám a půdě	K
			Posílení rozhodovacích pravomocí	0

Tabulka č. 6.1 – Sociální rozvoj jedince dle USA v 90. letech

TÉMA UNDP	PROBLÉM DLE UNDP	PROB. DLE USA	DOPORUČENÍ UNDP	DOP. USA
Chudoba	Lidská chudoba	K	Investice do jedinců v oblasti vzdělávání, zdravotnictví a bydlení	SA, K
	Urbanizace chudoby	K		
	Feminizace chudoby	K		
	Absolutní chudoba	0		
	Nedostupnost vzdělávání	SA, K		
Životní prostředí	Nedostatek přírodních zdrojů	1	Udržitelný lidský rozvoj	0
			Ochrana životního prostředí	1
			Dostupné technologie	1
Ženy	Vysoká míra porodnosti	0	Přístup žen ke vzdělání	K
	Násilí na ženách	0		

Tabulka č. 6.2 - Sociální rozvoj jedince dle USA v 90. letech

TÉMA UNDP	PROBLÉM DLE UNDP	PROBLÉM DLE USA	DOPORUČENÍ UNDP	DOPORUČENÍ USA
Zdraví a výživa	Nedostatek vody	0	Efektivní management vody	0
			Zajištění hygienických zařízení	0
	Nedostatečná potravinová bezpečnost	SA		
	Nedostupnost lékařské péče	SA, K	Komplexní rozsah primární zdravotní péče	0
			Podpora matek	K
			Služby plánování rodičovství a reprodukční služby	K
HIV/AIDS	K			
Děti	Předčasná úmrtnost	K	Plošné dětské očkování	0
	Vliv HIV/AIDS na dětskou chudobu	0		
	Děti ulice	0	Povinná školní docházka prvního stupně	0
	Dětská práce	0	Vymýcení dětské práce	0
			Programy pro pracující děti	0

3.2 21. století

V roce 2010 se prezident Barack Obama ve své *Presidential Policy Directive on Global Development* zavázal ke vzniku nové americké globální rozvojové politiky a představil iniciativu *Feed the Future* a *Global Health Initiative*, jejichž cílem se stalo prosazování globálního udržitelného rozvoje. Dle této iniciativy musí vláda USA zajistit, že její rozvojové, diplomatické a obranné snahy jsou v souladu a vzájemně se podporují, tzn., že rozvoj je chápán jako jeden ze tří pilířů americké státní politiky.¹⁶⁸

V této kapitole jsou analyzovány především dokumenty pocházející z DoS a také některé národní bezpečnostní strategie USA (*National Security Strategy, NSS*), jež pravidelně vydávají prezidenti, kteří v nich nastolují bezpečnostní agendu pro další období. Stěžejní pro tuto kapitolu je NSS z roku 2002, která jako vůbec první považuje rozvojovou politiku za jeden z pilířů státní politiky¹⁶⁹, a z toho důvodu nejsou používány předchozí strategie, které se k rozvojové politice tímto způsobem nestaví. Dále jsou opět používány zákony Kongresu, především série *Social Investment and Economic Development Fund for the Americas Act*, která se specificky zaměřuje na sociální rozvoj kontinentu a konkrétně také zemí Latinské Ameriky a Karibiku. Pro výsledné zhodnocení období v konečné tabulce je také nutné vzít v potaz, že *Democracy Initiative* z roku 1990 má svou funkčností časový přesah i do 21. století.¹⁷⁰ Analyzované dokumenty jsou seřazeny vzestupně dle svého data vydání.

¹⁶⁸ The White House 2010: nestr.

¹⁶⁹ The White House 2002: úvod.

¹⁷⁰ V *Democracy Initiative* se USA rozhodly posilovat lokální instituce, občanské instituce a nevládní skupiny a chtěly zajistit práva obyvatel rozvojových zemí a jejich politickou participaci. Zpráva také zmínila iniciaci občanských vzdělávacích programů v Latinské Americe a vládní podporu pro organizace ochraňující lidská práva.

3.2.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce

Caribbean Regional Assistance Act of 2001

USA se rozhodly i nadále poskytovat ODA zemím Karibiku s cílem podporovat udržitelný a úspěšný ekonomický rozvoj a růst, jehož součástí byl např. management životního prostředí či soudní reforma.¹⁷¹

Jedním z hlavních problémů regionu bylo dle USA pašování drog, a proto chtěly pokračovat v bilaterální spolupráci s vládami Karibiku, aby společně vymýtily obchod s drogami a bojovaly s fenoménem „praní peněz“.¹⁷²

USA se zavázaly pomáhat s vylepšováním kvalit a kapacit vládních institucí regionu, např. poskytovat technickou pomoc daňovým úřadům, zajišťovat výcvik soudců a koordinaci a konsolidaci administrativních procedur.¹⁷³ USA také chtěly vylepšit diverzifikaci ekonomiky karibských zemí, a proto se rozhodly jim pomoci vyvinout vlastní obchodní strategie, vylepšit možnost půjček pro malé a mikropodnikání a podpořit zavedení netradičních zemědělských komodit.¹⁷⁴

Clean Water for the Americas Partnership Act of 2001

USA v tomto dokumentu zdůraznily, že je v jejich vlastním zájmu, aby podporovaly environmentální pokrok v regionech, protože zlepšení života v sousedních zemích je zásadní element pro zvládnání ilegální imigrace do USA.¹⁷⁵

NSS (2002)

Protože některé země kontinentu mají dlouhodobý problém s drogovými kartely a s drogovým obchodem, USA se zavázaly pomoci

¹⁷¹ Kongresový zákon č. H. R. 502: sekce 499N.

¹⁷² Tamtéž: sekce 2 (12).

¹⁷³ Tamtéž: sekce 499P (1) (A), (B), (C).

¹⁷⁴ Tamtéž: sekce 499P (2) (A), (B), (E).

¹⁷⁵ Kongresový zákon č. S. 1168: sekce 2 (1), (3).

těmto (především andským) státům v boji s drogami. Dále také pomohou jejich ekonomikám a podpoří efektivní prosazování práva.¹⁷⁶

Social Investment and Economic Development Fund for the Americas Act of 2003

Prostřednictvím sociálních fondů se USA zavázaly poskytovat finance, které napomohou snížení chudoby a podpoří vznik ekonomických příležitostí v regionech.¹⁷⁷ USA v tomto dokumentu explicitně tvrdily, že jejich vlastní prosperita a bezpečnost je pevně spjata se stavem demokracie a s mírem na kontinentu, a proto reformy sociálního sektoru zemí Latinské Ameriky a Karibiku pomohou i USA – vytvoří nové trhy pro zboží USA a bude vylepšeno investiční prostředí.¹⁷⁸ Z toho důvodu budou USA podporovat tržní principy, ekonomickou integraci, sociální rozvoj a interní a přeshraniční obchod na kontinentu.¹⁷⁹ Investice USA do sociálního sektoru zemí regionů budou směřovat do rozvoje lidského a sociálního kapitálu, např. do vzdělání, zdraví, bydlení a pracovního trhu.¹⁸⁰

USA se rozhodly bojovat se sociálním vyloučením a sociálními problémy regionů, konsolidovat politickou demokracii, zajistit vládu práva a podporovat ekonomickou integraci a regionální obchod. Dále také chtěly modernizovat infrastrukturu v chudších zemích.¹⁸¹ Prezident USA byl pověřen poskytováním financí s cílem snížení chudoby a zvýšení ekonomických příležitostí v zemích kontinentu. Toho mohlo být dosaženo mj. také prostřednictvím podpory PPP a mikropodnikání.¹⁸²

¹⁷⁶ The White House 2002: s. 10.

¹⁷⁷ Kongresový zákon č. H. R. 3447: úvod.

¹⁷⁸ Tamtéž: sekce 2 (a) (12).

¹⁷⁹ Tamtéž: sekce 2 (b) (1).

¹⁸⁰ Tamtéž: sekce 2 (a) (5), (6).

¹⁸¹ Tamtéž: sekce 2 (a) (5), (6).

¹⁸² Tamtéž: sekce 499H (a) (1).

Social Investment and Economic Development Fund for the Americas Act of 2005

USA potvrdily, že je v jejich národním zájmu pomáhat rozvíjejícím se zemím západní hemisféry při implementaci ekonomických a politických strategií, které jsou nutné pro dosažení spravedlivého ekonomického růstu.¹⁸³

NSS (2006)

USA se rozhodly zemím hemisféry pomáhat v dosažení udržitelného politického a ekonomického rozvoje. V tomto dokumentu definovaly čtyři strategické priority pro regiony: podpora bezpečnosti, posílení demokratických institucí, podpora prosperity a investice do lidí. Všichni lidé by měli mít možnost prosperovat¹⁸⁴ a i z toho důvodu se USA dlouhodobě zasazují o vznik hemisférické zóny volného obchodu.¹⁸⁵

Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2007

USA se zavázaly podporovat mikropodnikání s cílem vylepšit investiční klima a vytvořit konkurenceschopnou pracovní sílu na kontinentu. Díky lepší ekonomické situaci se státy regionů stanou lepšími partnery pro USA.¹⁸⁶

USA chtěly v rámci ekonomického rozvoje snížit dlouhou časovou investici, která byla nutná pro založení podnikání, a zvýšit přístup obyvatel k půjčkám. K vylepšení obchodního prostředí mělo dojít i v momentě, kde by byla provedena soudní reforma v dané zemi.^{187,188}

¹⁸³ Kongresový zákon č. H. R. 953: sekce 2 (a) (14).

¹⁸⁴ The White House 2006: s. 37.

¹⁸⁵ Tamtéž: s. 28.

¹⁸⁶ Kongresový zákon č. S. 2120: sekce 39 (e) (4), (5).

¹⁸⁷ Tamtéž: sekce 39 (e) (2), (4).

¹⁸⁸ V letech 2012-2013 probíhal v Paraguay program pod názvem *Programa Más Justicia*, který podporoval transparentnost a profesionalizaci soudnictví. Součástí bylo např. zavedení modelu řízení soudnictví nebo vzdělávání soudců a soudních úředníků (USAid. Paraguay, Programa Más Justicia (dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd0000012PEnAAM>, 8. 4. 2014)).

Common Values, Shared Interests: The US And Its Promise In The Western Hemisphere (2008)

USA vyjádřily v tomto dokumentu snahu o vytváření dohod o volném obchodu se zeměmi Latinské Ameriky.¹⁸⁹

Pathways to Prosperity in the Americas initiative (2008)

Cílem této iniciativy bylo zvýšení intenzity spolupráce mezi státy, která má vést k rozvoji demokracie a zajištění, aby benefity volného obchodu a otevřených investic byly dostupné celé společnosti.¹⁹⁰

Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2010

USA se zavázaly poskytovat finance s cílem podporovat mikro, malé a střední podnikání, vylepšit investiční prostředí a podnítit vznik konkurenceschopné pracovní síly.¹⁹¹ Hlavním cílem USA byla minimalizace ekonomických dopadů globální recese na regiony.¹⁹²

U. S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere (2011)

USA prosazovaly ve svých rozvojových aktivitách v regionech čtyři nově reformované cíle: rozšíření ekonomických a sociálních příležitostí, zajištění bezpečnosti obyvatel, efektivní, demokratické vládnutí a instituce a „čistá“ energetická bezpečnost. USA budou v Latinské Americe a v Karibiku podporovat větší konkurenceschopnost a sociální a ekonomický rozvoj, aby byly maximalizovány benefity vyplývající z otevřených ekonomik (např. prostřednictvím dohod o volném obchodu).¹⁹³ Za jednu

¹⁸⁹ U. S. Department of State 2008: s. 4.

¹⁹⁰ U. S. Department of State. Increasing Trade and Development Cooperation in Americas. 24. 9. 2008 (dostupné na: <http://2001-2009.state.gov/p/wha/rls/fs/2008/110208.htm>, 6. 4. 2014).

¹⁹¹ Kongresový zákon č. H. R. 4368: sekce 3 (10).

¹⁹² Tamtéž: sekce 4 (1) (2) (3).

¹⁹³ U. S. Department of State. U.S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere. 20. 3. 2011 (dostupné na: <http://www.state.gov/p/wha/rls/fs/2011/158619.htm>, 6. 4. 2014).

ze zásadních hrozeb pro regiony považovaly USA pašování drog a transnacionální zločin.¹⁹⁴

¹⁹⁴ U. S. Department of State. U. S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere. 20. 3. 2011 (dostupné na: <http://www.state.gov/p/wha/rls/fs/2011/158619.htm>, 6. 4. 2014).

3.2.2 Politický rozvoj jedince

NSS (2002)

USA se zavázaly, že společně s některými zeměmi Latinské Ameriky budou prosazovat vznik demokratické hemisféry, kde díky integraci může vzniknout bezpečné a prosperující prostředí. Na tomto cíli chtěly USA spolupracovat i s regionálními institucemi.¹⁹⁵

Social Investment and Economic Development Fund for the Americas Act of 2003

Cílem USA bylo vylepšení životů chudých a marginalizovaných skupin (včetně žen a původních obyvatel)¹⁹⁶ a podpoření participace obyvatel v demokratickém státě.¹⁹⁷

NSS (2006)

USA chtěly spolupracovat se zeměmi Latinské Ameriky a Karibiku v oblasti ilegální migrace a prosazovat širší ekonomické příležitosti pro marginalizovanou část populace.¹⁹⁸

Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2007

Prezident USA měl dle tohoto zákona spolupracovat s vládami a občanskou společností a poskytovat zvýšenou a trvalou ODA.¹⁹⁹ USA se chtěly zasazovat o posílení vlády práva a demokracie na kontinentu.²⁰⁰

¹⁹⁵ The White House 2002: s. 10.

¹⁹⁶ Kongresový zákon č. H. R. 3447: sekce 2 (b) (1) (d).

¹⁹⁷ Tamtéž: sekce 2 (a) (16).

¹⁹⁸ The White House 2006: s. 37.

¹⁹⁹ Kongresový zákon č. S. 2120: sekce 499H (a).

²⁰⁰ Tamtéž: sekce 499H (a) (1), (2), (3), (4), (5).

Common Values, Shared Interests: The US And Its Promise In The Western Hemisphere (2008)

USA se rozhodly podporovat demokratické vládnutí na kontinentu a svým partnerům pomáhat bojovat s korupcí, chudobou, nerovností a sociálním vyloučením.²⁰¹

Pathways to Prosperity in the Americas initiative (2008)

V rámci spolupráce na kontinentu měli být podporováni malí podnikatelé a farmáři a do procesu rozvoje měl být zapojen soukromý sektor a občanská společnost.²⁰²

The US and Western Hemisphere: Partnership and Shared Responsibility (2009)

Dle tohoto dokumentu chtěla USA vytvářet partnerství na kontinentu založená na prosazování *inkluzivní* prosperity, demokratického vládnutí a bezpečnosti občanů. USA se rozhodly podporovat politiky, které rozšiřovaly sociální možnosti a mobilitu, vytvářely zázemí pro růst a zajišťovaly, že benefity růstu a obchodu byly distribuovány šířeji, především mezi tradičně marginalizované skupiny. USA budou vytvářet nová partnerství, která pomohou nejchudším a nejzranitelnějším občanům regionů.²⁰³

²⁰¹ U. S. Department of State 2008: s. 4.

²⁰² U. S. Department of State. Increasing Trade and Development Cooperation in Americas. 24. 9. 2008 (dostupné na: <http://2001-2009.state.gov/p/wha/rls/fs/2008/110208.htm>, 6. 4. 2014).

²⁰³ U. S. Department of State 2009: s. 1.

Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2010

Prezident USA byl pověřen spoluprací s vládami a občanskou společností regionů a poskytováním zvýšeného množství financí pro budování občanských institucí, které pomohou snížit chudobu, rozšířit střední třídu a navýšit ekonomické příležitosti.²⁰⁴ USA chtěly prosazovat decentralizaci, aktivitu místních vlád a participaci občanů²⁰⁵, podporovat demokracii a vládu práva a posilovat lidská práva (např. původních obyvatel).^{206, 207}

U. S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere (2011)

USA se ve své rozvojové politice zavázaly podporovat lokální aktivity, přičemž cílem se stalo vybudování aktivní společnosti, již by byla vláda zavázána.²⁰⁸

²⁰⁴ Kongresový zákon č. H. R. 4368: sekce 499H (a).

²⁰⁵ Tamtéž: sekce 4 (7) (A).

²⁰⁶ Tamtéž: sekce 4 (1) (2) (3).

²⁰⁷ Až do roku 2016 bude v Kolumbii probíhat program pod názvem *Afro-Colombian and Indigenous Program*, který se zabývá socioekonomickými podmínkami a politickým začleněním původních obyvatel a Afrokolumbijských. Cílem je např. podpora organizací etnických minorit či zlepšení přístupu minorit k ekonomickým možnostem (USAid. Columbia, Afro-Colombian and Indigenous Program (dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd000002lp19AAC>, 8. 4. 2014)).

²⁰⁸ U. S. Department of State. U. S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere. 20. 3. 2011 (dostupné na: <http://www.state.gov/p/wha/rls/fs/2011/158619.htm>, 8. 4. 2014).

3.2.3 Sociální rozvoj jedince

Caribbean Regional Assistance Act of 2001

USA chtěla zajistit, aby vlády regionu braly v potaz nutnost managementu životního prostředí²⁰⁹, např. mělo dojít ke zvýšení povědomí veřejnosti o standardech a regulacích životního prostředí.^{210,211} USA se také rozhodly zasazovat o vznik programů, které mohly snížit míru výskytu HIV/AIDS v zemích Karibiku, a poskytovat léčbu pro jedince trpící touto nemocí.²¹²

Clean Water for the Americas Partnership Act of 2001

USA se zasadily ve svých rozvojových projektech vylepšovat kvalitu vody regionů, zavádět systémy pro čištění vody a podporovat energetickou hospodárnost.²¹³

Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2007

USA se rozhodly pokračovat v poskytování financí pro programy, které se zabývaly bydlením, zdravotní péčí a vzdělávacím systémem. Dílčím cílem byla redukce kriminality (včetně násilí na ženách), podpora venkovského rozvoje a snížení chudoby v zemědělském i ne-

²⁰⁹ V letech 2008-2012 se na Haiti uskutečnil projekt pod názvem *Economic Development for a Sustainable Environment* (DEED). Projekt se soustředil na podporu udržitelného environmentálního chování v souladu s ekonomickým růstem, čehož mělo být dosaženo lepším managementem zemědělství a přírodních zdrojů. Základem pro projekt bylo vylepšení managementu půdy a jiných přírodních zdrojů v kombinaci s rozšířením podnikání a pracovních příležitostí. DEED vylepšil podmínky pro bydlení lidí žijících poblíž vody a zároveň podpořil ekologickou obnovu a stabilizaci. Konkrétně představil alternativní způsoby k erozivnímu zemědělství, které jsou v oblasti provozovány ve vodních oblastech (USAid. Haiti, Economic Development for a Sustainable Environment (dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd0000011qfGAAQ>, 8. 4. 2014)).

²¹⁰ Kongresový zákon č. H. R. 502: sekce 499P (3) (B).

²¹¹ V letech 2007-2012 probíhal v Ekvádoru projekt pod názvem *Protecting water sources to conserve biodiversity*, který např. poskytoval fondy pro finanční a provozní management vody a zprostředkovával vzdělávací programy pro děti v 6. třídě, které se měly naučit, jak správně zacházet s vodními zdroji (USAid. Ecuador, Protecting water sources to conserve biodiversity (dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd0000011mFzAAI>, 8. 4. 2014)).

²¹² Kongresový zákon č. H. R. 502: sekce 499P (4).

²¹³ Kongresový zákon č. S. 1168: sekce 500D.

zemědělském sektoru a u marginalizovaných skupin populace (včetně žen, obyvatel venkova i města, aj.).²¹⁴

Common Values, Shared Interests: The US And Its Promise In The Western Hemisphere (2008)

Svým vlivem chtěly USA v regionech podnítit ekonomický a sociální rozvoj, snížit chudobu a nerovnost a zajistit bezpečnost bydlení a komunit.²¹⁵ USA se zasazovaly o investice do lidí, protože každý člověk měl mít možnost čerpat benefity z demokratického uspořádání země. Chtěly také spolupracovat se zeměmi regionů na vylepšení jejich vzdělávacího systému, na lepším přístupu ke kapitálu, na vylepšení ekonomické infrastruktury a na zajištění bezpečnosti rodin a jejich majetku.²¹⁶ Mezi hlavní hrozby demokratickému státu zařadily USA terorismus, přírodní katastrofy či pandemie, přičemž bylo nutné lidi před těmito hrozbami ochraňovat, protože jen díky tomu mohlo dojít k posílení sociální spravedlnosti a lidských práv.²¹⁷

The US and Western Hemisphere: Partnership and Shared Responsibility (2009)

V rámci kontinentálního partnerství se USA rozhodly snažit o zvýšení veřejné bezpečnosti a o eliminaci zdravotních hrozeb a přírodních katastrof.²¹⁸

Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2010

Díličím cílem bylo pro USA vylepšení životních podmínek obyvatel, např. ochrana dětí, žen a adolescentů před jakoukoliv formou obchodu s lidmi a sexuálního a ekonomického zneužívání²¹⁹, vymýcení nucené

²¹⁴ Kongresový zákon č. S. 2120: sekce 499H (a) (1), (2), (3), (4), (5).

²¹⁵ U. S. Department of State 2008: s. 2.

²¹⁶ Tamtéž: s. 3.

²¹⁷ Tamtéž: s. 4.

²¹⁸ Tamtéž: s. 1.

²¹⁹ Kongresový zákon č. H. R. 4368: sekce 4 (4) (A).

práce do roku 2010 a nejhorších forem dětské práce do roku 2020.²²⁰ USA také chtěly zavést efektivní prevenci pandemií a implementovat programy pro nemocné HIV/AIDS.²²¹ Ve vzdělávacím sektoru se rozhodly podporovat sekundární a technické vzdělávání.²²²

U. S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere (2011)

USA si daly za cíl pomoci vylepšit kvalitu lékařské péče a přístup k ní, efektivně řešit šíření infekčních chorob (včetně HIV/AIDS), zajistit potravinovou bezpečnost a základní a vyšší vzdělání. Vzdělávání a zdravotní programy podporovaly především u marginalizovaných skupin obyvatel, protože cílem se stalo zajištění sociální rovnosti a příležitostí pro každého. USA také zaváděly programy životního prostředí a energie, které měly za cíl zajistit udržitelný ekonomický růst.²²³

USAid Policy Framework, 2011-2015

O Latinské Americe se USA v dokumentu zmínily pouze ve dvou kontextech: snížení šíření tropických nemocí²²⁴ a poskytování humanitární pomoci a podpora pro programy snižující riziko katastrofy.²²⁵

3.2.4 Shrnutí

V následujících tabulkách je shrnuto, která kritéria konceptu lidského rozvoje USA od počátku 21. století ve vztahu k Latinské Americe a Karibiku naplňují. Vzhledem k Senově teorii je zdůrazněn rozvoj politických a sociálních možností jedince.

²²⁰ Kongresový zákon č. H. R. 4368: sekce 4 (4) (B).

²²¹ Tamtéž: sekce 4 (5) (A) (B).

²²² Tamtéž: sekce 4 (6) (A).

²²³ U. S. Department of State. U. S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere. 20. 3. 2011 (dostupné na: <http://www.state.gov/p/wha/rls/fs/2011/158619.htm>, 6. 4. 2014).

²²⁴ USAid 2011: ii.

²²⁵ Tamtéž: s. 29.

LEGENDA

Kategorie „závazky“ byla z tabulky č. 8.1 a č. 8.2 vynechána, protože USA si žádné veřejné oficiální závazky v těchto kategoriích nestanovily.

0 = neplatí pro žádný region

1= platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku

K = platí jen pro region Karibiku

LA = platí jen pro region Latinské Ameriky

JA = platí jen pro sub-region Jižní Ameriky

SA = platí jen pro sub-region Střední Ameriky

Tabulka č. 7 – Politický rozvoj jedince dle USA ve 21. století

PŘÍSTUP MDG	CÍL DLE MDG	CÍL DLE USA	PROVEDENÍ DLE MDG	PROVEDENÍ DLE USA
Participace	Zapojení každého jedince	1	Spolupráce s organizacemi občanské společnosti	1
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	0	Participace žen na vládnutí	0
			Přístup žen ke vzdělání, k práci a k ekonomickým zdrojům	0
Diskriminace	Dodržování lidských práv	1	Dobré vládnutí rozvojové země	1

Tabulka č. 8.1 – Sociální rozvoj jedince dle USA ve 21. století

TÉMA MDG	PROBLÉM DLE MDG	PROBLÉM DLE USA	DOPORUČENÍ MDG	DOPORUČENÍ USA
Děti	Nedostatečný přístup k základnímu vzdělání, možnost jeho dokončení	0		
	Předčasná úmrtnost	0	Očkovací vakcíny	0
			Vzdělané matky	0
			Ukončení hladu	0
Ženy	Negramotnost žen	0	Eliminace genderové nerovnosti na všech úrovních vzdělávání	0
	Vykonávání nebezpečných zaměstnání	0		
	Nedostatečné reprodukční zdraví	0	Rozšíření antikoncepčních přípravků	0
			Přístup ke službám rodinného plánování	0
			Předporodní péče	0
			Odborný porod	0
Násilí na ženách	1			

Tabulka č. 8.2 - Sociální rozvoj jedince dle USA ve 21. století

TÉMA MDG	PROBLÉM DLE MDG	PROBLÉM DLE USA	DOPORUČENÍ MDG	DOPORUČENÍ USA
Nemoci	HIV/AIDS	1	Šíření znalostí a ochranných prostředků	0
			Zmírnění dopadů na osiřelé děti	0
	Malárie	0	Ochranné sítě	0
			Univerzální přístup k cenově dostupným lékům	0
Životní prostředí	Nevhodné využívání a ubývání přírodních zdrojů	1	Programy pro rovný přístup ke zdrojům	1
			Ochrana biodiverzity a více chráněných oblastí	0
	Přístup k pitné vodě a hygienickým zařízením	1		
	Městské slumy	0	Zlepšení podmínek života	0
			Snížení počtu zde žijících lidí	0
Neudržitelná produkce a spotřeba	0			

4 ROZVOJOVÉ STRATEGIE EU V LATINSKÉ AMERICE A KARIBIKU

Zahraniční politiku EU vytváří Vysoký představitel pro zahraniční a bezpečnostní politiku, který má k dispozici diplomatický sbor pod názvem Evropská služba pro vnější činnost (*European External Action Service, EEAS*). EEAS spolu s Vysokým představitelem fungují jako typické ministerstvo zahraničí a vytvářejí tedy také strategie a koncepce rozvojové politiky.

Implementaci rozvojové politiky má na starost Evropská komise, konkrétně Útvar pro rozvoj a spolupráci EuropeAid (*EuropeAid Development & Cooperation, DEVCO*).²²⁶ DEVCO vznikl v roce 2011 sloučením Útvaru pro rozvoj a vztahy s ACP (*Directorate-General for Development and Relations with African, Caribbean and Pacific States*) a Úřadu pro spolupráci (*EuropeAid Co-operation Office*), čímž se rozvojová politika EU konsolidovala v rámci jedné instituce, která má na starost veškerou rozvojovou agendu v rámci EU.²²⁷

²²⁶ EK. Útvary (generální ředitelství). 7. 4. 2014 (dostupné na: http://ec.europa.eu/about/ds_cs.htm, 7. 4. 2014).

²²⁷ Development and Cooperation – Europeaid. About Development and Cooperation – Europeaid, 29. 5. 2013 (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/who/about/index_en.htm, 7. 4. 2014).

4.1 90. léta

V Maastrichtské smlouvě z roku 1993, již byla EU založena, je věnováno několik článků společné rozvojové politice. Mezi hlavní body, na které dávala organizace důraz, patřila podpora ekonomického a sociálního rozvoje rozvojových zemí, a to především těch nejvíce znevýhodněných. Dále se EU zasazovala o postupnou integraci rozvojových zemí do světové ekonomiky a přistoupila ke kampani proti chudobě. EU jako celek měla přispívat k dosažení demokracie, právního státu, respektu k lidským právům a základních svobod v rozvojových zemích.²²⁸ Otázkou zůstává, zda (a do jaké míry) EU tyto obecné zásady projektovala i do rozvojových strategií Latinské Ameriky a Karibiku, kde na jednu stranu navazovala svými aktivitami na určité historické vazby, ale zároveň v některých případech vytvářela novou, převážně obchodní spolupráci.

EU a země Latinské Ameriky a Karibiku se sešly na prvním Summitu zemí EU a Latinské Ameriky a Karibiku (*European Union, Latin America and the Caribbean Summit, EU-LAC*) v roce 1999 v Rio de Janeiru a definovaly základní body své spolupráce v ekonomické, politické, kulturní, technologické, vědecké a sociální oblasti. Tento a následující summity vytvářely obecný rámec spolupráce, který je hlouběji rozpracován v dokumentech, jež budou v dalších dvou kapitolách (90. léta a 21. století) analyzovány, a z tohoto důvodu není nutné se summity blíže zabývat.

Nejdůležitějším oficiálním dokumentem, který definoval vztahy EU a amerických regionů v daném období, byl *Europe and Latin America: A Partnership for Action* z roku 1994. Tento pakt svým obsahem komplexně pokrýval celou hemisféru jižně od USA a definoval regionální, sub-regionální i bilaterální přístup EU k daným aktérům.

²²⁸ EUR-Lex. Treaty on European Union. 29. 7. 1992 (dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>, 15. 3. 2014).

Se zeměmi Karibiku má EU navázané oficiální obchodní a politické vztahy již od roku 1975, kdy byla uzavřena první *Smlouva z Lomé* se skupinou ACP. Tato dohoda byla v průběhu doby rozšiřována a v rozmezí let 1990 a 1999 byla v platnosti již *Smlouva z Lomé IV*. V předložené kapitole tuto poslední variantu *Smlouvy z Lomé* analyzuji na základě vlastního konceptu lidského rozvoje a zjistím, jakým způsobem země EU kolektivně přistupovaly k oblasti Karibiku. Budu také zkoumat vztah EU a Střední Ameriky, který byl oficiálně ustaven prostřednictvím *San José Dialogue* v roce 1984 (viz úvod) a na nějž bylo navázáno *Framework Cooperation Agreement* v roce 1993.

Dále se blíže podívám na rozvíjející se vztahy EU s Jižní Amerikou, konkrétně se zeměmi uskupení CAN a MERCOSUR. Je známým faktem, že se EU v 90. letech snažila hledat nové obchodní partnery i mimo své hranice a ekonomicky rychle se rozvíjející země Latinské Ameriky byly považovány za slibnou oblast pro investice. Proto se, stejně jako v případě USA, zaměřím na ekonomické aktivity EU v daných regionech a daném období a budu zkoumat uzavřené politické pakty a dohody, které z ekonomické spolupráce vyplynuly.

V nastíněném rozdělení dokumentů lze pozorovat dvě úrovně jednání EU: regionální a sub-regionální.²²⁹ V následujícím textu je nejprve představena regionální úroveň jednání, jež je poté doplněna dokumenty sub-regionálního charakteru (seřazenými vzestupně dle svého data vydání), které detailněji dokreslí vzájemné vztahy.

²²⁹ V novém tisíciletí se EU zaměřuje také na bilaterální spolupráci s latinskoamerickými a karibskými zeměmi, ale pro 90. léta je typičtější jednání na regionální a sub-regionální úrovni (EEAS. The EU's relations with Latin America and the Caribbean (dostupné na: http://eeas.europa.eu/lac/index_en.htm, 17. 3. 2014)).

4.1.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce

Europe and Latin America: A Partnership for Action (1994)

V 90. letech byl plně formalizován ekonomický vztah mezi EU a Latinskou Amerikou a EU a Karibikem. EU v tomto dokumentu ustavila hlavní bod zájmu obou stran Atlantiku:

„Podpora obchodu a investic zůstane základním kamenem našich vztahů s našimi latinskoamerickými a karibskými partnery.“^{230,231}

Cílem vzájemné spolupráce bylo vedení zemí Latinské Ameriky a Karibiku ke svépomoci, ekonomickému rozvoji, společenské spravedlnosti, demokracii a respektu k lidským právům.²³² EU si přála zintenzivnit vzájemný dialog a spolupráci s regionálními a sub-regionálními skupinami a stejně tak s jednotlivými zeměmi amerického kontinentu.²³³

Fourth ACP-EEC Convention (Lomé) (1989, a revize z roku 1995)

Čtvrtá *Dohoda z Lomé* byla podepsána v roce 1989 a platila tedy pro celá 90. léta. V tomto období byly schváleny dva finanční protokoly s délkou trvání pěti let.²³⁴ Druhý protokol vstoupil v platnost současně s revidovaným zněním smlouvy v roce 1995.

Státy ACP, mezi nimi tedy i země Karibiku, měly v 90. letech dle EU dosáhnout samostatnosti a udržovat takový rozvoj, který byl založený na jejich vlastních zdrojích a možnostech.²³⁵ Inovace a technologie mohly těmto zemím pomoci prostřednictvím vlastních zkušeností dosáhnout žádoucí nezávislosti.²³⁶ EU se rozhodla poskytovat těmto zemím adekvátní zdroje a technickou asistenci, a to za výhodných

²³⁰ EK – Institute For European-Latin American Relations 1994: s. 5.

²³¹ V originálním znění: „*The promotion of trade and investments will remain the cornerstone of our relations with our Latin American and Caribbean partners.*“

²³² EK – Institute For European-Latin American Relations 1994: s. 6.

²³³ Tamtéž: s. 11.

²³⁴ Development and Cooperation - EuropeAid. From Lomé I to IV (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/lome-convention/lomeitoiv_en.htm, 17. 3. 2014).

²³⁵ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): čl. 4.

²³⁶ Tamtéž: čl. 23, čl. 152.

podmínek.^{237,238} Dle EU bylo nutné podporovat aktivity, které rozvojové státy samy vyvíjely s cílem navýšit vlastní lidské zdroje a kapacity.²³⁹ EU měla participovat, pokud o to země ACP požádala, na financování mikroprojektů na lokální úrovni.²⁴⁰ V případě potřeby mohly také země společně konzultovat problémy týkající se např. životního prostředí (globální i lokální).²⁴¹

K nejméně rozvinutým zemím ACP měla EU přistupovat odlišně, a to s cílem vylepšit životní podmínky těch nejchudších obyvatel. V momentě rozhodování o poskytnutých financích se mělo přihlídnout ke specifické situaci těchto zemí.^{242,243}

Rozvoj země musel být založený na vyvažování mezi dosahováním ekonomických cílů, racionálním managementem životního prostředí a zlepšováním lidských a přírodních zdrojů.²⁴⁴ Výsledkem takového přístupu mělo být zajištění základních lidských potřeb a vylepšení životního standardu a blahobytu obyvatel. Benefity rozvoje měly být dostupné co největšímu počtu lidí.²⁴⁵

Framework Cooperation Agreement between the European Economic Community and the Republics of Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua and Panama (1993)

Tato dohoda byla podepsána zástupci zemí EU a Střední Ameriky v roce 1993 a v platnost vešla v roce 1999. EU považovala sub-region Střední Ameriky za oblast rozvojových zemí a z této perspektivy k nim přistupovala v celém dokumentu. S ohledem na charakter rozvojové

²³⁷ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): čl. 26.

²³⁸ Revidovaná verze Smlouvy z Lomé se ještě o něco více soustředí na princip samostatnosti zemí ACP. EU má podporovat státy v rozvíjení jejich vlastních kapacit, informačního systému, lidských zdrojů a profesionálních dovedností v oblasti obchodu a služeb. Má poskytovat podporu soukromému sektoru a malým a středně velkým podnikům (Směrnice EU č. 21998A0529 (01) (1998): čl. 25).

²³⁹ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): čl. 139.

²⁴⁰ Tamtéž: čl. 252.

²⁴¹ Tamtéž: čl. 41, čl. 220.

²⁴² Tamtéž: čl. 8.

²⁴³ V revidované verzi smlouvy z roku 1995 hovoří EU o ochotě konstruktivně a aktivně přispět ke snížení dluhového břemene zemí Karibiku. Speciální půjčky, o nichž hovoří smlouva z roku 1989, se v této nové verzi mění na granty, tj. dary (Směrnice EU č. 21998A0529 (01) (1998): příloha č. 84).

²⁴⁴ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): čl. 4.

²⁴⁵ Tamtéž: čl. 17, čl. 220.

spolupráce smlouva zmiňovala především poskytování technické asistence, podpory joint-ventures mezi regiony, přenos technického know-how a zvýšení kontaktu mezi oběma stranami v oblasti obchodu.²⁴⁶

EU si dala za cíl pomoci zemím Střední Ameriky s procesem modernizace zemědělského a průmyslového sektoru²⁴⁷ a s budováním vlastních výzkumných kapacit. Výsledkem vzájemné výměny expertů měla být podpora vzdělávání domácích výzkumníků a na rozvoj zaměřených specialistů.²⁴⁸ Díky vhodným programům mělo být také vylepšeno vzdělávání a trénink techniků, profesionálů a kvalifikovaných pracovníků daných zemí.²⁴⁹

Framework Agreement on Cooperation between the European Economic Community and the Cartagena Agreement (CAN) (1993)

EU se rozhodla prosazovat v CAN ekonomický růst a sociální pokrok, přičemž andské země považovala za rozvojové státy v různých etapách rozvoje.²⁵⁰ Jedním z cílů byla také podpora integračního procesu těchto zemí.²⁵¹ EU chtěla dále pracovat na prevenci a snížení produkce, distribuce a spotřeby nelegálních drog v oblasti.²⁵²

Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and the Southern Common Market (MERCOSUR) (1995)

Cílem této dohody bylo posílení politického dialogu mezi regiony²⁵³, podpora spolupráce v oblasti technologií²⁵⁴, společný management životního prostředí²⁵⁵, finanční spolupráce a kooperace v boji

²⁴⁶ Směrnice EU č. 21999A0312 (01) (1999): čl. 3.

²⁴⁷ Tamtéž: čl. 3.

²⁴⁸ Tamtéž: čl. 10.

²⁴⁹ Rozvojový program ALFA funguje od roku 1994 jako rámec spolupráce vyššího vzdělávání evropských a latinskoamerických zemí, přičemž vyšší vzdělávání je v zemích Latinské Ameriky podporováno jako nástroj k ekonomickému a sociálnímu rozvoji. Program spolufinancuje projekty zaměřené na vylepšení kapacit jedinců a institucí (např. univerzit) (EK 2010a: s 24).

²⁵⁰ Smlouva EU č. 21998A0429 (01) (1993): preambule.

²⁵¹ Tamtéž: čl. 2.

²⁵² Tamtéž: čl. 25.

²⁵³ Směrnice EU č. 21996A0319 (02) (1996): čl. 3.

²⁵⁴ Tamtéž: čl. 15.

²⁵⁵ Tamtéž: čl. 17.

s drogami²⁵⁶, aj. Dokument byl ve skutečnosti vyjádřením partnerského a veskrze obchodního vztahu mezi EU a zeměmi společenství MERCOSUR, a EU tyto státy nepovažovala za rozvojové země, v nichž by bylo nutné se zaměřit na chudobu a jiné sociální problémy.

²⁵⁶ Směrnice EU č. 21996A0319 (02) (1996): čl. 22.

4.1.2 Politický rozvoj jedince

Europe and Latin America: A Partnership for Action (1994)

EU chtěla zapojit občany zemí Latinské Ameriky a Karibiku do budování politického směřování a do ekonomického a sociálního rozvoje své země.²⁵⁷ Vlády Evropy, Latinské Ameriky a Karibiku měly mezi sebou vést politický dialog a do této debaty aktivně zapojovat NGOs a občany regionů.²⁵⁸

Fourth ACP-EEC Convention (Lomé) (1989, a revize z roku 1995)

Spolupráce mezi EU a ACP byla založena na rozvoji, v jehož centru se nacházel člověk (muž i žena) jako hlavní protagonista a příjemce rozvoje, přičemž bylo nutné uznat roli ženy v rozvoji.²⁵⁹ Tato lidská dimenze měla být obsažena ve všech oblastech rozvoje a reflektována ve všech projektech a programech.²⁶⁰

Cílem spolupráce mezi regiony bylo začlenění obyvatel do rozhodování o podmínkách rozvoje a do jeho provedení.²⁶¹ Měla být zvýšena participace žen jako producentů zemědělských zdrojů, kteří měli mít zajištěný přístup k půdě, práci, půjčkám, technologiím a službám.²⁶²

Zapojit své zdroje měly ekonomické, sociální a kulturní organizace (např. NGOs, firmy a odbory)²⁶³ a za důležité byly považovány aktivity vládních i nevládních organizací v environmentální oblasti.²⁶⁴ Grassroots komunity měly participovat na rozvojových aktivitách a zapojení obyvatel mělo být podporováno již od počátku jakéhokoliv projektu.²⁶⁵

K zajištění aktivní participace žen bylo zapotřebí zlepšení statusu žen ve společnosti, vylepšení jejich životních podmínek a jejich začlenění

²⁵⁷ EK – Institute For European-Latin American Relations 1994: s. 3.

²⁵⁸ Tamtéž: s. 7.

²⁵⁹ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): preambule.

²⁶⁰ Tamtéž: čl. 139.

²⁶¹ Tamtéž: čl. 13.

²⁶² Tamtéž: čl. 42, čl. 46, čl. 151, čl. 153.

²⁶³ Tamtéž: čl. 20.

²⁶⁴ Tamtéž: čl. 38.

²⁶⁵ Tamtéž: čl. 144.

do rozvojového procesu na základě stejných podmínek jako měli muži.²⁶⁶
Dle revidované dohody bylo nutné respektovat důstojnost, blahobyt a
sebenaplnění jedince a nepoužívat žádná diskriminačních opatření.²⁶⁷

²⁶⁶ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): čl. 153.
²⁶⁷ Směrnice EU č. 21998A0529 (01) (1998): čl. 5.

4.1.3 Sociální rozvoj jedince

Europe and Latin America: A Partnership for Action (1994)

Partnerství regionů mělo být založeno na podpoře udržitelného rozvoje a na boji s environmentální degradací. Cílem bylo uchování ohrožených ekosystémů (konkrétně tropických deštných lesů) a vytvoření lepších podmínek života ve městech v souladu s ochranou životního prostředí, k čemuž se EU zavázala přispívat svými moderními technologiemi.²⁶⁸ Obě strany chtěly spolupracovat také v oblasti odstranění chudoby; pomoc EU měla směřovat k těm nejchudším a nejvíce znevýhodněným sociálním skupinám, a to včetně původních obyvatel.²⁶⁹

Fourth ACP-EEC Convention (Lomé) (1989, a revize z roku 1995)

K nejméně rozvinutým zemím ACP měla EU přistupovat odlišně, a to s cílem vylepšit životní podmínky těch nejchudších obyvatel, zajistit potravinovou samostatnost a potravinovou bezpečnost zemí a obyvatel.²⁷⁰

Díky rozvojovým projektům měly být eliminovány nevyhovující životní podmínky (především těch nejchudších) obyvatel a hluboce zakořeněné ekonomické a sociální nerovnosti.²⁷¹ Projekty EU měly podporovat vlastní rozvoj, zaměstnanost a vzdělávací kurzy, a to především pro ženy a mladé, staré či invalidní lidi.²⁷² Ženy měly mít zajištěný přístup ke vzdělávacím kurzům a k informacím²⁷³ a vzdělávací systém měl být přizpůsoben tak, aby bral v potaz jejich schopnosti a povinnosti.²⁷⁴

²⁶⁸ EK – Institute For European-Latin American Relations 1994: s. 3, s. 7.

²⁶⁹ Tamtéž: s. 3, s. 6.

²⁷⁰ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): čl. 52.

²⁷¹ Tamtéž: čl. 5, čl. 8.

²⁷² Tamtéž: čl. 143, čl. 144.

²⁷³ Tamtéž: čl. 42, čl. 46, čl. 151, čl. 153.

²⁷⁴ Tamtéž: čl. 153.

EU se také zavázala k podpoře rozvoje venkovského i městského prostředí a obyvatel, racionálního managementu a zachování přírodních zdrojů (konkrétně vody) a posílení zemědělské produkce.^{275,276} Bylo nutné zajistit vhodné životní podmínky pro stávající, ale i budoucí generace. Země ACP měly za tímto účelem možnost technologické spolupráce s EU.²⁷⁷

Aby byl zajištěn komplexní přístup k ochraně životního prostředí, bylo žádoucí do rozvojových programů začlenit i vzdělávací, výcvikové a informační projekty a kurzy.²⁷⁸

Pro rozvoj země bylo nutné zajistit, aby měl co největší počet lidí přístup k adekvátní zdravotní péči. Tím se měla podpořit rovnost a spravedlnost ve společnosti a především snížit utrpení obyvatel a ekonomický dopad nemocí a smrti. EU měla státům pomoci usilovat o vylepšení a rozšíření základních lékařských služeb, o zavedení programů, které by dokázaly omezit šíření nemocí, o sloučení moderních a tradičních lékařských postupů a bojovat s šířením přenosných nemocí.²⁷⁹

Framework Cooperation Agreement between the European Economic Community and the Republics of Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua and Panama (1993)

Rozvojová spolupráce měla vytvářet takové projekty, které mohly pomoci těm nejchudším obyvatelům Střední Ameriky, dbaly na roli žen v rozvoji země a reflektovaly environmentální problémy.²⁸⁰ EU měla hrát zásadní roli při řešení extrémní chudoby v sub-regionu.²⁸¹ Mezi další cíl

²⁷⁵ Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989): čl. 6, čl. 14, čl. 34, čl. 44.

²⁷⁶ Tamtéž: čl. 41, čl. 220.

²⁷⁷ Tamtéž: čl. 33.

²⁷⁸ Tamtéž: čl. 36.

²⁷⁹ Tamtéž: čl. 154.

²⁸⁰ Směrnice EU č. 21999A0312 (01) (1999): čl. 20.

²⁸¹ Tamtéž: preambule.

patřila podpora vytvoření domácích veřejných/soukromých institucí, jež by se zabývaly ochranou životního prostředí.²⁸²

Spolupráce mezi regiony probíhala také v oblasti zdraví a sociálního rozvoje. Programy měly být zaměřené na lepší management zdravotních služeb (především) u primární péče, odborné kurzy a vzdělávání veřejnosti v oblasti zdraví. Výsledkem mělo být vylepšení hygienických podmínek na venkově i ve městech, s cílem předcházet šíření nemocí. Aktéři se měli také zaměřit na léčbu a prevenci HIV/AIDS a cholery, na zdravotní péči pro matky s dětmi a na rodičovské plánování. Podporování měli být znevýhodnění občané, např. děti, ženy, mladí lidé, kteří měli mít přístup především k sociálním službám a k pracovním možnostem.²⁸³ K sociálním a lékařským rozvojovým programům měly být připojeny projekty na podporu gramotnosti.²⁸⁴

Framework Agreement on Cooperation between the European Economic Community and the Cartagena Agreement (CAN) (1993)

EU chtěla prostřednictvím své pomoci podporovat lepší správu sociálních služeb, odborné vzdělávání a vytváření pracovních míst, vylepšení životních podmínek a hygieny v městských a venkovských oblastech, preventivní zdravotní péči, ochranu dětí, vzdělávání a programy pro mladé lidi, a angažovala se v problematice role žen ve společnosti.²⁸⁵

Za prioritu považovala vylepšení životních podmínek nejchudší sekce populace, ale zároveň připomněla nutnost integrovat do rozvojového procesu environmentální problematiku.²⁸⁶ EU podporovala rozvoj venkova a vylepšení venkovského bydlení, ochranu životního prostředí a udržitelný management přírodních zdrojů.²⁸⁷

²⁸² Směrnice EU č. 21999A0312 (01) (1999): čl. 17.

²⁸³ Tamtéž: čl. 23, čl. 24.

²⁸⁴ Tamtéž: čl. 31.

²⁸⁵ Tamtéž: čl. 24.

²⁸⁶ Tamtéž: čl. 21.

²⁸⁷ Směrnice EU č. 21999A0312 (01) (1999): čl. 3.

4.1.4 Shrnutí

V následujících tabulkách je shrnuto, která kritéria konceptu lidského rozvoje EU v 90. letech ve vztahu k Latinské Americe a Karibiku naplňovala. Vzhledem k Senově teorii je zdůrazněn rozvoj politických a sociálních možností jedince.

LEGENDA

Kategorie „závazky“ byla z tabulky č. 10.1 a č. 10.2 vynechána, protože EU si žádné veřejné oficiální závazky v tomto období a v těchto kategoriích nestanovila.

0 = neplatí pro žádný region

1 = platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku

K = platí jen pro region Karibiku

LA = platí jen pro region Latinské Ameriky

JA (M/C) = platí jen pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN)

SA = platí jen pro sub-region Střední Ameriky

Tabulka č. 9 – Politický rozvoj jedince dle EU v 90. letech

PŘÍSTUP UNDP	CÍL UNDP	CÍL EU	AKTIVITA UNDP	AKT. EU
Participace	Participativní rozvoj	1	Zapojení grassroots projektů	K
Zapojení NGOs	Decentralizace rozvoje díky NGOs	0	Distribuce ODA prostřednictvím NGOs	0
			Zapojení NGOs do rozvojových aktivit	K
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	K	Posílení rovnosti v oblasti lékařské péče, práce, v přístupu k půjčkám a půdě	K
			Posílení rozhodovacích pravomocí	0

Tabulka č. 10.1 – Sociální rozvoj jedince dle EU v 90. letech

TÉMA UNDP	PROBLÉM DLE UNDP	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ UNDP	DOP. EU
Chudoba	Lidská chudoba	K	Investice do jedinců v oblasti vzdělávání, zdravotnictví a bydlení	SA, K, JA (C)
	Urbanizace chudoby	0		
	Feminizace chudoby	K		
	Absolutní chudoba	1		
	Nedostupnost vzdělávání	SA, K		
Životní prostředí	Nedostatek přírodních zdrojů	1	Udržitelný lidský rozvoj	K
			Ochrana životního prostředí	1
			Dostupné technologie	1
Ženy	Vysoká míra porodnosti	0	Přístup žen ke vzdělání	K
	Násilí na ženách	0		

Tabulka č. 10.2 - Sociální rozvoj jedince dle EU v 90. letech

TÉMA UNDP	PROBLÉM DLE UNDP	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ UNDP	DOP. EU
Zdraví a výživa	Nedostatek vody	K	Efektivní management vody	K
			Zajištění hygienických zařízení	0
	Nedostatečná potravinová bezpečnost	K		
	Nedostupnost lékařské péče	SA, K	Komplexní rozsah primární zdravotní péče	K
			Podpora matek	SA
			Služby plánování rodičovství a reprodukční služby	SA
HIV/AIDS	SA			
Děti	Předčasná úmrtnost	0	Plošné dětské očkování	0
	Vliv HIV/AIDS na dětskou chudobu	0		
	Děti ulice	0	Povinná školní docházka prvního stupně	0
	Dětská práce	0	Vymýcení dětské práce	0
			Programy pro pracující děti	0

4.2 21. století

EU se v novém tisíciletí zavázala vytvářet takové rozvojové strategie, které budou v souladu s MDG. Deklarací *The European Consensus on Development* z roku 2005 potvrdila svou snahu o vymýcení chudoby a udržitelný rozvoj, jak je definovaly MDG; v rozvojových zemích chtěla podporovat dobré vládnutí, lidská práva a další politické, ekonomické, sociální a environmentální aspekty rozvoje.²⁸⁸

EU se ale také v novém tisíciletí musí potýkat s komplikovanou politikou a ekonomickou agendou; s procesem integrace a koordinace politik svých nových členů, s terorismem na kontinentu i ve světě a především s ekonomickou krizí na konci první dekády. Je tedy otázkou, do jaké míry se EU zabývá vzdálenými regiony Latinské Ameriky a Karibiku, které pro ni nikdy nebyly prioritní obchodní oblastí. Z předchozí kapitoly vyplývá, že EU své strategie lidského a sociálního rozvoje směřovala v 90. letech spíše do oblastí Střední Ameriky, Karibiku a And, zatímco se skupinou zemí MERCOSUR uzavírala partnerské, na obchodu založené pakty. Nabízí se tedy otázka, zda EU po roce 2000 více reflektuje, že i dynamicky rozvíjející se ekonomiky Latinské Ameriky potřebují ke svému ekonomickému a obchodnímu rozvoji silné sociální zázemí.

V daném období byly vydány dva hlavní strategické dokumenty týkající se Latinské Ameriky: *Latin America Regional Strategy Document, 2002-2006 Programming* a *Latin America Regional Strategy Programming, 2007-2013*. Tyto dva dokumenty byly v průběhu let doplňovány dalšími, které reflektovaly aktuální procesy týkající se rozvojového světa, např. ekonomickou krizi v dokumentu *The European Union and Latin America: Global Players in Partnership* z roku 2009. Důležitým dokumentem je také *Partnership Agreement ACP-EC* z Cotonou, který ustavuje vztahy mezi EU a státy ACP, tedy i Karibikem.

²⁸⁸ Deklarace EU č. 42006X0224 (01) (2006): čl. 5, čl. 7.

V této kapitole jsou nejprve analyzovány dokumenty a strategie zahrnující regionální úroveň vztahů a poté se zabývám jednotlivými sub-regionálními dokumenty. Bilaterální dohody, které EU ve větší míře začala uzavírat právě v 21. století, zde analyzovány nejsou, protože by nebylo možné jejich výsledky generalizovat na oblast celého regionu nebo alespoň sub-regionu. Regionální i sub-regionální dokumenty jsou seřazeny dle svého data vydání.

4.2.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce

Latin America Regional Strategy Document, 2002-2006 Programming

V prvním dokumentu nového milénia se EU zavázala k partnerství s Latinskou Amerikou na třech úrovních - regionální, sub-regionální i bilaterální, a to s cílem posílit partnerství obou regionů v politické, ekonomické a sociální oblasti.²⁸⁹

EU významně apelovala na posílení partnerského vztahu mezi regiony.²⁹⁰ Programy EU měly zemím Latinské Ameriky poskytnout vhodné nástroje pro ekonomický růst, sociální integraci společnosti a navýšení kapacit těchto zemí, aby byly samy schopné vytvářet podmínky pro ekonomický a sociální rozvoj.²⁹¹

A stronger partnership between the EU and Latin America (2005)

EU zde definovala odlišné typy vztahů, které chtěla udržovat se zeměmi Latinské Ameriky. U nízko příjmových a středně příjmových zemí se EU rozhodla soustředit *a priori* na poskytování financí s cílem splnit závazky MDG, tj. snížit chudobu. Se středně příjmovými zeměmi chtěla EU hledat společné zájmy, podporovat ekonomickou spolupráci a obchod.²⁹²

Latin America Regional Strategy Programming, 2007-2013

Cílem bylo podpořit snahy latinskoamerických zemí o rozvinutí strategií, politik a nástrojů, které mohly posílit sociální kohezi díky snížení chudoby, nerovnosti a sociálního vyloučení. To vše se mělo uskutečnit na pozadí udržitelného rozvoje a MDG.²⁹³ EU chtěla i nadále spolupracovat v boji s drogami v regionu.²⁹⁴

²⁸⁹ EK 2002a: s. 5.

²⁹⁰ Tamtéž: s. 5.

²⁹¹ Tamtéž: s. 21.

²⁹² EK 2005: s. 17.

²⁹³ EK 2007a: s. 20.

²⁹⁴ Tamtéž: s. 2.

V tomto dokumentu definovala EU několik oblastí, kterým se měly věnovat programy EU: sociální koheze, regionální integrace a ekonomická spolupráce, a investice do lidí.²⁹⁵ EU se zasadila o nutnost sblížit aktéry regionu v politické, ekonomické, obchodní a také v environmentální oblasti, protože problémy spojené s životním prostředím považuje za přeshraniční.²⁹⁶

The strategic partnership between the EU, Latin America and the Caribbean: a joint commitment (2008)

EU v tomto dokumentu prosazovala posilování vzájemných vztahů regionů prostřednictvím vzdělávání a kultury.²⁹⁷ V sub-regionech kontinentu podporovala integraci a v oblasti Karibiku se zavázala pomoci s vybudováním dlouhodobé samostatnosti, bezpečnosti a stability.²⁹⁸

The EU and Latin America: Global Players in Partnership (2009)

Strategie EU se v tomto případě zaměřovala především na regionální integraci. Dalším jejím cílem byla snaha používat rozvojové finance k odstranění chudoby a sociální nerovnosti.²⁹⁹ EU definovala, že nejchudší země jsou příjemci financí, zatímco bohatší země mají s EU navázat spolupráci v oblasti klimatických změn³⁰⁰, vyššího vzdělávání, vědy a technologií, energetiky a obnovitelných zdrojů.³⁰¹

EU – Latin America Development Cooperation Guide (2010)

EU zde představila dva základní přístupy, které byly patrné v rozvojové spolupráci s tímto regionem již od počátku 90. let, nicméně

²⁹⁵ EL 2007a: s. 2.

²⁹⁶ Tamtéž: s. 7, s. 16, s. 20.

²⁹⁷ EK 2008: s. 7.

²⁹⁸ Tamtéž: s. 32, s. 28.

²⁹⁹ EK 2009: s. 2.

³⁰⁰ V roce 2009 byl Evropskou komisí schválen mezi-regionální program *EUROCLIMA – Climate change regional programme*. Mezi jeho cíle patřilo sdílení znalostí v oblasti klimatických změn, koordinace současných a budoucích aktivit a pravidelný dialog na všech úrovních (EuropeAid. *EUROCLIMA – Climate change regional programme*, 21. 3. 2012 (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional_cooperation/euroclima/index_en.htm, 8. 4. 2014)).

³⁰¹ EK 2009: s. 8-9.

definovány byly až v tomto dokumentu: 1. rozvojové programy by měly podporovat vztah mezi regiony, 2. tyto programy by měly přispívat ke stimulaci rozvoje zemí Latinské Ameriky.³⁰² DEVCO se rozhodl tyto programy prosazovat v co nejširším geografickém záběru, tj. v Latinské Americe i Karibiku. EU definovala, že její programy jsou obecně založené na kofinancování, přičemž EU většinou poskytuje 70-80% částky.³⁰³

EU také shrnula dlouhodobé změny v charakteru spolupráce s CAN: od ekonomické a obchodní spolupráce přesun k sociální kohezi, ochraně životního prostředí a k boji s drogami.³⁰⁴

Mid term review and regional indicative programme 2011-2013 for Latin America

V tomto průběžném dokumentu EU blíže představila strategii *Aid for trade*, kterou se již určitou dobu snažila v regionu aplikovat. Obchod začal být považován za nástroj pro snížení chudoby a stal se tedy přirozenou součástí všech rozvojových programů a projektů pro Latinskou Ameriku na bilaterální i sub-regionální úrovni. Praktickým výsledkem této strategie bylo dlouhodobé vyjednávání o nových asociačních a obchodních dohodách mezi oběma regiony.³⁰⁵ Programy, které měly za cíl přiblížit regiony, se snažily o vytvoření politického dialogu a o výměnu informací a znalostí.³⁰⁶

Partnership Agreement ACP-EC (Cotonou) (2000, a revize z roku 2005)

V preambuli této smlouvy se státy zavázaly spolupracovat s cílem vymýtit chudobu, zavést udržitelný rozvoj a integrovat země ACP (tedy včetně zemí Karibiku) do světové ekonomiky. Globalizace, kterou státy zažívaly, měla nést tzv. sociální aspekty, tedy zajišťovat blahobyt

³⁰² EK 2010a: s. 23.

³⁰³ Tamtéž: s. 24.

³⁰⁴ Tamtéž: s. 30.

³⁰⁵ EK 2011: s. 10.

³⁰⁶ Tamtéž: s. 12.

obyvatelstva. Základem pro spolupráci byly MDG, především bod týkající se vymýcení chudoby a hladu.³⁰⁷

Regional Strategy Paper for Central America, 2002-2006

EU se v této strategii zasadila o konsolidaci mírového procesu a o demokratizaci sub-regionu.³⁰⁸ Státy Střední Ameriky měly pokračovat v integračním procesu a implementovat společné politiky.³⁰⁹

Central America: Regional Strategy Paper, 2007-2013

EU předpokládala podepsání budoucí asociační smlouvy se sub-regionem, a proto zde dlouhodobě podporovala ekonomickou, politickou a sociální integraci.³¹⁰ Za cíl si stanovila posílení demokracie, k čemuž mohlo dojít díky regionálnímu dialogu a posílením vzájemné spolupráce.³¹¹ Největší podíl financí v rámci ODA chtěla EU v tomto období směřovat na podporu sociální koheze sub-regionu.³¹²

Regional Strategy: Andean Community of Nations, 2002-2006

Cílem EU v oblasti zemí CAN byla v první dekádě podpora integrace a vytvoření společného trhu³¹³, do jehož tvorby měly být zapojeny i NGOs.³¹⁴ V této oblasti se EU mj. soustředila na humanitární pomoc a boj s drogami.³¹⁵

³⁰⁷ EK 2006: preambule, čl. 5.

³⁰⁸ EK 2002c: s. 19.

³⁰⁹ Tamtéž: s. 4-5.

³¹⁰ EK 2007c: s. 19.

³¹¹ Tamtéž: s. 22.

³¹² Tamtéž: s. 23.

³¹³ EK 2002b: s. 6.

³¹⁴ Tamtéž: s. 23.

³¹⁵ Tamtéž: s. 5.

Andean Community: Regional Strategy Paper, 2007-2013

EU se v druhé strategii pro země CAN soustředila především na posílení ekonomické integrace zemí a na jejich sociální a ekonomickou kohezi.³¹⁶

MERCOSUR – European Community: Regional Strategy Paper, 2002-2006

V této oblasti si EU stanovila tři hlavní cíle: podpora vnitřního trhu, podpora institucionalizace a podpora integrace zemí regionu.³¹⁷

MERCOSUR: Regional Strategy Paper, 2007-2013

EU plánovala založit svou strategii podél linií integračního programu zemí společenství, a to s vidinou budoucí asociační dohody³¹⁸, a proto se rozhodla poskytovat nejvíce financí právě za tímto účelem (tj. implementace budoucí asociační dohody). Zavázala se také k finanční podpoře institucionalizace společenství.³¹⁹

³¹⁶ EK 2007b: s. 1.

³¹⁷ EK 2002d: s. 23.

³¹⁸ EK 2007d: s. 4.

³¹⁹ Tamtéž: s. 5.

4.2.2 Politický rozvoj jedince

Latin America Regional Strategy Document, 2002-2006 Programming

Vlády zemí, občanská společnost a donoři měli dle tohoto dokumentu spolupracovat v oblastech vzdělávání, zdraví, zaměstnanosti či kultury.³²⁰ Specificky byla zmíněna důležitá role občanské společnosti v integračních procesech regionu.³²¹ Prioritou se pro EU stala konsolidace demokracie, podpora a ochrana lidských práv regionu.³²²

A stronger partnership between the EU and Latin America (2005)

Dle EU musely státy regionu bojovat s chudobou a s nerovností, a do tohoto boje měl zapojit také občanskou společnost.³²³ Občanská společnost, a především ženy, měla být zapojena do politických projektů a programů země.³²⁴

EU se také zavázala podpořit proces modernizace vládnutí v latinskoamerických zemích, např. aby všichni jedinci ve společnosti byli reprezentováni, aby země spolupracovaly s organizacemi občanské společnosti, aby došlo k decentralizaci a obecně aby byly naplněny principy dobrého vládnutí.³²⁵ EU plánovala urychlit opatření, která mohla takové vládnutí a participaci občanů podpořit.³²⁶

EU v tomto dokumentu představila souhrnný pojem „sociální koheze“ jako prioritu rozvojových programů, a tento pojem poté používala ve většině následujících dokumentů. Dle EU může být soudržnější společnost vybudována tím, že každý (i znevýhodněný) člověk má přístup ke svým základním právům a k zaměstnání, může užívat benefity ekonomického růstu a sociálního pokroku země, a díky tomu má možnost se stát plnoprávným členem společnosti. Dle EU bylo proto nutné, aby

³²⁰ EK 2002a: s. 22-23.

³²¹ Tamtéž: s. 20-21.

³²² Tamtéž: s. 6, s. 20-21.

³²³ EK 2005: s. 8, s. 12.

³²⁴ Tamtéž: s. 14.

³²⁵ Tamtéž: s. 13.

³²⁶ Tamtéž: s. 14.

v rozvojové zemi došlo ke konsolidaci demokracie a aby státní ekonomika splňovala svou funkci. Výzvou pro rozvoj země bylo zkombinovat ekonomický růst, zaměstnanost, spravedlnost a solidaritu.³²⁷

Latin America Regional Strategy Programming, 2007-2013

EU v Latinské Americe využila svůj program *Non-State actors and local authorities in development*, který se dlouhodobě zasazuje o větší roli občanské společnosti v politice a rozvoji.³²⁸ V rámci podpory lidských práv si EU dala za cíl podporovat aktivity nestátních aktérů, organizací občanské společnosti a lokálních autorit.³²⁹ Jedním z dílčích cílů těchto programů bylo zapojení marginalizovaných složek společnosti.³³⁰

The strategic partnership between the EU, Latin America and the Caribbean: a joint commitment (2008)

V Karibiku definovala jako jeden z hlavních problémů politickou netransparentnost, nedostatek informací a nedostatečný boj s korupcí.³³¹

Mid term review and regional indicative programme 2011-2013 for Latin America

EU nově slíbila zavést v oblasti infrastruktury a v sociálním sektoru tzv. *bottom up* přístup³³², tj. takový, který by bral primárně brát v potaz lokální potřeby.

Partnership Agreement ACP-EC (Cotonou) (2000, a revize z roku 2005)

Na rozvoji měly kromě centrálních vlád participovat také organizace občanské společnosti.³³³ Nestátní aktéři a lokální autority měli dle EU

³²⁷ EK 2005: s. 8, s. 12.

³²⁸ EK 2007a: s. 4, s. 14.

³²⁹ Tamtéž: s. 14.

³³⁰ Tamtéž: s. 16.

³³¹ EK 2008: s. 8.

³³² EK 2011: s. 12.

³³³ EK 2006: čl. 2

velký potenciál pro přispění k rozvoji, a proto měli být konzultováni ohledně strategií a priorit ODA, a měli být součástí implementace rozvojových projektů a programů.³³⁴

Udržitelný rozvoj byl v tomto dokumentu pevně svázán s jedincem, který měl být hlavním protagonistou a příjemcem rozvoje. K tomu bylo zapotřebí zajistit respekt k lidským právům a jejich podporu (ekonomická, sociální, kulturní, občanská a politická práva) a dále transparentní a zodpovědnou vládu, která ctí demokratické hodnoty, principy dobrého vládnutí, vládu právního systému a bojuje s korupcí.³³⁵

Všechny strany se zavázaly respektovat práva jedince a plnění jeho základních potřeb, podporovat sociální rozvoj a rovnoměrné rozdělování benefitů ekonomickému růstu.³³⁶ Rovnost přístupu měla být zajištěna díky vylepšení základní sociální infrastruktury a služeb a také díky tomu, že rozvojové programy budou brát v potaz lokální potřeby a specifické potřeby nejzranitelnějších a nejvíce znevýhodněných lidí. Měla být podporována samostatnost komunit a financování sociálního rozvoje dle lokálních potřeb.³³⁷

Systematická pozornost měla být dle EU věnována situaci žen a genderovým problémům ve všech oblastech³³⁸ a zajištění rovnoprávnosti mužů a žen v participaci na politickém, ekonomickém, společenském a kulturním životě. EU chtěla svými programy zajistit a rozšířit rovnou participaci žen v politické, ekonomické, sociální a kulturní sféře a vylepšit přístup žen ke zdrojům.³³⁹ Mladí lidé a děti, speciálně dívky, měli mít možnost rozvíjet svůj osobní potenciál.³⁴⁰

³³⁴ EK 2006: čl. 4.

³³⁵ Tamtéž: čl. 9.

³³⁶ Tamtéž: čl. 1.

³³⁷ Tamtéž: čl. 25.

³³⁸ Tamtéž: čl. 1.

³³⁹ Tamtéž: čl. 31.

³⁴⁰ Tamtéž: čl. 26.

Second revision of the Cotonou Agreement (2010)

Součástí každého rozvojového programu měla být strategie pro podporu lidských práv, demokracie a dobrého vládnutí³⁴¹ a dokument z Cotonou se také vyhradil vůči diskriminaci jakéhokoliv typu.³⁴²

Regional Strategy Paper for Central America, 2002-2006

Dle EU musela být do budoucna posílena občanská společnost zemí Střední Ameriky, protože lidé neměli dostatek informací či vhodné participační mechanismy, a proto nemohli být všichni příjemci benefitů rozvoje. Občanská společnost měla být zapojena i do procesu integrace, čemuž mohlo pomoci poskytování informací o výhodách takového procesu.³⁴³

EU potvrdila nutnost zapojit do debaty minority a původní obyvatele.³⁴⁴ Země sub-regionu také měly prosazovat možnosti rovné participace mužů a žen.³⁴⁵

Central America: Regional Strategy Paper, 2007-2013

NGOs měly dle EU participovat na rozvoji a spolu s dalšími nestátními aktéry se podílet na spolufinancování rozvojových aktivit, aby mohlo dojít k žádoucí decentralizaci rozvojové spolupráce.³⁴⁶ EU se rozhodla podporovat země v poskytování rovných příležitosti mužům a ženám, a to na sub-regionální i národní úrovni³⁴⁷ a v začleňování genderového faktoru do ekonomiky, politického vládnutí, sociálního prostoru i občanského života.³⁴⁸

³⁴¹ EK 2010b: čl. 20.

³⁴² Tamtéž: čl. 8.

³⁴³ EK 2002c: s. 22-23.

³⁴⁴ Tamtéž: s. 28-29.

³⁴⁵ Tamtéž: s. 30.

³⁴⁶ EK 2007c: s. 30, s. 67.

³⁴⁷ Tamtéž: s. 28.

³⁴⁸ Tamtéž: s. 67.

Regional Strategy: Andean Community of Nations, 2002-2006

NGOs zde byly EU chápány jako specifická forma občanské společnosti, které pomáhala vytvářet tzv. zónu míru a mohla také asistovat v procesu koheze andských zemí.^{349,350} V této oblasti se EU mj. soustředila na ochranu uprchlíků a vnitřně vysídlených osob, na práva původních obyvatel a na ženská práva.³⁵¹

MERCOSUR – European Community: Regional Strategy Paper, 2002-2006

Kromě zdůraznění role občanské společnosti ve spolupráci EU a společenství zemí MERCOSUR cílil dokument také konkrétně na NGOs a jejich roli v ochraně životního prostředí v této oblasti.³⁵²

MERCOSUR: Regional Strategy Paper, 2007-2013

EU se v této oblasti zavázala k podpoře participace občanské společnosti na procesu integrace.³⁵³ Kromě udržitelného rozvoje a zachování biodiverzity považovala v tomto dokumentu EU za zásadní téma tzv. *gender mainstreaming*, který vyjadřuje rovnost mužů a žen ve všech oblastech.³⁵⁴ V každém rozvojovém programu se chtěla věnovat podpoře sociální inkluze (tj. opak sociálního vyloučení) a dobrého vládnutí.³⁵⁵

³⁴⁹ EK 2002b: s. 34.

³⁵⁰ V letech 2008-2009 probíhal na hranicích Peru, Bolívie a Ekvádoru evropský projekt *Cinema at the borders*, jehož cílem bylo přispět ke konsolidaci integračního procesu mezi andskými zeměmi, vytvoření andské zóny míru a posílení demokracie. Kino zde sloužilo jako netradiční nástroj komunikace s lokálními komunitami, které měly tímto způsobem posílit vzájemné sociální a kulturní vazby (EuropeAid. Civil Society, Strengthening Andean integration through cinema (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/latin-america_civil-society_cine_en.pdf, 8. 4. 2014)).

³⁵¹ EK 2002b: s. 24.

³⁵² EK 2002d: s. 30.

³⁵³ EK 2007d: s. 5.

³⁵⁴ Tamtéž: s. 5, s. 28.

³⁵⁵ Tamtéž: s. 28.

4.2.3 Sociální rozvoj jedince

Latin America Regional Strategy Document, 2002-2006 Programming

Prioritou se pro EU stal lidský rozvoj a snížení chudoby. EU hovořila o tzv. sociální iniciativě, která měla cílit na znevýhodněné složky společnosti a tím bojovat s nerovností, chudobou a nedostatkem informací.³⁵⁶ EU se svými rozvojovými programy zasazovala o vzdělávání a kulturu, demokratizaci společnosti, respekt a toleranci. Do rozvojové politiky musela být také pevně integrována genderová dimenze.³⁵⁷

Dokument dále podpořil environmentální zásady a ochranu lesů regionu; EU dlouhodobě dohlíží na tropické lesy v Latinské Americe.³⁵⁸ Region měl také za pomoci EU zlepšit své přípravy na potenciální přírodní katastrofy a více se zaměřit na jejich prevenci.³⁵⁹

EU si dala za cíl zaměřit se ve svých rozvojových programech na udržitelný management energií, především v dimenzi ochrany životního prostředí a probíhajících klimatických změn. Také vyjádřila obavu z nedostatečně diverzifikovaných energetických zdrojů regionu, a i proto se rozhodla podpořit projekty a investice, které přispívaly k udržitelnému rozvoji a byly vstřícné k životnímu prostředí.³⁶⁰ Jedním z hlavních cílů EU bylo sloučit sociální a ekonomický rozvoj s ochranou životního prostředí v regionu, a proto se rozhodla podporovat např. čisté technologie, čistou energii, šetření a efektivitu.³⁶¹

³⁵⁶ EK 2002a: s. 6, s. 20-21.

³⁵⁷ Tamtéž: s. 15-16.

³⁵⁸ Mezi léty 2005-2009 probíhal v Brazílii evropská projekt pod názvem *Preservation and management of forest resources in the Brazilian amazon*, jehož cílem bylo přispět k zachování a udržitelnému managementu lesních zdrojů (EuropeAid. Natural Resources. Preservation and management of forest resources in the Brazilian amazon (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/brasil_natural-resources_forest_amazon_en.pdf, 8. 4. 2014)).

³⁵⁹ EK 2002a: s. 5.

³⁶⁰ Tamtéž: s. 19-20.

³⁶¹ Tamtéž: s. 26-27.

A stronger partnership between the EU and Latin America (2005)

Rozvojové programy EU se měly týkat oblasti zdraví, vzdělávání, transportu, potravinové bezpečnosti a udržitelného rozvoje venkova³⁶² a EU se také rozhodla podpořit přeshraniční aktivity týkající se managementu vody, biodiverzity a boje s procesem deforestace.³⁶³

Latin America Regional Strategy Programming, 2007-2013

Za priority si EU zvolila odstranění závislosti na přírodních zdrojích, dále snížení zranitelnosti obyvatel vůči přírodním katastrofám a hrozbám plynoucích z klimatických změn, nedostatku vody, ubývání biodiverzity, půdy a lesů. S tímto cílem chtěla využít v regionu svůj program *Environment and sustainable management of natural resources including energy*, který bral ohledy na nejchudší a opomíjené oblasti, nejmarginalizovanější části populace, původní obyvatele a různé etnické skupiny.³⁶⁴ EU se zde také rozhodla aplikovat svůj program *Investing in people*, který si dával za cíl posilovat zdravotní a vzdělávací sektor, kulturu, rozvoj a práva dětí, mladých lidí a žen.³⁶⁵

The strategic partnership between the EU, Latin America and the Caribbean: a joint commitment (2008)

V tomto dokumentu se EU specificky zmínila o boji s HIV/AIDS v oblasti Karibiku, kde chtěla v této souvislosti posílit zdravotní sektor a bojovat s drogami.³⁶⁶ Karibik se dle EU dlouhodobě potýkal s problémy v souvislosti s přírodními vlivy, např. výkyvy počasí, což znamenalo nutnost implementovat lepší preventivní opatření. EU se rozhodla zde podporovat „čistější“ produkci, racionální využívání zdrojů, „zelené“

³⁶² EK 2005: s. 17.

³⁶³ Tamtéž: s. 15.

³⁶⁴ EK 2007a: s. 7, s. 16, s. 20.

³⁶⁵ Tamtéž: s. 14, s. 21.

³⁶⁶ EK 2008: s. 7.

technologie a obnovitelné zdroje. Pro celý region platila nutnost vylepšit management přírodních zdrojů s cílem chránit životní prostředí.³⁶⁷

The EU and Latin America: Global Players in Partnership (2009)

EU v tomto dokumentu stanovila nutnost řešit proces deforestace jako prioritu pro Latinskou Ameriku. Regiony měly společně komunikovat ohledně klimatických změn, poskytovat si technologie a vědecké znalosti.³⁶⁸ Pro Latinskou Ameriku bylo nutné vytvořit takové rozvojové programy, které nebudou zatěžovat životní prostředí a generovat nežádoucí emise, budou podporovat udržitelný rozvoj, zaměstnanost a zmírní dopady světové ekonomické krize.³⁶⁹ Dílčím cílem mělo být také vylepšení úrovně vzdělání.³⁷⁰

EU – Latin America Development Cooperation Guide (2010)

V tomto dokumentu se EU zaměřila na podporu vyššího vzdělávání a tvorbu pracovních míst.³⁷¹

Mid term review and regional indicative programme 2011-2013 for Latin America

Tento průběžný strategický dokument se hlouběji zabýval problémy Latinské Ameriky v oblasti životního prostředí. EU vyjádřila svou ochotu pomoci regionu se snižováním emisí a s budováním odolnosti vůči dopadům klimatických změn. Environmentální téma v tomto kontextu považovala za multisektorální problém, jež bylo možné zmírnit politickým dialogem, výměnou vědeckých poznatků a technologií a vylepšením socioekonomických podmínek obyvatel. EU se zde také rozhodla podporovat investice, které mohou vylepšit management přírodních zdrojů a pomohou redukovat degradaci životního prostředí. Do budoucna se chtěla zasadit o to, aby byly ve všech oblastech používány efektivní

³⁶⁷ EK 2008: s. 22-23.

³⁶⁸ EK 2009: s. 5.

³⁶⁹ Tamtéž: s. 8-9.

³⁷⁰ Tamtéž: s. 2.

³⁷¹ EK 2010a: s. 10.

technologie šetřící životní prostředí. EU zde také odkazovala na svůj program z roku 2008, jehož cílem bylo v odlehlých venkovských oblastech bez přístupu k elektrickému rozvodu využívat obnovitelné zdroje energie.³⁷² Životní prostředí považovala EU za tzv. průřezové téma, tj. takové, které bylo součástí maximálního množství interakcí se zeměmi Latinské Ameriky.³⁷³

Partnership Agreement ACP-EC (Cotonou) (2000 a revize z roku 2005)

EU podpořila udržitelný management přírodních zdrojů³⁷⁴ s cílem dosažení environmentální udržitelnosti ve všech oblastech rozvoje. Dílčím cílem byla ochrana tropických lesů, vodních zdrojů či zachování biodiverzity, dále podpora obnovitelných zdrojů a udržitelného městského a venkovského rozvoje, nebo řešení problémů desertifikace, sucha a deforestation.³⁷⁵

EU dlouhodobě cílila na vylepšení vzdělávání, zdravotního systému a oblasti výživy. Chtěla zajistit adekvátní potravinové dodávky a potravinovou bezpečnost, dále bezpečnost vody a vylepšení její dostupnosti, a přístup k adekvátním hygienickým zařízením. Do rozvojových strategií se rozhodla zapojovat témata primární zdravotní péče, rodinného plánování, vylepšení reprodukčních zdravotních služeb, prevence ženské obřízky či boje s HIV/AIDS. Prioritou mělo být zajištění ochrany sexuálního a reprodukčního zdraví žen. Strategie by měly kromě HIV/AIDS brát v potaz také další choroby, např. malárii a tuberkulózu.

EU se také rozhodla podporovat ženské organizace, možnost přístupu ženy k základním sociálním službám (vzdělání, kurzy, zdravotní péče, rodinné plánování), dále přístup k půdě a půjčkám a k pracovnímu

³⁷² EK 2011: s. 7-8.

³⁷³ Tamtéž: s. 39.

³⁷⁴ EK 2006: čl. 1.

³⁷⁵ Tamtéž: čl. 32.

trhu.³⁷⁶ Dílčím cílem bylo zajištění adekvátního a levného bydlení ve městech.³⁷⁷

Second revision of the Cotonou Agreement (2010)

Dohoda z roku 2010 se hlásila k cílům MDG a i z toho důvodu se více věnovala problematice klimatických změn. EU konstatovala, že některé rozvojové země (a konkrétně země ACP) jsou náchylnější k těmto problémům³⁷⁸, a proto bylo nutné integrovat problematiku životního prostředí do rozvojových strategií a hledat vhodné technologie a obnovitelné energetické zdroje.³⁷⁹

Dle EU měly státy vylepšit své vzdělávací systémy na všech úrovních a také své zdravotní systémy. Jedinec měl mít zajištěn přístup ke kvalitní a komplexní lékařské péči, neměl trpět hladem a podvýživou a měl mít zajištěnu potravinovou bezpečnost.³⁸⁰

Dokument se ve větší míře věnoval také nemoci HIV/AIDS a vyzýval státy ACP, aby vylepšily a posílily své politiky a programy týkající se boje s pandemií této nemoci. Lidé měli mít větší přístup k preventivním službám, k léčbě této nemoci a lékařské péči. Za častý důvod pro pandemii nemoci považovala EU genderovou nerovnost, konkrétně násilí na ženách a jejich zneužívání, čemuž bylo nutné zabránit a v širším rozsahu podporovat ženská a dívčí práva. Z tohoto důvodu měly být vyvinuty programy a služby pro ženy a dívky, které měly být aktivní součástí jejich vytváření. Tyto programy měly zajišťovat péči pro nemocné, ale také se starat o ty nejvíce potenciálně ohrožené. Každý člověk měl mít spolehlivý přístup k bezpečným, vysoce kvalitním a dostupným lékům, a to včetně sexuálních a reprodukčních výrobků.³⁸¹

³⁷⁶ EK 2006: čl. 31.

³⁷⁷ Tamtéž: čl. 25.

³⁷⁸ EK 2010b: preambule.

³⁷⁹ Tamtéž: čl. 32bis.

³⁸⁰ Tamtéž: čl. 25.

³⁸¹ Tamtéž: čl. 31bis.

Konkrétně zde také byla zmíněna dětská práce jako aktuální problematika.³⁸²

Regional Strategy Paper for Central America, 2002-2006

Dle EU měly země Střední Ameriky snížit svou zranitelnost vůči klimatickým změnám a přírodním katastrofám a přispívat k vylepšení životního prostředí (především v oblasti vodních zdrojů) v rámci sub-regionu.³⁸³ EU zde plánovala také podpořit vývoj tzv. znalostní společnosti, která bude mít k dispozici dostatek informačních technologií.³⁸⁴

Central America: Regional Strategy Paper, 2007-2013

V druhém strategickém dokumentu týkajícím se Střední Ameriky se EU detailněji zabývala životním prostředím, především managementem vodních pánví, používáním technologií přátelských k životnímu prostředí, kvalitou života či odpadem.³⁸⁵ Environmentální témata měla být pevnou součástí rozvojových politik, v nichž mělo být zdůrazňováno spojení životního prostředí a chudoby. EU také navrhovala vytvořit politický rámec, který by řešil vodní bezpečnost.³⁸⁶

Díličím cílem bylo odstranění násilí na ženách a také obchodu s lidmi, zvláště s ženami a dětmi. EU zde také specificky zmínila dodržování dětských práv.³⁸⁷

Co se týče zdravotní oblasti, EU věnovala v tomto dokumentu větší pozornost šíření nemoci HIV/AIDS a rozhodla se podpořit vznik služeb spojených se sexuálním a reprodukčním zdravím.³⁸⁸ Cílem bylo vytvořit spojení mezi zdravím člověka (tj. různými chorobami včetně HIV/AIDS) a

³⁸² EK 2010b: čl. 8.

³⁸³ EK 2002c: s. 4-5, s. 19, s. 23, s. 19-20.

³⁸⁴ Tamtéž: s. 25, s. 30.

³⁸⁵ EK 2007c: s. 28-30.

³⁸⁶ Tamtéž: s. 63.

³⁸⁷ Tamtéž: s. 29-30.

³⁸⁸ Tamtéž: s. 29.

chudobou, blahobytem a rozvojem.³⁸⁹ Za multisektorální problém považovala EU venkovskou chudobu, která byla spojena s nedostatečnou potravinovou bezpečností, nedostatečným management zdrojů, nízkým politickým vlivem a nevyhovujícími zdravotními a vzdělávacími službami.^{390,391}

Vzdělání bylo dle EU v tomto sub-regionu oblasti zcela zásadní pro snížení chudoby, a proto se rozhodla podporovat základní i vyšší vzdělávání, kurzy či školení učitelů.³⁹²

Regional Strategy: Andean Community of Nations, 2002-2006

V této oblasti se EU mj. soustředila na ochranu tropických lesů či na potravinovou bezpečnost. Za důležité považovala ochranu vodních zdrojů v oblasti Amazonské pánve a racionální využívání půdy.³⁹³ Environmentální problematiku chtěla propojit se sociální oblastí a zasazovala se o čištění vodních zdrojů, rozvoj venkova či pěstování nových plodin místo plodin využívaných jako narkotika.³⁹⁴

Andean Community: Regional Strategy Paper, 2007-2013

EU v tomto dokumentu připomenula hlavní problémy andských zemí: boj s drogami a ochrana životního prostředí³⁹⁵ a podpořila komplexní a přeshraniční řešení těchto problémů. Zmínila zde také potenciální energetické zdroje a možnosti jejich transportu. Jejím cílem bylo podpořit vznik tzv. znalostní společnosti, tj. takové, která má k dispozici kvalitní vzdělávání, výzkum a vývoj či kulturu.³⁹⁶

³⁸⁹ EK 2007c: s. 64.

³⁹⁰ Tamtéž: s. 66-67.

³⁹¹ V Nicaraguy probíhal v letech 2006-2008 projekt PISA, jehož cílem bylo podpořit potravinovou a výživovou bezpečnost v zemědělské oblasti. Speciální důraz byl dáván na ženy a děti, konkrétně těhotné ženy, kojící matky a děti do pěti let věku (EuropeAid. Food security (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/nicaragua_food_empowering_women_en.pdf, 8. 4. 2014)).

³⁹² EK 2007c: s. 68-69.

³⁹³ EK 2002b: s. 24.

³⁹⁴ Tamtéž: s. 28.

³⁹⁵ EK 2007b: s. 1, s. 17.

³⁹⁶ Tamtéž: s. 19-20.

MERCOSUR – European Community: Regional Strategy Paper, 2002-2006

EU se rozhodla i nadále se zeměmi společenství MERCOSUR spolupracovat v oblasti vzdělávání, ochrany životního prostředí a genderové tematiky.³⁹⁷

4.2.4 Shrnutí

V následujících tabulkách je shrnuto, která kritéria konceptu lidského rozvoje EU od počátku 21. století ve vztahu k Latinské Americe a Karibiku naplňuje. Vzhledem k Senově teorii je zdůrazněn rozvoj politických a sociálních možností jedince.

LEGENDA

Kategorie „závazky“ byla z tabulky č. 12.1 a č. 12.2 vynechána, protože EU se pouze obecně zavázala k dodržování MDG, ale jiné konkrétní závazky si nestanovila.

0 = neplatí pro žádný region

1 = platí pro region Jižní Ameriky a region Karibiku

K = platí jen pro region Karibiku

LA = platí jen pro region Latinské Ameriky

JA (M/C) = platí jen pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN)

SA = platí jen pro sub-region Střední Ameriky

³⁹⁷ EK 2002d: s. 24, s. 31.

Tabulka č. 11 – Politický rozvoj jedince dle EU ve 21. století

PŘÍSTUP MDG	CÍL DLE MDG	CÍL DLE EU	PROVEDENÍ DLE MDG	PROVEDENÍ DLE EU
Participace	Zapojení každého jedince	1	Spolupráce s organizacemi občanské společnosti	1
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	JA (C), K, SA	Participace žen na vládnutí	LA
			Přístup žen ke vzdělání, k práci a k ekonomickým zdrojům	K
Diskriminace	Dodržování lidských práv	1	Dobré vládnutí rozvojové země	1

Tabulka č. 12.1 – Sociální rozvoj jedince dle EU ve 21. století

TÉMA MDG	PROBLÉM DLE MDG	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ MDG	DOP. EU
Děti	Nedostatečný přístup k základnímu vzdělání, možnost jeho dokončení	0		
	Předčasná úmrtnost	0	Očkovací vakcíny	0
			Vzdělané matky	0
			Ukončení hladu	0
Ženy	Negramotnost žen	0	Eliminace genderové nerovnosti na všech úrovních vzdělávání	0
	Vykonávání nebezpečných zaměstnání	0		
	Nedostatečné reprodukční zdraví	SA, K	Rozšíření antikoncepčních přípravků	0
			Přístup ke službám rodinného plánování	K
			Předporodní péče	0
			Odborný porod	0
Násilí na ženách	SA			

Tabulka č. 12.2 - Sociální rozvoj jedince dle EU ve 21. století

TÉMA MDG	PROBLÉM DLE MDG	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ MDG	DOP. EU
Nemoci	HIV/AIDS	SA, K	Šíření znalostí a ochranných prostředků	K
			Zmírnění dopadů na osiřelé děti	0
	Malárie	K	Ochranné sítě	0
			Univerzální přístup k cenově dostupným lékům	K
Životní prostředí	Nevhodné využívání a ubývání přírodních zdrojů	1	Programy pro rovný přístup ke zdrojům	1
			Ochrana biodiverzity a více chráněných oblastí	1
	Přístup k pitné vodě a hygienickým zařízením	K		
	Městské slumy	0	Zlepšení podmínek života	0
			Snížení počtu zde žijících lidí	0
Neudržitelná produkce a spotřeba	0			

ZÁVĚR

Cílem předložené práce bylo zhodnotit, do jaké míry oba aktéři zapojili koncept lidské bezpečnosti (jak je vytyčený v druhé kapitole) do svých rozvojových plánů a strategií. Na základě předběžné četby dokumentů jsem předpokládala, že USA se v letech 1989-2013 dívaly na regiony Latinské Ameriky a Karibiku spíše z vlastní ekonomické perspektivy, zatímco EU se ve větší míře snažila ve svých dokumentech obsáhnout lidskou dimenzi rozvoje.

V předložené práci jsem jako teoretický základ využila Senovu vizi rozvojové spolupráce, pro niž je člověk cílem rozvojových strategií, ne prostředkem, který pouze slouží k ekonomickému rozvoji země. K naplnění podstaty lidského rozvoje by měl mít dle Sena jedinec zajištěny především své politické a sociální možnosti, a právě těmito dvěma aspekty jsem se zabývala v rozvojových strategiích USA a EU ve vybraných regionech.

V práci jsem zkoumala oficiální rozvojové dokumenty USA a EU platné v období po skončení studené války. V případě, že takové dokumenty nebyly dostupné, byly využívány sekundární zdroje nebo analyzovány aktivity ekonomického charakteru, které v sobě nesly určitý politický či rozvojový rys. Primárně byly používány dokumenty nejdůležitějších politických orgánů, které vytvářejí strategie rozvojové politiky. Informace rozvojových agentur obou aktérů (USAid/MCC, DEVCO) měly pouze doplňující charakter.

Jak bylo naznačeno v úvodu práce, oba aktéři mají s regiony v oblasti rozvojové spolupráce dlouhodobé zkušenosti. Pro potřeby této práce bylo nicméně vytyčeno období až po skončení studené války, protože 90. léta i počátek nového tisíciletí patří k důležitým předělům mezinárodní rozvojové politiky. Prvním z dílčích cílů této práce bylo zachytit míru zájmu obou aktérů o regiony Latinské Ameriky a Karibiku v

daném období, což bylo možné zkoumat v souvislosti s ukotvením rozvojových strategiích v politických tělesech EU a USA.

USA svoji rozvojovou politiku realizují prostřednictvím USAid, agentury fungující již od roku 1961, a MMC, která implementuje rozvojové aktivity od roku 2004. Neurčité rozdělení pravomocí mezi oběma agenturami signalizuje nejednotnost rozvojové spolupráce USA, která je v důsledku často tvořena *ad hoc* v reakci na aktuální problém. V opačném postavení je DEVCO, pevně ukotvená instituce v EU, která podléhá EK a implementuje její rozvojovou politiku do praxe. Strategie a směry rozvojové spolupráce jsou u EU konsolidovány v rámci EK, zatímco v USA se k rozvojové politice vyjadřují exekutivní i legislativní tělesa.

Pro komplexní zhodnocení role USA a EU v regionech Latinské Ameriky a Karibiku bylo dále vhodné definovat, jakou měla rozvojová spolupráce obou aktérů obecný charakter a jaké cíle si kladla. Pro tento účel ale bylo v první řadě nutné si utříbit, jak se k těmto zemím EU a USA po skončení studené války stavěly a jak chápaly jejich postavení v mezinárodním systému.

USA považovaly v 90. letech karibské země a země Střední Ameriky za rozvojové země, zatímco do oblasti Jižní Ameriky směřovaly spíše jejich snahy bojovat s drogami a navazovat ekonomickou spolupráci. EU rozdělovala spolupráci s kontinentem na regionální, sub-regionální a bilaterální a podobně jako USA považovala za rozvojové země státy Karibiku a Střední Ameriky, ale na rozdíl od USA také země CAN. Země uskupení MERCOSUR považovala za rovnocenné partnery, s kterými bylo vhodné rozšiřovat ekonomickou spolupráci.

Od počátku nového tisíciletí zesílil bezpečnostní a ekonomický náhled USA na regiony; deklarovaly, že bezpečnost a ekonomický výkon regionů jsou neodmyslitelně spjaty s jejich vlastní prosperitou. Na regiony se dívaly komplexně a nerozdělovaly je z hlediska politických strategií a vizí na dílčí sub-regiony. EU i nadále rozlišovala typ spolupráce na

regionální, sub-regionální a bilaterální, a také členila země regionů na nízko a středně příjmové, což se mělo odrazit ve způsobu spolupráce s těmito oblastmi; nízko příjmovým zemím se zavázala poskytovat finanční prostředky na rozvoj, zatímco se středně příjmovými se rozhodla navazovat vzájemně prospěšnou spolupráci. Na základě takto definovaných postojů USA a EU k regionům bylo dále možné zhodnotit obecný charakter jejich rozvojové spolupráce, které se odvíjela od vnímání dané oblasti.

USA se v 90. letech soustředily převážně na boj s drogami a s tím souvisejícími kriminálními problémy v Jižní Americe a na humanitární a rekonstrukční pomoc státům Střední Ameriky. Střední Amerika spolu s Karibikem byly jediné oblasti, kde se USA ve větší míře zabývaly lidským sociálním rozvojem. Celohemisferickým cílem USA bylo prosazování demokratických hodnot a posilování vzájemných ekonomických vazeb.

Kromě sekundárních rozvojových zájmů USA v zemích Střední Ameriky a Karibiku bylo tedy možné hovořit především o dvou prioritních směrech rozvojové spolupráce v 90. letech: bezpečnostní a ekonomický. Po počátečním poklesu vojenské pomoci došlo na konci dekády k jejímu opětovnému navýšení, čímž USA potvrdily svůj bezpečnostní zájem o regiony. S tím souvisely i pokračující snahy v budování demokracie. Ekonomické zájmy byly v centru spolupráce již od počátku 90. let, kdy byla vytvořena *Enterprise of the Americas Initiative*, jejímž primárním cílem se stala realizace zóny volného obchodu a také odpouštění dluhů. Odpouštění nebo alespoň snižování dluhového břemena se pro USA stalo nástrojem pomoci v přechodu k demokracii a fungující ekonomice.

EU se v 90. letech rozhodla navazovat a prohlubovat obchodní vztahy mezi Evropou a Latinskou Amerikou, což se především ve vztahu ke společenství zemí MERCOSUR projevilo ve snaze prosazovat technologickou asistenci či výměnu know-how. EU také podporovala hlubší integraci andských zemí a směřovala k nim svou pomoc s bojem

s drogami. V Jižní Americe se tedy prosazoval podobný ekonomický a do určité míry i bezpečnostní zájem, jaký projevovaly ve stejném období ve vztahu k tomuto regionu USA, je ale nutné zdůraznit, že zájmy EU směřovaly i k nejchudším zemím kontinentu. Zavázala se konstruktivně přispívat ke snížení (ne odpouštění) dluhů zemí Karibiku a k poskytování půjček, resp. grantů.

V 90. letech se tedy prioritní zájmy obou aktérů příliš nelišily. Oba dva chtěli podpořit integrační snahy a ekonomickou spolupráci v regionu Jižní Ameriky, přičemž USA navíc podporovaly celokontinentální snahu o ekonomickou integraci. Region Střední Ameriky a Karibiku oba aktéři považovali za oblast, v níž bylo nutné podpořit sociální rozvoj, ale EU se tímto způsobem soustředila i na andské země. Obecně lze říci, že EU se v tomto směru zabývala geograficky větší oblastí, zatímco USA se rozvoji obecných sociálních možností věnovala jen u sousedních zemí.

V novém tisíciletí se USA ve větší míře zaměřily na řešení situací v zemích kontinentu dle toho, jaký dopad měly na ně samotné. Svoji bezpečnost vztahovaly k bezpečnosti obou regionů, a proto i demokracie a dobré vládnutí byly stále hlavními tématy pro rozvojovou spolupráci USA. I rozvoj sociálního sektoru zemí měl v důsledku sloužit jako podpora investic USA na kontinentu. USA se obecně zabývaly čtyřmi hlavními tématy: bezpečnost, demokracie, rozšíření ekonomické zóny volného obchodu a investice v sociálním sektoru, přičemž posledním bodem se zabývaly specificky v regionu Karibiku.

Na počátku 21. století se EU rozhodla dále pokračovat v podpoře integrace latinskoamerických a karibských zemí, v posilování partnerství se středně příjmovými zeměmi v ekonomické sféře (vytváření nových obchodních a asociačních dohod), v prosazování sociální koheze a ve vylepšování sociálního sektoru všech zemí regionů. Podobně jako USA se i EU zasadila o podporu demokratizace a mírového procesu v sub-regionu Střední Ameriky a na rozdíl od 90. let se také ve společenství zemí MERCOSUR rozhodla podporovat sociální rozvoj, což byl přirozený

důsledek uvědomění si, že samotná ekonomická spolupráce není pro rozvoj země v mnoha směrech dostatečná.

V novém tisíciletí tedy zintenzivnil názor USA, že bezpečnost a rozvoj regionů Latinské Ameriky a Karibiku jsou pevně spjaty s jejich vlastní prosperitou. EU se více zasazovala o integraci kontinentu a měla tendence sdílet vlastní zkušenosti s tímto procesem, což plynulo patrně z přesvědčení, že spolupráce snáze probíhá se stabilními bloky zemí, které mají společné instituce, jež jsou schopné navazovat efektivní kooperaci s institucemi EU. Oba aktéři se po roce 2000 shodně ve zvýšené míře začali zabývat sociálním sektorem a chudobou v těchto regionech, což byl přirozený důsledek vytvoření globálních MDG.

Po zhodnocení zájmu EU a USA o regiony a posouzení obecné charakteristiky rozvojové spolupráce obou aktérů bylo možné se v kapitolách *Politický rozvoj jedince* a *Sociální rozvoj jedince* soustředit na hypotézu této práce, která se zabývala hloubkou zakotvení konceptu lidského rozvoje, jak byl definován v druhé kapitole, v rozvojových strategiích EU a USA.

S ohledem na rozvoj politických a občanských práv jedince se oba aktéři v 90. letech zavázali k podpoře aktivní participace společnosti. EU do své strategie začlenila navíc i konkrétní řešení, které spočívalo v zapojení grassroots projektů do rozvojových schémat Karibiku. EU se ve větší míře zasazovala o ukončení diskriminačního chování vůči ženám, ale ani jeden aktér se specificky nezabýval způsobem vylepšení rozhodovacích pravomocí žen (viz příloha č. 1).

Politické rozvojové cíle 21. století byly s ohledem na MDG nastaveny volněji a vágněji, a proto nebylo překážkou ani pro jednoho aktéra s takovými cíli souhlasit. Oba trvali na spolupráci s organizacemi občanské společnosti, na dodržování lidských práv a na podpoře dobrého vládnutí zemí Latinské Ameriky a Karibiku. EU si na rozdíl od USA také uvědomovala nutnost odstranit diskriminaci žen v obou regionech (viz příloha č. 2).

Politický rozvoj jedince je ale jen jedna část konceptu lidského rozvoje; druhou část tvoří rozvoj sociálních možností obyvatel. Ten se nicméně nestal v 90. letech prioritou ani pro jednoho aktéra. Nerozhodli se vyčlenit 20% ODA na lidský rozvoj a ani určit konkrétní částku na sociální rozvoj jedince, ale je nutné říci, že určitá pozornost tomuto sektoru byla věnována ze strany obou aktérů.

Fenoménem chudoby se oba aktéři v 90. letech zabývali především v oblasti Karibiku, přičemž si uvědomovali více podob takové chudoby (městská, ženská, aj.). Nedostupné vzdělávání bylo oběma považováno za problematický bod v Karibiku a Střední Americe, a právě zde se také rozhodli investovat do zdravotnictví a bydlení, přičemž EU se pro tyto investice rozhodla i v oblasti andských zemí. Specifickým tématem byla vzdělanost žen a zajištění jejich přístupu ke vzdělání, na což se oba aktéři soustředili pouze v regionu Karibiku (viz příloha č. 3.1).

Ani jeden z aktérů se ve svých dokumentech nezabýval vymýcením násilí na ženách a zajištěním bezpečnosti dětí (s výjimkou USA, které cílily na snížení dětské úmrtnosti v oblasti Karibiku). Je zajímavé, že v 90. letech nebyla problematika dětského života a strádání začleněna v rozvojových strategiích USA ani EU (viz příloha č. 3.1 a 3.2).

Oba aktéři si uvědomovali důležitost kvality prostředí, v němž jedinec žije, a proto upozorňovali na nedostatek přírodních zdrojů v regionech, přičemž EU konkrétně doporučila lepší management vodních zdrojů v Karibiku. Oba se zasazovali o ochranu životního prostředí a chtěli poskytovat zemím regionů přístup k technologiím, ale jen EU podporovala v Karibiku udržitelný lidský rozvoj, jak jej definovala UNDP, tj. jako nutnost vytváření vhodných podmínek i pro budoucí generace (viz příloha č. 3.1).

Problematikou lékařské péče, její nedostupnosti a kvality, se zabývaly USA i EU ve Střední Americe a v Karibiku, přičemž EU se více zaměřila na konkrétní kroky, které měly lékařskou péči vylepšit. Ve zmíněných dvou oblastech shledávaly USA i EU jako problematický bod

nedostatečnou potravinovou bezpečnost a také výskyt nemoci HIV/AIDS (viz příloha č. 3.2).

Jak již bylo řečeno, ani pro jednoho aktéra nebyl lidský rozvoj v těchto regionech v 90. letech prioritou, na niž by se rozhodl vyčlenit určitou finanční částku. V novém tisíciletí ale lze pozorovat, že oba aktéři se ve svých dokumentech začali více soustředit na obecné posílení sociálního sektoru a na vylepšení základních sociálních služeb.

Ve strategiích počátku 21. století neopomíjely EU ani USA roli dětí v rozvoji v podobné míře jako v 90. letech, nicméně ani jeden nenaplnil ve svých strategiích kritéria stanovená MDG a UNMD (viz příloha č. 4.1). Je také zajímavé, že ani jeden aktér se nezabýval specifickou otázkou vzdělávání žen, která je pro ekonomický rozvoj v některých oblastech zcela klíčová. Stejně tak se nezabývali rizikovými povoláními žen, ale do určité míry se oba zasazovali o ukončení násilí na ženách. Ve Střední Americe a v Karibiku se EU soustředila na vylepšení reprodukčního zdraví žen a na postupy, které jsou k tomuto výsledku zapotřebí (viz příloha č. 4.1).

Kvalita prostředí, v němž lidé v rozvojovém světě žijí, patřila i v novém tisíciletí mezi klíčové otázky. Oba aktéři uznávali, že je na kontinentu nevhodně zacházeno s přírodními zdroji a přikláněli se k praktickým krokům pro vylepšení stavu životního prostředí. USA se komplexněji zabývala také přístupem k vodě a k hygienickým zařízením, zatímco EU tento problém sledovala jen v regionu Karibiku. Je zajímavé, že ani jeden aktér nerefletoval problém městských slumů, fenoménu současné doby (viz příloha č. 4.2).

Problematika lékařské péče se v novém tisíciletí zúžila na eliminaci nemocí. Oba aktéři si ve větší míře všímali nemoci HIV/AIDS, a EU proto chtěla šířit znalosti a ochranné prostředky jako preventivní opatření v regionu Karibiku. EU se také chtěla zasazovat o univerzální přístup k cenově dostupným lékům a na rozdíl od USA reflektovala problém malárie (viz příloha č. 4.2).

Pro závěrečné zhodnocení o potvrzení či vyvrácení hypotézy práce je vhodné výše zmíněné informace konsolidovat do několika hlavních bodů. Prvním z nich je vyhodnocení typu rozvojových dokumentů, jejich dostupnost a jednoznačnost. Ucelenější rozvojové vize měla v tomto případě EU, která systematicky vydávala strategické dokumenty od počátku 90. let. Přestože USA začaly vytvářet v novém tisíciletí velké množství strategických dokumentů, obvykle se týkaly celé hemisféry a nestanovovaly rozvojovou vizi pro konkrétní sub-region. S tímto souvisel i náhled USA a EU na regiony Latinské Ameriky a Karibiku a jejich členění. EU si již od počátku 90. let diverzifikovala regiony na jednotlivé sub-regiony, s nimiž uzavírala odlišné pakty a smlouvy, zatímco USA v novém tisíciletí na podobné snahy rezignovaly a věnovaly se hemisférickým problémům z komplexního hlediska.

Z předchozích informací také vyplývá závěr, který je možné potvrdit i z pohledu na tabulkovou přílohu této práce; strategie EU pro řešení problémů více odpovídaly strategiím vytyčeným v HDR a MDG/UNMD, zatímco USA se s OSN shodly na problému, ale k jejímu řešení se často nepřikláněly. Takový postoj odpovídá procesu vytváření rozvojové politiky USA, která se nejprve soustředí na konkrétní problém a až na základě vlastního praktického provedení ustanoví strategii do budoucna.

Shrnu-li informace vážící se k politické oblasti lidského rozvoje, je možné vidět dlouhodobě shodný a podobně intenzivní náhled na prosazování lidských a občanských práv v rozvojové politice, přičemž EU se ve větší míře zabývala právy žen jako samostatnou problematikou. S ohledem na sociální rozvoj se EU v dlouhodobé perspektivě povedlo zpracovat do svých strategických dokumentů ve větší míře problematiku chudoby, životního prostředí a lékařské péče zahrnující i zdraví žen.

S ohledem na předložené informace je možné v závěru této práce potvrdit stanovenou hypotézu; přestože lidský rozvoj nebyl od počátku 90. let pro EU v Latinské Americe a Karibiku prioritou, je patrné, že se na něj ve zkoumaných dokumentech soustředila častěji a do větší hloubky nežli USA.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

Clark, David A. (2005) The Capability Approach: Its Development, Critiques and Recent Advances. Global poverty Research Group, s. 1-18.

Dent, David W. (1995): U.S.-Latin American Policymaking: A Reference Handbook (Westport: Greenwood Press).

Dichter, Thomas W. (2003): Despite Good Intentions. Why Development Assistance to the Third World Has Failed (Amherst: University of Massachusetts Press).

EK – Institute For European-Latin American Relations (1994): Europe and Latin America: A Partnership for Action (Brusel: EK).

EK (2002a): Latin America Regional Strategy Document, 2002-2006 Programming (Brusel: EK).

EK (2002b): Regional Strategy: Andean Community of Nations, 2002-2006 (Brusel: EK).

EK (2002c): Regional Strategy Paper for Central America, 2002-2006 (Brusel: EK).

EK (2002d): MERCOSUR – European Community: Regional Strategy Paper, 2002-2006 (Brusel: EK).

EK (2005): A stronger partnership between the European Union and Latin America (Brusel: EK).

EK (2006): Partnership Agreement ACP-EC, revidovaná edice (Lucemburk: Office for Official Publications of the European Communities).

EK (2007a): Latin America Regional Strategy Programming, 2007-2013 (Brusel: EK).

EK (2007b): Andean Community: Regional Strategy Paper, 2007-2013 (Brusel: EK).

EK (2007c): Central America: Regional Strategy Paper, 2007-2013 (Brusel: EK).

EK (2007d): MERCOSUR: Regional Strategy Paper, 2007-2013 (Brusel: EK).

EK (2008): The strategic partnership between the European Union, Latin America and the Caribbean: a joint commitment (Brusel: EK).

EK (2009): The European Union and Latin America: Global Players in Partnership (Brusel: EK).

EK (2010a): European Union-Latin America Development Cooperation Guide (Brusel: EuropeAid Co-operation Office).

EK (2010b): Second revision of the Cotonou Agreement, agreed consolidated text (Brusel: EK).

EK (2011): Mid term review and regional indicative programme 2011-2013 for Latin America (Brusel: EK).

Harrington, Donald B. (1992): Enterprise for the Americas Initiative (EAI) (Washington D. C.: National Defense University).

Hillman, Richard S.; Peeler, John A.; da Silva, Elsa Cardozo (2002): Democracy and Human Rights in Latin America (Westport: Praeger).

ILO, International Labour Office (1977): Employment, Growth and Basic Needs: A One-World Problem (New York: Praeger Publishers).

Lancaster, Carol (2008): George Bush's Foreign Aid. Transformation or Chaos? (Washington, D. C. Center for Global Development).

Lister, Marjorie (1997): *The European Union and the South. Relations with developing countries* (Londýn: Routledge).

Livingstone, Grace (2009): *America's Backyard: The United States and Latin America from the Monroe Doctrine to the War on Terror* (Londýn: Zed Books).

Meyer, Peter J.; Sullivan Mark P. (2012): *U. S. Foreign Assistance to Latin America and the Caribbean: Recent Trends and FY2013 Appropriations*. Congressional Research Service, Report for Congress, s. 1-44.

National Research Council (2008): *Improving Democracy Assistance: Building Knowledge Through Evaluations and Research* (Washington D.C.: The National Academic Press).

Pastor, Robert A. (2001): *Exiting the Whirlpool. U.S. Foreign Policy Toward Latin America and the Caribbean* (Colorado, Oxford: Westview Press).

Ranis, Gustav (2006): *Human Development and Economic Growth*. In: Clark, David A., *The Elgar Companion to Development Studies* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited), s. 250 – 256.

Razavi, Shahrashoub; Miller, Carol (1995): *From WID to GAD: Conceptual Shifts in the Women and Development Discourse* (Ženeva: United Nations Research Institute for Social Development).

Rist, Gilbert (2008): *The History of Development. From Western Origins to Global Faith* (Londýn: Zed Books Ltd.).

Sen, Amartya K. (2000): *Development as Freedom* (New York: Random House).

Sen, Amartya K. (2003): *Development as Capability Expansion*. In: Fukuda-Parr, Sakiko et al, *Readings in Human Development* (New Delhi, New York: Oxford University Press), s. 41-58.

Smith, Joseph (2005): *The United States and Latin America. A History of American Diplomacy, 1776-2000* (New York: Routledge).

The White House (2002): *The National Security Strategy of the USA* (Washington, D. C.: The White House).

The White House (2006): *The National Security Strategy of the USA* (Washington, D. C.: The White House).

The White House (2010): *Presidential Policy Directive/PPD-6* (Washington, D. C.: The White House).

Thorbecke, Erik (2006): *The Evolution of the Development Doctrine, 1950-2005* (Helsinki: World Institute for Development Economics Research).

U. S. Department of State (2008): *Common Values, Shared Interests: The US And Its Promise In The Western Hemisphere* (Washington, D.C.: U.S. Department of State).

U. S. Department of State (2009): *The United States And The Western Hemisphere: Partnership And Shared Responsibility* (Washington, D.C.: U.S. Department of State, Bureau of Public Affairs).

UNDP (1990-1999): *Human Development Report* (New York, Oxford: Oxford University Press).

USAid (1990): *The Democracy Initiative* (Washington D. C.: USAid).

USAid (2011): *USAid Policy Framework* (Washington, D. C.: USAid).

World Commission on Environment and Development (1987): *Our Common Future* (USA: Oxford University Press).

Prameny

African, Caribbean, and Pacific Group of States. FAQ (dostupné na: <http://www.acp.int/node/7>, 21. 1. 2014).

Andean Community of Nations. Economic Development Stages of the Andean Pact (dostupné na: http://www.grouplamerica.com/andean_pact.htm, 21. 1. 2014).

CIA – The World Factbook Antigua and Barbuda. 7. 1. 2014 (dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ac.html>, 21. 1. 2014).

CIA – The World Factbook. Saint Kitts and Nevis. 7. 1. 2104 (dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sc.html>, 21. 1. 2014).

Deklarace EU č. 42006X0224 (01) (2006), Joint statement by the Council and the representatives of the governments of the Member States meeting within the Council, the European Parliament and the Commission on European Union Development Policy: 'The European Consensus', dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398637213723&uri=CELEX:42006X0224%2801%29>, 17. 3. 2014.

Deklarace OSN č. A/RES/55/2 (2000), United Nations Millennium Declaration, dostupné na: <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>, 8. 3. 2014.

Development and Cooperation – Europeaid. About Development and Cooperation – Europeaid, 29. 5. 2013 (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/who/about/index_en.htm, 7. 4. 2014).

Development and Cooperation - EuropeAid. From Lomé I to IV (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/lome-convention/lomeitoiv_en.htm, 17. 3. 2014).

EEAS. Central America (dostupné na: http://eeas.europa.eu/ca/index_en.htm, 21. 1. 2014).

EEAS. The EU's relations with Latin America and the Caribbean (dostupné na: http://eeas.europa.eu/lac/index_en.htm, 17. 3. 2014).

EK. Útvary (generální ředitelství). 7. 4. 2014 (dostupné na: http://ec.europa.eu/about/ds_cs.htm, 7. 4. 2014).

EUR-Lex. Treaty on European Union. 29. 7. 1992 (dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>, 15. 3. 2014).

EuropeAid. Civil Society, Strengthening Andean Integration through Cinema (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/latin-america_civil-society_cine_en.pdf, 8. 4. 2014).

EuropeAid. EUROCLIMA – Climate Change Regional Programme, 21. 3. 2012 (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional_cooperation/euroclima/index_en.htm, 8. 4. 2014).

EuropeAid. Food Security (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/nicaragua_food_empowering_women_en.pdf, 8. 4. 2014).

EuropeAid. Natural Resources. Preservation and Management of Forest Resources in the Brazilian Amazon (dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/brasil_natural-resources_forest_amazon_en.pdf, 8. 4. 2014).

Inter-American Development Bank. History of the Inter-American Development Bank (dostupné na: <http://www.iadb.org/en/about-us/history-of-the-inter-american-development-bank,5999.html>, 21. 1. 2014).

John F. Kennedy – Presidential Library and Museum. Alliance for Progress (dostupné na: <http://www.jfklibrary.org/JFK/JFK-in-History/Alliance-for-Progress.aspx>, 21. 1. 2014).

Just the Facts. Military and Police Aid, All Programs, Entire Region, 1996-1999 (dostupné na: http://justf.org/All_Grants_Program?year1=1996&year2=1999&funding=All+Programs&subregion=Entire+Region&x=39&y=4, 9. 3. 2014).

Kongresový zákon č. H. R. 2508, International Cooperation Act of 1991, 102nd Congress (1991-1992), dostupné na: [http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c102:1:./temp/~c102WG2NRL:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c102:1:./temp/~c102WG2NRL:;), 3. 2. 2014.

Kongresový zákon č. H. R. 2655, International Cooperation Act of 1989, 101st Congress (1989-1990), dostupné na: [http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c101:1:./temp/~c1015POQg3:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c101:1:./temp/~c1015POQg3:;), 4. 2. 2014.

Kongresový zákon č. H. R. 3447, Social Investment and Economic Development Fund for the Americas Act of 2003, 108th Congress (2003-2004), dostupné na: [http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c108:H.R.3447:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c108:H.R.3447:;), 4. 2. 2014.

Kongresový zákon č. H. R. 4368, Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2010, 111th Congress (2009 - 2010), dostupné na: [http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:H.R.4368:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:H.R.4368:;), 7. 2. 2014.

Kongresový zákon č. H. R. 502, Caribbean Regional Assistance Act of 2001, 107th Congress (2001 - 2002), dostupné na: [http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c107:H.R.502:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c107:H.R.502:;), 3. 2. 2014.

Kongresový zákon č. H. R. 5757, International Cooperation Act of 1992, 102nd Congress (1991 - 1992), dostupné na: [http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c102:H.R.5757:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c102:H.R.5757:;), 5. 2. 2014.

Kongresový zákon č. H. R. 869, Western Hemisphere Environmental Cooperation Act of 1993, 103rd Congress (1993-1994), dostupné na: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c103:H.R.869::>, 3. 2. 2014.

Kongresový zákon č. H. R. 953, Social Investment and Economic Development Fund for the Americas Act of 2005. 109th Congress (2005 - 2006), dostupné na: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c109:H.R.953::>, 5. 2. 2014.

Kongresový zákon č. S. 1168, Clean Water for the Americas Partnership Act of 2001, 107th Congress (2001 - 2002), dostupné na: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c107:S.1168::>, 3. 2. 2014.

Kongresový zákon č. S. 1347, International Security and Development Cooperation Act of 1989, 101st Congress (1989 - 1990), dostupné na: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c101:S.1347::>, 3. 2. 2014.

Kongresový zákon č. S. 2120, Social Investment and Economic Development for the Americas Act of 2007, 110th Congress (2007 - 2008), dostupné na: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c110:1:./temp/~c110legFNR::>, 5. 2. 2014.

Konvence EU č. 21991A0817 (01) (1989), Fourth ACP-EEC Convention signed at Lomé on 15 December 1989, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398636213267&uri=CELEX:21991A0817%2801%29>, 16. 3. 2014.

Los Angeles Times. Trade, Not Aid, Will Cure Latin Ills, Bush Says. 27. 6. 1990 (dostupné na: http://articles.latimes.com/1990-06-27/news/mn-783_1_latin-american, 7. 3. 2014).

MDG Monitor (dostupné na: www.mdgmonitor.org, 21. 3. 2014).

MDG Monitor. Ensure Environment Sustainability (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/envIRON.shtml>, 21. 3. 2014).

MDG Monitor. Improve Maternal Health (dostupné na: <http://www.mdgmonitor.org/goal5.cfm>, 21. 3. 2014).

MDG Monitor. Promote Gender Equality and Empower Women (dostupné na: <http://www.mdgmonitor.org/goal3.cfm>, 21. 3. 2014).

MDG Monitor. Reduce Child Mortality (dostupné na: <http://www.mdgmonitor.org/goal4.cfm>, 21. 3. 2014).

OECD. ODA 2002-12 Trends (dostupné na: <http://www.oecd.org/dac/stats/oda2012-interactive.htm>, 18. 1. 2014).

Směrnice EU č. 21996A0319 (02) (1996), Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and its Member States, of the one part, and the Southern Common Market and its Party States, of the other part, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398636141236&uri=CELEX:21996A0319%2802%29>, 15. 3. 2014.

Směrnice EU č. 21998A0529 (01) (1998), Agreement Amending the Fourth ACP-EC Convention of Lomé, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398636101313&uri=CELEX:21998A0529%2801%29>, 16. 3. 2014.

Směrnice EU č. 21999A0312 (01) (1999), Framework Cooperation Agreement between the European Economic Community and the Republics of Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua and Panama, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398636040963&uri=CELEX:21999A0312%2801%29>, 15. 3. 2014.

Smlouva EU č. 21998A0429 (01) (1993), Framework Agreement on Cooperation between the European Economic Community and the Cartagena Agreement and its member countries, namely the Republic of

Bolivia, the Republic of Colombia, the Republic of Ecuador, the Republic of Peru and the Republic of Venezuela, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398635981163&uri=CELEX:21998A0429%2801%29>, 16. 3. 2014.

U. S. Department of State. Increasing Trade and Development Cooperation in Americas. 24. 9. 2008 (dostupné na: <http://2001-2009.state.gov/p/wha/rls/fs/2008/110208.htm>, 6. 4. 2014).

U. S. Department of State. U. S. Foreign Assistance for the Western Hemisphere. 20. 3. 2011 (dostupné na: <http://www.state.gov/p/wha/rls/fs/2011/158619.htm>, 6. 4. 2014).

UN Millennium Summit (6-8 September 2000) (dostupné na: http://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml, 20. 3. 2014).

UN, dostupné na: <http://www.un.org/>, 16. 1. 2014.

UN. MDG – Background (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml>, 20. 3. 2014).

UN. MDG – Goal 2 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/education.shtml>, 21. 3. 2014).

UN. MDG – Goal 3 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/gender.shtml>, 21. 3. 2014).

UN. MDG – Goal 4 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/childhealth.shtml>, 21. 3. 2014).

UN. MDG – Goal 5 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/maternal.shtml>, 21. 3. 2014).

UN. MDG – Goal 6 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/aids.shtml>, 21. 3. 2014).

UN. MDG – Goal 8 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/global.shtml>, 21. 3. 2014).

UN. MDG – Goal 8 (dostupné na: <http://www.un.org/millenniumgoals/global.shtml>, 21. 3. 2014).

UNESCO (dostupné na: <http://www.unesco.org>, 16. 1. 2014).

UNFPA (dostupné na: <http://www.unfpa.org>, 16. 1. 2014).

USAid. Columbia, Afro-Colombian and Indigenous Program, (dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd00000021pl9AAC>, 8. 4. 2014).

USAid. Dominican Republic, history. 24. 2. 2014 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/dominican-republic/history>, 7. 3. 2014).

USAid. Ecuador, history. 16. 12. 2013 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/ecuador/history>, 7. 3. 2014).

USAid. Ecuador, Protecting water sources to conserve biodiversity, dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd00000011mFzAAI>, 8. 4. 2014.

USAid. Haiti, Economic Development for a Sustainable Environment (dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd00000011qfGAAQ>, 8. 4. 2014).

USAid. Nicaragua, history. 22. 10. 2013 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/nicaragua/history>, 7. 3. 2014).

USAid. Paraguay, Programa Más Justicia (dostupné na: <http://map.usaid.gov/PublicProjectDetail?id=a0cd00000012PEnAAM>, 8. 4. 2014).

USAid. USAid History. 4. 10. 2013 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/who-we-are/usaid-history>, 6. 4. 2014).

USAid. USAid in El Salvador: A Long Lasting Alliance. 6. 3. 2014 (dostupné na: <http://www.usaid.gov/el-salvador/history>, 7. 3. 2014).

RESUMÉ

This master thesis focuses on development strategies of two largest donors of official development assistance, the USA and the European Union, in Latin America and the Caribbean. The main goal is to find out which of these two donors had been focusing more on certain human development aspects (as outlined in the second chapter) in a specific time period covering the years 1989-2013.

As a theoretical basis the Amartya Kumar Sen's theory of human development is applied. In his work he has been focusing on a human being who is a main goal of a development process and who needs to be able to develop his/her own political and social capabilities. On a basis of this theory sets of frameworks are created using information generated out of United Nations Development Agency's Human Development Reports and out of Millennium Development Goals. These frameworks are then being used in next chapters to find out which donor had been focusing more on political and social issues of individuals in their own development strategies.

In the third and fourth chapters different documents are analysed in three subsections (*General characteristics of official development assistance, Personal political development and Personal social development*) and therefore it is possible to establish that in both selected regions European Union had been more active from the development point of view and had better elaborated development strategies. By analysing data in these documents it is also possible to confirm the hypothesis introduced at the beginning of this thesis; European Union had been implementing more often and into more details social and political aspects of human development than USA into her own strategies in the selected period of time in Latin America and the Caribbean.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Porovnání politického rozvoje jedince dle USA a EU v 90. letech

PŘÍSTUP	CÍL DLE UNDP	CÍL DLE USA	CÍL DLE EU	PROVEDENÍ DLE UNDP	PROVEDENÍ DLE USA	PROVEDENÍ DLE EU
Participace	Participativní rozvoj	1	1	Zapojení grassroots projektů	0	K
Zapojení NGOs	Decentralizace rozvoje díky NGOs	K, SA	0	Distribuce ODA prostřednictvím NGOs	K	0
				Zapojení NGOs do rozvojových aktivit	SA	K
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	0	K	Posílení rovnosti v oblasti lékařské péče, práce, přístupu k půjčkám a půdě	K	K
				Posílení rozhodovacích pravomocí	0	0

LEGENDA: 0 = neplatí pro žádný region; 1 = platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku; LA = platí pro region Latinské Ameriky; K = platí pro region Karibiku; JA (M/C) = platí pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN); SA = platí pro sub-region Střední Ameriky

Příloha č. 2 – Porovnání politického rozvoje jedince dle USA a EU ve 21. století

PŘÍSTUP	CÍL DLE MDG	CÍL DLE USA	CÍLE DLE EU	PROVEDENÍ DLE MDG	PROVEDENÍ DLE USA	PROVEDENÍ DLE EU
Participace	Zapojení každého jedince	1	1	Spolupráce s organizacemi občanské společnosti	1	1
Práva žen	Ukončení diskriminace žen	0	JA (C), K, SA	Participace žen na vládnutí	0	LA
				Přístup žen ke vzdělávání, k práci a k ekonomickým zdrojům	0	K
Diskriminace	Dodržování lidských práv	1	1	Dobré vládnutí rozvojové země	1	1

LEGENDA: 0 = neplatí pro žádný region; 1 = platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku; LA = platí pro region Latinské Ameriky; K = platí pro region Karibiku; JA (M/C) = platí pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN); SA = platí pro sub-region Střední Ameriky

Příloha č. 3.1 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU v 90. letech

TÉMA	PROBLÉM DLE UNDP	PROB. DLE USA	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ UNDP	DOP. USA	DOP. EU
Chudoba	Lidská chudoba	K	K	Investice do jedinců v oblasti vzdělávání, zdravotnictví a bydlení	SA, K	SA, K, JA (C)
	Urbanizace chudoby	K	0			
	Feminizace chudoby	K	K			
	Absolutní chudoba	0	1			
	Nedostupnost vzdělávání	SA, K	SA, K			
Životní prostředí	Nedostatek přírodních zdrojů	1	1	Udržitelný lidský rozvoj	0	K
				Ochrana životního prostředí	1	1
				Dostupné technologie	1	1
Ženy	Vysoká míra porodnosti	0	0	Přístup žen ke vzdělání	K	K
	Násilí na ženách	0	0			

LEGENDA: 0 = neplatí pro žádný region; 1 = platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku; LA = platí pro region Latinské Ameriky; K = platí pro region Karibiku; JA (M/C) = platí pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN); SA = platí pro sub-region Střední Ameriky

Příloha č. 3.2 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU v 90. letech

TÉMA	PROBLÉM DLE UNDP	PROB. DLE USA	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ UNDP	DOP. USA	DOP. EU
Zdraví a výživa	Nedostatek vody	0	K	Efektivní management vody	0	K
				Zajištění hygienických zařízení	0	0
	Nedostatečná potravinová bezpečnost	SA	K			
	Nedostupnost lékařské péče	SA, K	SA, K	Komplexní rozsah primární zdravotní péče	0	K
				Podpora matek	K	SA
				Služby plánování rodičovství a reprodukční služby	K	SA
HIV/AIDS	K	SA				
Děti	Předčasná úmrtnost	K	0	Plošné dětské očkování	0	0
	Vliv HIV/AIDS na dětskou chudobu	0	0			
	Děti ulice	0	0	Povinná školní docházka prvního stupně	0	0
	Dětská práce	0	0	Vymýcení dětské práce	0	0
				Programy pro pracující děti	0	0

LEGENDA: 0 = neplatí pro žádný region; 1 = platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku; LA = platí pro region Latinské Ameriky; K = platí pro region Karibiku; JA (M/C) = platí pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN); SA = platí pro sub-region Střední Ameriky

Příloha č. 4.1 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU ve 21. století

TÉMA	PROBLÉM DLE MDG	PROB. DLE USA	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ MDG	DOP. USA	DOP. EU
Děti	Nedostatečný přístup k základnímu vzdělání, možnosti jeho dokončení	0	0			
	Předčasná úmrtnost	0	0	Očkovací vakcíny	0	0
				Vzdělané matky	0	0
				Ukončení hladu	0	0
Ženy	Negramotnost žen	0	0	Eliminace genderové nerovnosti na všech úrovních vzdělávání	0	0
	Vykonávání nebezpečných zaměstnání	0	0			
	Nedostatečné reprodukční zdraví	0	SA, K	Rozšíření antikoncepčních prostředků	0	0
				Přístup k rodinnému plánování	0	K
				Předporodní péče	0	0
				Odborný porod	0	0
Násilí na ženách	1	SA				

LEGENDA: 0 = neplatí pro žádný region; 1 = platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku; LA = platí pro region Latinské Ameriky; K = platí pro region Karibiku; JA (M/C) = platí pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN); SA = platí pro sub-region Střední Ameriky

Příloha č. 4.2 – Porovnání sociálního rozvoje jedince dle USA a EU ve 21. století

TÉMA	PROBLÉM DLE MDG	PROB. DLE USA	PROB. DLE EU	DOPORUČENÍ MDG	DOP. USA	DOP. EU
Nemoci	HIV/AIDS	1	SA, K	Šíření znalostí a ochranných prostředků	0	K
				Zmírnění dopadů na osiřelé děti	0	0
	Malárie	0	K	Ochranné sítě	0	0
				Univerzální přístup k cenově dostupným lékům	0	K
Životní prostředí	Nevhodné využívání a ubývání přírodních zdrojů	1	1	Programy pro rovný přístup ke zdrojům	1	1
				Ochrana biodiverzity a více chráněných oblastí	0	1
	Přístup k pitné vodě a hygienickým zařízením	1	K			
	Městské slumy	0	0	Zlepšení podmínek života	0	0
				Snížení počtu zde žijících lidí	0	0
Neudržitelná produkce a spotřeba	0	0				

LEGENDA: 0 = neplatí pro žádný region; 1 = platí pro region Latinské Ameriky a region Karibiku; LA = platí pro region Latinské Ameriky; K = platí pro region Karibiku; JA (M/C) = platí pro sub-region Jižní Ameriky (MERCOSUR/CAN); SA = platí pro sub-region Střední Ameriky